

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Centrum vedecko-technických informácií SR
Lamačská cesta 8/A, 811 04 Bratislava

**Analýza údajov z výskumov zameraných na zistenie skúseností,
názorov a postojov žiakov základných a stredných škôl
na extrémizmus a rasizmus.**

Bratislava 2020

Úvod

Svet v posledných dvoch storočiach urobil obrovský technický aj spoločenský pokrok. Spoločnosti sa otvorili rôznym názorom, náboženstvám a filozofiám, pričom toto obdobie neprinieslo len pozitívne zmeny v kvalite života, ale tak ako šíria myšlienky humanizmu a demokracie, šíria sa v súčasnosti aj myšlienky extrémizmu, nacionalizmu, náboženského fundamentalizmu a rasizmu.

Už v 90. rokoch 20. storočia sa začali aktivizovať rôzni západoeurópski radikáli a extrémisti. Tento fakt spôsobilo nahromadenie spoločenských problémov a dlhodobá stagnácia ich riešenia zo strany etablovaných politikov. Rozčarovanie z nových spoločenských podmienok, strata sociálnych istôt, hospodárska kríza, sklamanie z politickej elity a národnostné napätie pomohli šíreniu myšlienok, ktoré sa nezhodovali s prejavmi demokracie, liberalizmu a právneho štátu.¹ V posledných rokoch predstavujú veľký problém aj tisíce migrantov, ktorí opúšťajú svoje domovy a snažia sa dostať do Európy. Táto skutočnosť vytvára priestor pre existenciu rôznych hnutí, strán a zoskupení, ktoré sa snažia presadiť svoje zábery a ciele, ktoré sa väčšinou spájajú s rasistickými, xenofóbnymi, antisemitskými a inými nepriateľskými aktivitami namierenými voči cudzincom a členom minoritných skupín obyvateľstva.

Extrémizmus sa v súčasnosti stáva hrozbou najmä pre mládež. Je na vzostupe a darí sa mu oslovovať najmä túto vekovú skupinu, a to nielen prostredníctvom internetu, ale i hudobných skupín s rasistickým repertoárom a organizovaním aktivít. Na Slovensku sa snažia presadiť a získať nových členov aj rôzne zahraničné extrémistické skupiny. Extrémizmus je teda možné považovať za celosvetový problém a jeho riešenie je veľmi aktuálne nielen na medzinárodnej, ale i na vnútro politickej scéne štátov Európy.

Cieľom predloženej analýzy je kontinuálne zachytiť názory, mieru informovanosti a osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s prejavmi extrémizmu, ich postoj k problematike rasizmu a antisemitizmu ako závažnému problému súčasnej doby. Okrem toho zachytáva analýzu rodinného prostredia respondentov, ich vzťahy k rodičom a k rovesníkom, ako aj možnosti získania nesprávnych extrémistických názorov z internetu a zo sociálnych sietí. Úloha porovnáva výsledky výskumov realizovaných v rokoch 2009, 2016, 2017, 2018 a 2019 a vychádza z Programového vyhlásenia vlády, z Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2015-2019, z Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím a z Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom priestore.

Základnú štatistickú metódu predstavoval dotazník vytvorený v roku 2009, ktorý bol v ďalších rokoch modifikovaný a rozšírený o otázky umožňujúce kontinuálne sledovanie dôležitých oblastí. Z tohto dôvodu nie je možné všetky ukazovatele porovnávať za obdobie 10 rokov, ale len za čas, v ktorom boli do výskumov zahrnuté.

Terénny zber údajov okrem roku 2016, kedy boli dáta zbierané online dotazníkom zabezpečovala profesionálna agentúra, určená na základe výsledkov výberového konania.

Výberový súbor bol utvorený voľným kvótovým výberom so znáhodnením osoby v poslednom kroku.

¹ Štefančík, R.: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN 978-80-263-0516-3. s. 8

Údaje boli štatisticky spracované prostredníctvom software SPSS a interpretované boli najmä zistené údaje, v ktorých bola zistená štatisticky významná závislosť na hladine významnosti $p < 0,05$.

Výskumné zistenia boli každoročne spracované do záverečnej správy a zároveň boli okrem konferencií a seminárov prezentované aj v publikáciách určených pre širšiu odbornú verejnosť. Realizáciu výskumov vždy podporilo finančným príspevkom Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Sponzor výskumu bol uvedený nielen v záverečnej správe z výskumu, ale aj v publikácii.

Problematika extrémizmu u žiakov základných a stredných škôl bola riešená v rámci nasledovných výskumných úloh:

Rok 2009 - Bieliková, M.-Pétiová, M.-Janková, M.: Prejavy intolerancie a násilia u žiakov základných a stredných škôl. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : ÚIPŠ, 2009

Rok 2016 - Pétiová, M.: Prejavy extrémizmu v školskom prostredí z pohľadu žiakov základných a stredných škôl. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : CVTI SR, 2016

Rok 2017 - Pétiová, M.: Pohľad žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : CVTI SR, 2017

Rok 2018 - Pétiová, M.: Vnímanie extrémizmu a terorizmu z pohľadu žiakov základných a stredných škôl. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : CVTI SR, 2018

Rok 2019 – Pétiová, M.: Názory žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a ich pohľad na terorizmus. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : CVTI SR, 2019

Pre širšiu odbornú verejnosť boli najzaujímavejšie výsledky výskumov spracované do nasledovných publikácií:

Rok 2016 – Pétiová, M.: Prejavy extrémizmu v školskom prostredí z pohľadu žiakov základných a stredných škôl. Bratislava : CVTI SR, 2017. ISBN 978-80-89354-79-5

Rok 2017 - Pétiová, M.: Pohľad žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu. Bratislava : CVTI SR, 2018. ISBN 978-80-89354-90-0

Rok 2018 - Pétiová, M.: Vnímanie extrémizmu a terorizmu z pohľadu žiakov základných a stredných škôl. Bratislava : CVTI SR, 2019. ISBN 978-80-89965-15-1

Rok 2019 - Pétiová, M.: Názory žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a ich pohľad na terorizmus. Bratislava : CVTI SR, 2019. ISBN 978-80-89965-32-8

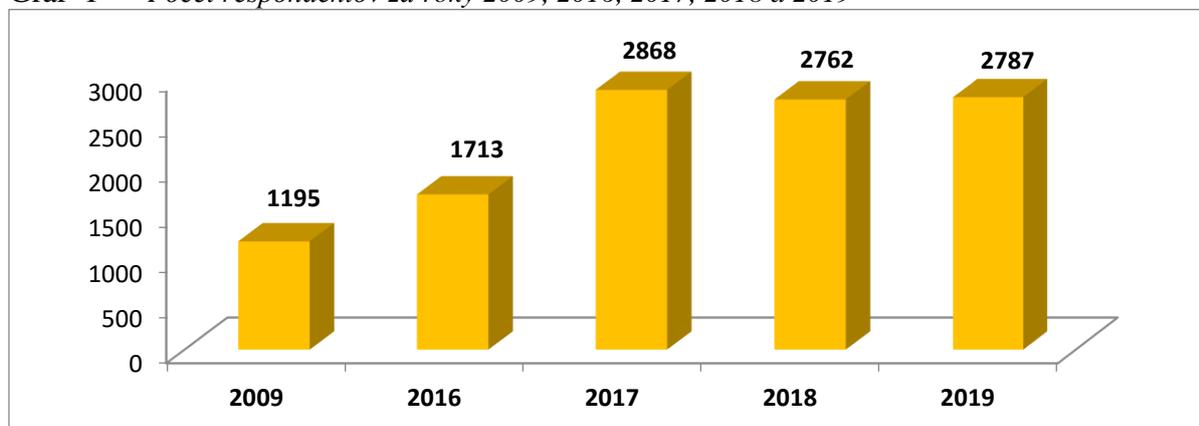
1. Charakteristika výskumných súborov za roky 2009, 2016, 2017, 2018 a 2019

Výberový súbor každoročne spĺňal kritériá reprezentatívnosti vzhľadom na základný súbor mladých ľudí žijúcich v SR vo veku od 12 do 18 rokov. V roku 2016 bol zber realizovaný prostredníctvom online dotazníka, ktorý vyplnili žiaci na hodinách informatiky. V rokoch 2009, 2017, 2018 a 2019 zabezpečovala terénny zber dát profesionálna agentúra, určená na základe výberového konania. Výsledky výskumu boli sledované najmä podľa vopred stanovených kvótnych znakov: pohlavie, vek, ročník, typ školy, veľkosť bydliska a kraj.

1.1 Počet respondentov

Počet respondentov bol každý rok stanovený podľa finančného zabezpečenia, preto sa v jednotlivých rokoch menil. V rokoch 2017 (2 868), 2018 (2 762) a 2019 (2 787) bol reprezentatívny vo vzťahu k žiakom základných a stredných škôl. Z uvedených dát je zrejmé, že najmenej opýtaných vyplnilo dotazníky v roku 2009 (1 195, 2016: 1 713), pričom najvyšší počet respondentov, ktorí do výskumu zapojili bol zaznamenaný v roku 2017.

Graf 1 Počet respondentov za roky 2009, 2016, 2017, 2018 a 2019

1.2 Pohlavie

V rokoch 2009 (chlapci: 55,4%, dievčatá: 44,6%) a 2016 (chlapci: 51,7%, dievčatá: 48,3%) mali vo výberovom súbore miernu prevahu chlapci. V rokoch 2017 (dievčatá: 51,3%, chlapci: 48,7%), 2018 (dievčatá: 53,3%, chlapci: 46,7%) a 2019 (dievčatá: 51,6%, chlapci: 48,4%) sa výskumu zúčastnil vyšší počet dievčat. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že počet respondentov vo vzťahu k pohlaviu bol pomerne vyrovnaný.

Tabuľka 1

Pohlavie	2009		2016		2017		2018		2019	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
chlapci	661	55,4	886	51,7	1 397	48,7	1 287	46,7	1 350	48,4
dievčatá	534	44,6	827	48,3	1 471	51,3	1 475	53,3	1 437	51,6
spolu	1 195	100,0	1 713	100,0	2 868	100,0	2 762	100,0	2 787	100,0

1.3 Vek

Vek respondentov bol sledovaný iba v rokoch 2009, 2016 a 2019. Komparácia dát ukázala, že celé obdobie boli vo výskumných súboroch v najvyššom počte zastúpení mladí ľudia vo veku 17 rokov (2009: 18,8%, 2016: 18,8%, 2019: 17,6%). V roku 2009 mali vo výberovom súbore miernu prevahu opýtaní vo veku 13 (2009: 17,7%, 2016: 12,3%, 2019: 14,1%) a 15 rokov (2019: 17,7%, 2009: 14,2%, 2016: 15,3%). V roku 2016 vyplnil dotazníky vyšší počet respondentov vo veku 12 (2016: 5,5%, 2009: 4,9%, 2019: 1,8%), 14 (2016: 18,6%, 2009: 15,8%, 2019: 16,1%) a 16 rokov (2016: 18,6%, 2009: 15,5%, 2019: 16,2%). V roku 2019 (17,0%, 2009: 7,5%, 2016: 10,9%) sa do výskumu výrazne častejšie zapojili žiaci, ktorí mali 18 rokov. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že od roku 2009 bol vo výberových súboroch evidovaný stúpajúci počet najstarších respondentov, pričom vo vekových skupinách 12, 13, 15, 16 a 17 ročných opýtaných bolo zaznamenané ich zníženie. Vo veku 14 rokov vyplnil v roku 2019 dotazníky približne rovnaký počet oslovených žiakov než v roku 2009.

Tabuľka 2

Vek	2009		2016		2017	2018	2019	
	Počet	%	Počet	%			Počet	%
12 rokov	62	4,9	94	5,5	N	N	51	1,8
13 rokov	210	17,7	211	12,3	N	N	393	14,1
14 rokov	187	15,8	319	18,6	N	N	447	16,1
15 rokov	213	18,0	262	15,3	N	N	479	17,2
16 rokov	205	17,3	319	18,6	N	N	452	16,2
17 rokov	223	18,8	322	18,8	N	N	491	17,6
18 rokov	95	7,5	186	10,9	N	N	474	17,0
spolu	1 195	100,0	1 713	100,0	N	N	2 787	100,0

N- nezisťovalo sa

1.4 Ročník

Žiaci siedmych ročníkov základných škôl sa do výskumu zapojili najmä v roku 2009 (15,3%, 2016: 9,4%, 2017: 14,5%, 2018: 14,7%, 2019: 14,9%). V roku 2016 vyplnili dotazníky vo vyššej miere ôsmaci (2016: 20,1%, 2009: 17,5%, 2017: 15,7%, 2018: 18,2%, 2019: 15,8%), pričom deviataci sa výskumu zúčastnili najmä v roku 2017 (18,1%, 2009: 14,0%, 2016: 14,6%, 2018: 14,0%, 2019: 16,8%). Žiaci prvých ročníkov stredných škôl mali vo výberovom súbore prevahu v roku 2009 (19,9%, 2016: 14,7%, 2017: 17,0%, 2018: 17,4%, 2019: 12,5%), zatiaľ čo v roku 2016 sa výskumu vyplnili dotazníky vo vyššom počte druháci (2016: 21,0%, 2009: 13,0%, 2017: 16,4%, 2018: 19,3%, 2019: 20,6%) a tretiaci (2016: 20,2%, 2009: 18,8%, 2017: 18,3%, 2018: 16,4%, 2019: 19,4%). Uvedené zistenia potvrdili, že od roku 2009 sa do výskumu častejšie zapojili deviataci, pričom sa znížil počet ôsmakov. Počet siedmakov sa za sledované obdobie nezmenil. V skupine žiakov stredných škôl bol vo výberovom súbore zistený klesajúci počet prvákov. Oproti zisteniam z roku 2009 sa zvýšil počet žiakov druhých ročníkov, pričom počet tretiaikov zostal rovnaký.

Tabuľka 3

Ročník	2009		2016		2017		2018		2019	
7. ročník ZŠ	183	15,3	161	9,4	417	14,5	407	14,7	416	14,9
8. ročník ZŠ	209	17,5	345	20,1	449	15,7	504	18,2	440	15,8
9. ročník ZŠ	185	15,5	250	14,6	520	18,1	386	14,0	469	16,8
1. ročník SŠ	237	19,9	251	14,7	487	17,0	480	17,4	346	12,5
2. ročník SŠ	156	13,0	359	21,0	472	16,4	532	19,3	574	20,6
3. ročník SŠ	225	18,8	347	20,2	523	18,3	453	16,4	542	19,4
spolu	1 195	100,0	1 713	100,0	2 868	100,0	2 762	100,0	2 787	100,0

1.5 Typ navštevovanej školy

V každom roku mali vo výskumnej vzorke prevahu žiaci základných škôl (2009: 48,3%, 2016: 44,1%, 2017: 48,3%, 2018: 47,0%, 2019: 47,5%). V skupine stredoškôľakov vyplnili dotazníky najmä žiaci stredných odborných škôl (2009: 38,2%, 2016: 30,3%, 2017: 35,1%, 2018: 36,4%, 2019: 39,9%), zatiaľ čo gymnazisti sa do výskumu zapojili v najnižšej miere (2009: 14,2%, 2016: 25,6%, 2017: 16,6%, 2018: 16,6%, 2019: 12,6%). Vypočítaná vzorka kopíruje celkovú situáciu na Slovensku. Z uvedeného vyplýva, že najviac detí patrí k žiakom základných škôl, pričom na gymnáziách, ktoré sú svojim všeobecným zameraním určené najmä pre budúcich študentov vysokých škôl, študuje len určitá časť stredoškôľakov. Vyšší počet respondentov navštevuje stredné odborné školy, ktoré ich pripravujú nielen na zapojenie sa do pracovného procesu po skončení strednej školy, ale dávajú im aj možnosť ďalej študovať na vysokých školách.

Tabuľka 4

Typ školy	2009		2016		2017		2018		2019	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
ZŠ	568	47,6	756	44,1	1 386	48,3	1 297	47,0	1 325	47,5
SOŠ	173	38,2	438	30,3	477	35,1	458	36,4	348	39,9
G	454	14,2	519	25,6	1 005	16,6	1 007	16,6	1 114	12,6
spolu	1 195	100,0	1 713	100,0	2 868	100,0	2 762	100,0	2 787	100,0

1.6 Veľkosť bydliska

Respondenti žijúci v najmenších obciach sa do výskumu vo vyššej miere zapojili v roku 2009 (27,2%), pričom v ostatných rokoch predstavovali asi štvrtinu výberového súboru (2016: 23,5%, 2017: 25,2%, 2018: 25,1%, 2019: 25,1%). Opýtaní s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2001 do 10 000 vyplnili dotazníky najmä v roku 2018 (32,7%, 2019: 24,7%, 2009: 26,8%, 2016: 21,0%, 2017: 25,5%). V roku 2016 bol vo výberovom súbore zaznamenaný vyšší počet žiakov základných a stredných škôl žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 27,7%, 2017: 27,1%, 2018: 26,5%, 2019: 27,2%, 2009: 19,1%) a od 50 001 do 100 000 (2016: 17,9%, 2017: 11,0%, 2018: 7,5%, 2019: 10,8%, 2009: 7,2%). Respondenti pochádzajúci z najväčších miest sa do výskumu zapojili najmä v roku 2009 (19,2%, 2016: 9,9%, 2017: 11,2%, 2018: 8,2%, 2019: 12,2%). Z prezentovaných dát je zrejmé, že od roku 2016 sa zvyšoval počet opýtaných žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a od 50 001 do 100 000, pričom v malých aglomeračných jednotkách a vo veľkomestách počet žiakov základných a stredných škôl klesal.

Tabuľka 5

Bydlisko	2009		2016		2017		2018		2019	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
menej než 2 000	322	27,2	403	23,5	724	25,2	692	25,1	700	25,1
od 2001 do 10 000	318	26,8	359	21,0	731	25,5	903	32,7	689	24,7
od 10 001 do 50 000	229	19,1	475	27,7	777	27,1	732	26,5	757	27,2
od 50 001 do 100 000	90	7,2	308	17,9	316	11,0	207	7,5	300	10,8
viac ako 100 000	236	19,7	168	9,9	320	11,2	228	8,2	341	12,2
spolu	1 195	100,0	1 713	100,0	2 868	100,0	2 762	100,0	2 787	100,0

1.7 Kraj

V roku 2009 sa výskumu vo vyššom počte zúčastnili respondenti žijúci v Bratislavskom kraji (17,4%, Trnavský kraj: 13,6%, Trenčiansky kraj: 10,7%, Nitriansky kraj: 11,9%, Žilinský kraj: 10,8%, Banskobystrický kraj: 12,8%, Prešovský kraj: 10,4%, Košický kraj: 12,4%). V roku 2016 vyplnili dotazníky najčastejšie opýtaní v Banskobystrickom kraji (14,5%, Bratislavský kraj: 13,1%, Trnavský kraj: 10,8%, Trenčiansky kraj: 11,0%, Nitriansky kraj: 12,1%, Žilinský kraj: 12,8%, Prešovský kraj: 13,7%, Košický kraj: 12,0%). V roku 2017 mali vo výskumnom súbore opäť miernu prevahu mladí obyvatelia Bratislavského kraja (13,8%, Trnavský kraj: 12,0%, Trenčiansky kraj: 10,5%, Nitriansky kraj: 11,7%, Žilinský kraj: 12,6%, Banskobystrický kraj: 13,7%, Prešovský kraj: 13,5%, Košický kraj: 12,2%). V roku 2018 (Prešovský kraj: 14,9%, Bratislavský a Košický kraj: zhodne po 11,3%, Trnavský kraj: 13,7%, Trenčiansky kraj: 11,9%, Nitriansky a Banskobystrický kraj: zhodne po 11,8%, Žilinský kraj: 13,3%) a 2019 (Prešovský kraj: 16,5%, Bratislavský kraj: 14,0%, Trnavský kraj: 13,9%, Trenčiansky kraj: 11,7%, Nitriansky kraj: 11,6%, Žilinský kraj: 13,1%, Banskobystrický kraj: 11,1%, Košický kraj: 8,1%) sa do výskumných zistení zapojili najmä oslovení žiaci základných a stredných škôl žijúci v Prešovskom kraji. Porovnanie údajov ukázalo pomerne vyrovnané počty respondentov žijúcich vo všetkých krajoch Slovenska v rámci jednotlivých výberových súborov. Najvýraznejšie rozdiely boli zistené v roku 2009, keď z Bratislavského kraja

pochádzalo až 17,4% opýtaných a v Prešovskom kraji vyplnilo dotazníky len 10,4% respondentov. Podobná anomália bola zaregistrovaná aj v roku 2019, pričom v Prešovskom kraji sa v tomto roku do výskumu zapojilo až 16,5% oslovených žiakov, zatiaľ čo v Košickom kraji bolo evidovaných len 8,1% opýtaných.

Tabuľka 6

Kraj	2009		2016		2017		2018		2019	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Bratislavský	208	17,4	223	13,1	389	13,8	313	11,3	391	14,0
Trnavský	162	13,6	185	10,8	346	12,0	378	13,7	386	13,9
Trenčiansky	130	10,7	188	11,0	301	10,5	327	11,9	325	11,7
Nitriansky	142	11,9	208	12,1	337	11,7	326	11,8	324	11,6
Žilinský	152	10,8	220	12,8	363	12,6	368	13,3	366	13,1
Banskobystrický	129	12,8	248	14,5	396	13,7	326	11,8	310	11,1
Prešovský	124	10,4	235	13,7	388	13,5	411	14,9	459	16,5
Košický	148	12,4	206	12,0	348	12,2	313	11,3	226	8,1
spolu	1 195	100,0	1 713	100,0	2 868	100,0	2 762	100,0	2 787	100,0

2. Charakteristika rodinného prostredia

Rodina je považovaná za najdôležitejšiu sociálnu skupinu v ktorej človek žije. V tomto prostredí dochádza k saturovaniu jeho fyzických, psychických a sociálnych potrieb. Rodina poskytuje svojim členom zázemie potrebné k spoločenskej seberealizácii. Formuje jedinca v priebehu jeho vývoja, je významným nositeľom jeho budúcich spoločenských rolí a identity. Každá rodina má vytvorený svoj špecifický systém a preferencie, čo výrazne ovplyvňuje správanie jej členov v interakcii so spoločenským okolím.² Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 klesol počet opýtaných, ktorí žili v úplných rodinách (2009: 77,0%, 2016: 75,5%, 2017: 73,0%, 2018: 72,8%, 2019: 73,4%). Výraznejšie stúpol počet oslovených žiakov, ktorých vychovával nevlastný otec alebo matka (2009: 6,1%, 2016: 7,1%, 2017: 11,7%, 2018: 10,8%, 2019: 12,2%), pričom sa nezmenil počet respondentov, ktorí vyrastali v neúplných rodinách (2009: 13,9%, 2016: 16,5%, 2017: 12,7%, 2018: 14,6%, 2019: 13,1%). Za sledované obdobie sa výraznejšie znížil počet opýtaných, ktorí žili v náhradných rodinách (2009: 3,1%, 2016: 0,9%, 2017: 2,6%, 2018: 1,8%, 2019: 1,3%). Zistené údaje poukazujú na súčasný negatívny trend, ktorý je charakterizovaný vyšším rozpadom rodín než v predchádzajúcich rokoch. Táto skutočnosť spôsobuje zvyšovanie počtu detí, ktoré vyrastajú v neúplných alebo v doplnených rodinách, čo v môže niektorých prípadoch negatívne ovplyvňovať ich psychický vývoj.

Tabuľka 7

Rodina	2009	2016	2017	2018	2019
úplná	77,0	75,5	73,0	72,8	73,4
doplnená	6,1	7,1	11,7	10,8	12,2
neúplná	13,9	16,5	12,7	14,6	13,1
iné	3,0	0,9	2,6	1,8	1,3

V skupine respondentov, ktorých vychovávali obaja vlastní rodičia, bol za sledované obdobie zistený pokles počtu opýtaných u chlapcov (2009: 79,1%, 2019: 75,6%) aj u dievčat (2009: 74,4%, 2019: 71,3%). Výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí mali nevlastného otca alebo matku (chlapci: 2009: 6,1%, 2019: 11,1%), a to najmä u dievčat (2009: 5,9%, 2019: 14,9%). V oboch sledovaných skupinách bol zaznamenaný pokles počtu opýtaných, ktorých vychovával iba jeden z rodičov (chlapci: 2009: 12,5%, 2019: 11,8%, dievčatá: 2009: 15,7%,

² Fischer, S.-Škoda, J.: Sociální patologie. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3, s. 140

2019: 12,6%), prípadne vyrastali v detskom domove, u pestúnov alebo v náhradných rodinách (chlapci: 2009: 2,3%, 2019: 1,5%, dievčatá: 2009: 4,0%, 2019: 1,2%).

Tabuľka 8

Pohlavie	2009			2016			2017			2018			2019		
	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N
chlapci	79,1	6,1	12,5	75,1	8,6	15,1	73,0	12,6	12,1	70,3	12,9	14,8	75,6	11,1	11,8
dievčatá	74,4	5,9	15,7	75,7	6,6	17,2	73,0	10,9	13,3	75,0	8,9	14,5	71,3	14,9	12,6

Poznámka: Ú- rodina úplná, D-rodina doplnená, N-rodina neúplná

Zistené údaje ukázali rovnaký trend vo všetkých aglomeračných jednotkách. Za sledované obdobie sa znížil počet respondentov žijúcich v úplných rodinách a stúpol počet oslovených žiakov, ktorí vyrastali v neúplných alebo v doplnených rodinách. Zároveň bol evidovaný zvyšujúci sa počet respondentov, ktorých vychovával iba otec alebo matka. Tento trend bol potvrdený najmä u opýtaných pochádzajúcich z obcí s počtom obyvateľov nižším než 2 000 v úplných (2009: 83,9%, 2019: 77,7%), neúplných (2009: 9,3%, 2019: 11,5%) a v doplnených rodinách (2009: 4,7%, 2019: 10,2%). Oslovení žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (úplná rodina: 2009: 78,0%, 2019: 75,1%, doplnená rodina: 2009: 7,2%, 2019: 11,5%, neúplná rodina: 2009: 11,3%, 2019: 11,5%) a v malých mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (úplná rodina: 2009: 78,9%, 2019: 70,8%, doplnená rodina: 2009: 4,8%, 2019: 13,5%, neúplná rodina: 2009: 14,1%, 2019: 14,6%) žili v nižšom počte v úplných rodinách, častejšie mali nevlastného otca alebo matku, pričom počet opýtaných, ktorí vyrastali v neúplných rodinách sa za sledované obdobie nezmenil. Zaujímavé zistenia boli evidované v skupine respondentov z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, kde stagnoval počet respondentov z úplných rodín (2009: 70,9%, 2019: 70,2%), výrazne stúpol počet opýtaných pochádzajúcich z doplnených rodín (2009: 7,0%, 2019: 14,0%) a znížil sa počet žiakov, ktorí mali len otca alebo matku (2009: 18,6%, 2019: 14,7%). Podobný trend sa ukázal aj v skupine respondentov s trvalým bydliskom vo veľkomestách, kde bol zaznamenaný vyšší počet žiakov pochádzajúcich z úplných (2009: 67,1%, 2019: 70,3%) a z doplnených rodín (2009: 7,3%, 2019: 12,9%) a nižší počet respondentov, ktorí vyrastali v neúplných rodinách (2009: 21,8%, 2019: 15,0%).

Tabuľka 9

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N
menej než 2000	83,9	4,7	9,3	81,2	4,5	13,5	77,4	10,1	9,2	79,2	9,3	9,5	77,7	10,2	11,5
od 2 do 10 000	78,0	7,2	11,3	74,3	8,1	16,5	75,5	9,6	13,1	74,2	9,6	14,1	75,1	11,5	11,5
od 10 001 do 50	78,9	4,8	14,1	73,8	7,4	17,7	71,5	12,1	13,8	68,7	12,9	17,1	70,8	13,5	14,6
od 50 001 do 100	70,9	7,0	18,6	76,1	6,5	17,0	71,1	15,1	11,5	67,7	12,4	18,9	70,2	14,0	14,7
viac ako 100 000	67,1	7,3	21,8	66,3	11,4	21,1	64,3	15,1	16,7	65,8	12,2	19,8	70,3	12,9	15,0

Poznámka: Ú- rodina úplná, D-rodina doplnená, N-rodina neúplná

Komparácia zistení vo vzťahu k jednotlivým krajom ukázala pomerne veľké rozdiely. V Bratislavskom (úplná rodina: 2009: 65,9%, 2019: 69,3%, doplnená rodina: 2009: 6,7%, 2019: 13,8%, neúplná rodina: 2009: 23,1%, 2019: 15,3%) a v Nitrianskom kraji (úplná rodina: 2009: 69,0%, 2019: 71,0%, doplnená rodina: 2009: 11,3%, 2019: 14,8%, neúplná rodina: 2009: 16,2%, 2019: 13,0%) bol evidovaný vyšší počet respondentov z úplných a z doplnených rodín a nižší počet opýtaných, ktorí žili v neúplných rodinách. V Trenčianskom (úplná rodina: 2009: 81,1%, 2019: 70,2%, doplnená rodina: 2009: 5,5%, 2019: 12,9%, neúplná rodina: 2009: 12,6%, 2019: 15,7%), Žilinskom (úplná rodina: 2009: 85,3%, 2019: 76,0%, doplnená rodina: 2009: 4,7%, 2019: 10,4%, neúplná rodina: 2009: 8,5%, 2019: 10,7%), Prešovskom (úplná rodina: 2009: 92,7%, 2019: 80,4%, doplnená rodina: 2009: 1,8%, 2019: 8,1%, neúplná rodina: 2009: 4,8%, 2019: 10,9%) a v Košickom kraji (úplná rodina: 2009: 80,4%, 2019: 76,3%, doplnená rodina: 2009: 5,4%, 2019: 9,8%, neúplná rodina: 2009: 10,8%, 2019: 12,9%) sa znížil počet

oslovených žiakov, ktorých vychovávali spolu obaja rodičia a stúpol počet respondentov pochádzajúcich z doplnených a z neúplných rodín. V Trnavskom kraji klesol počet opýtaných z úplných rodín (2009: 76,5%, 2019: 69,5%) a zvýšil sa počet žiakov, ktorí mali nevlastného otca alebo matku (2009: 8,0%, 2019: 15,9%), avšak nezmenil sa počet respondentov z neúplných rodín (2009: 13,6%, 2019: 13,0%). V Banskobystrickom kraji stagnoval počet opýtaných z úplných rodín (2009: 73,7%, 2019: 73,2%), stúpol počet respondentov, ktorých vychovával nevlastný otec alebo matka (2009: 4,6%, 2019: 11,9%), zatiaľ čo počet žiakov základných a stredných škôl z neúplných rodín sa znížil (2009: 15,8%, 2019: 14,2%). Z uvedeného vyplynulo, že za celé sledované obdobie bola najlepšia situácia zaznamenaná v Prešovskom kraji, kde najviac opýtaných žilo v úplných rodinách a najmenej respondentov pochádzalo z neúplných a z doplnených rodín. V Bratislavskom kraji bol za celé sledované obdobie zistený najnižší počet respondentov vyrastajúcich v úplných rodinách a najvyšší počet žiakov, ktorí pochádzali z neúplných rodín.

Tabuľka 10

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N
BA	65,9	6,7	23,1	69,5	8,5	19,3	67,4	15,6	13,8	65,1	16,3	17,3	69,3	13,8	15,3
TT	76,5	8,0	13,6	76,6	5,4	17,4	74,6	16,4	7,5	73,3	10,3	14,0	69,5	15,9	13,0
TN	81,1	5,5	12,6	74,9	7,0	16,6	78,7	8,4	11,5	77,4	5,8	15,6	70,2	12,9	15,7
NR	69,0	11,3	16,2	76,4	10,1	13,5	70,2	10,4	17,2	72,3	12,6	14,2	71,0	14,8	13,0
ZA	85,3	4,7	8,5	77,6	7,3	15,1	77,2	10,6	10,6	75,3	9,2	14,7	76,0	10,4	10,7
BB	73,7	4,6	15,8	77,8	5,2	16,9	73,0	12,5	10,9	70,5	12,3	14,8	73,2	11,9	14,2
PO	92,7	1,8	4,8	77,8	3,4	18,8	77,0	6,1	12,9	77,9	9,0	11,7	80,4	8,1	10,9
KE	80,4	5,4	10,8	72,7	10,2	14,6	68,7	12,1	16,2	69,0	11,5	15,7	76,3	9,8	12,9

Poznámka: Ú- rodina úplná, D-rodina doplnená, N-rodina neúplná

U žiakov základných (2009: 78,2%, 2019: 75,5%) aj stredných škôl (2009: 76,1%, 2019: 71,4%) bol v skupine respondentov z úplných rodín zistený pokles počtu osôb v obidvoch podsúboroch. Zároveň sa v obidvoch skupinách (ZŠ: 2009: 6,4%, 2019: 12,3%, SŠ: 2009: 5,8%, 2019: 12,0%) výrazne zvýšil počet opýtaných, ktorí mali nevlastného otca alebo matku. U žiakov základných škôl (2009: 13,3%, 2019: 11,2%) bolo evidované zníženie počtu detí z neúplných rodín, pričom u stredoškolákov sa za dané obdobie situácia nezmenila (2009: 14,2%, 2019: 14,9%). V obidvoch sledovaných skupinách bol zaznamenaný pokles počtu opýtaných, ktorí vyrastali v detskom domove, u pestúnov alebo v náhradných rodinách (ZŠ: 2009: 2,1%, 2019: 1,5%, SŠ: 2009: 4,0%, 2019: 1,2%). Z uvedených zistení je zrejmé, že od roku 2009 sa situácia rodín na Slovensku zmenila. Príčinou môže byť súčasná ekonomická a sociálna situácia rodín, ktorá je charakterizovaná poklesom sobášov, nárastom priemerného veku matky pri prvom pôrode, zvýšenou rozvodovosťou a nárastom počtu detí narodených mimo manželstva. Odborníci konštatujú, že na Slovensku bolo až do začiatku 90. rokov materstvo doménou vydatých žien a len malá časť (cca 5,0%-6,0%) detí sa narodila mimo manželstva. V poslednom štvrtstoročí nastali veľké zmeny vo vnímaní mimomanželských vzťahov, čo prinieslo výrazný nárast počtu detí, ktoré sa narodili slobodným ženám. Počet detí narodených v manželstve sa rapídne znížil, pričom v súčasnosti predstavuje necelých 40,0%. Znižuje sa aj počet detí v rodinách, čo je spôsobené vyšším vekom matky pri prvom pôrode. Od roku 1990 stúpa počet rozvodov a to najmä u dlhotrvajúcich manželstiev, pričom v súčasnosti tvoria približne pätinu zo všetkých rozvodov.³

³ Šprocha, B.-Bleha, B.-Vaňo, B.-Buček, J.: Perspektívy, riziká a výzvy demografického vývoja najväčších miest Slovenska. Bratislava : Infostat, 2017. Dostupné na www.infostat.sk

Tabuľka 11

Typ školy	2009			2016			2017			2018			2019		
	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N	Ú	D	N
ZŠ	78,2	6,4	13,3	73,6	7,4	18,3	74,6	12,4	11,8	71,7	11,8	15,2	75,5	12,3	11,2
SŠ	76,1	5,8	14,2	77,0	6,8	15,2	71,2	11,4	13,5	73,8	9,8	14,1	71,4	12,0	14,9

Poznámka: Ú- rodina úplná, D-rodina doplnená, N-rodina neúplná

2.1 Vzťahy v rodine

V rámci spoločenského vývoja sa menia aj funkcie rodiny, avšak žiadna inštitúcia ju nedokáže nahradiť v oblasti vytvárania citových vzťahov. Dieťa už od útleho detstva potrebuje pre svoj zdravý a harmonický vývoj vytvorenie citovej väzby k dospelaj osobe s možnosťou kladnej odozvy. Nedostatočná saturácia tejto potreby spôsobuje poruchy psychického vývoja a deformáciu osobnosti. Rodičia predstavujú pre dieťa prvých partnerov v oblasti vytvárania medziľudských vzťahov, učia ho žiť, spolupracovať, prispôbovať sa a komunikovať s ostatnými členmi rodiny a sú zároveň i modelom vo vzťahu k ostatným ľuďom.⁴ Z komparácie zistených dát vyplynulo, že od roku 2009 minimálne stúpol počet opýtaných, ktorí hodnotili rodinné vzťahy kladne (2009: 91,5%, 2016: 93,0%, 2018: 92,4%) a len veľmi mierne sa zvýšil počet žiakov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli (2009: 6,2%, 2016: 6,0%, 2018: 7,0%). Výraznejšie klesol počet respondentov, ktorí dobre vychádzali len s jedným rodičom, prípadne uvádzali iný dôvod (2009: 2,0%, 2016: 1,0%, 2018: 0,6%). Pozitívne je hodnotené zistenie, že výrazná väčšina žiakov základných a stredných škôl považovala vzťahy v rodine za dobré, pretože kvalita vzťahov medzi rodičmi a deťmi je považovaná za významný faktor ovplyvňujúci vývoj osobnosti dieťaťa, ktoré v tejto rodine žije.

Tabuľka 12

Vzťahy v rodine	2010	2016	2018
dobré	91,8	93,0	92,4
zlé	6,2	6,0	7,0
iné	2,0	1,0	0,6

Viac ako 90,0% chlapcov aj dievčat považovalo rodinné vzťahy za dobré. U dievčat (2009: 93,2%, 2018: 93,4%) sa situácia za sledované obdobie nezmenila, avšak u chlapcov (2009: 90,1%, 2019: 91,2%) bol zistený mierny nárast počtu opýtaných, ktorí mali v rodinách vytvorené dobré vzťahy. V skupine oslovených žiakov, ktorí hodnotili vzťahy v rodine negatívne, bola zaznamenaná stagnácia v oboch podsúboroch, pričom kritickejší postoj častejšie deklarovali chlapci (2009: 8,4%, 2018: 8,2%) než dievčatá (2009: 5,5%, 2018: 5,9%). V skupine oslovených žiakov, ktorí uviedli inú možnosť, bolo v oboch skupinách zaznamenané zníženie (chlapci: 2009: 1,5%, 2018: 0,6%, dievčatá: 2009: 1,3%, 2018: 0,7%).

Tabuľka 13

Pohlavie	2009			2016			2018		
	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné
chlapci	90,1	8,4	1,5	94,3	5,7	0	91,2	8,2	0,6
dievčatá	93,2	5,5	1,3	93,7	6,3	0	93,4	5,9	0,7

U gymnazistov (2009: 91,1%, 2018: 94,5%) bolo evidované zvýšenie počtu opýtaných, ktorí mali v rodinách vybudované pozitívne vzťahy, zatiaľ čo žiaci stredných odborných škôl (2009: 88,4%, 2018: 89,9%) uvádzali ich zníženie. V podsúbore stredoškôľakov, ktorí si s otcom a s matkou nerozumeli, bola u žiakov stredných odborných škôl (2009: 9,4%, 2018: 9,3%) evidovaná stagnácia, zatiaľ čo u gymnazistov (2009: 6,5%, 2018: 5,2%) sa počet týchto

⁴ Zábrodská, Z.: Voľný čas rodina. In: Mládež a voľný čas. Socialia, Hradec Králové : Gaudeamus, 2000, ISBN 80-7041-760-9, s. 401

respondentov znížil. U žiakov z obidvoch typov stredných škôl klesol počet opýtaných, ktorí uvádzali inú možnosť (G: 2009: 2,4%, 2018: 0,3%, SOŠ: 2009: 2,2%, 2018: 0,8%). Prezentované zistenia potvrdili, že s rodičmi omnoho lepšie vychádzali gymnazisti než žiaci stredných odborných škôl, pričom zlé rodinné vzťahy boli za celé sledované obdobie zaznamenané najmä v tejto skupine opýtaných. Z uvedených údajov je zrejmé, že gymnazisti mali v rodinách vytvorené lepšie podmienky pre svoj psychický vývoj než žiaci stredných odborných škôl.

Tabuľka 14

Typ strednej školy	2009			2016			2018		
	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné
SOŠ	88,4	9,4	2,2	93,2	6,8	0	89,9	9,3	0,8
G	91,1	6,5	2,4	94,8	5,2	0	94,5	5,2	0,3

V skupine siedmakov (2009: 97,8%, 2018: 92,8%) a ôsmakov (2009: 96,6%, 2018: 94,0%) bol evidovaný pokles počtu opýtaných, ktorí mali v rodinách vytvorené pozitívne vzťahy a zvýšil sa počet týchto respondentov, ktorí si s rodičmi nerozumeli (7. ročník ZŠ: 2009: 2,2%, 2018: 6,2%, 8. ročník ZŠ: 2009: 2,4%, 2018: 5,6%). U deviatakov (2009: 86,8%, 2018: 93,3%) stúpol počet opýtaných, ktorí s otcom a matkou vychádzali dobre, avšak výrazne klesol počet týchto respondentov, ktorí nemali doma vytvorené pozitívne vzťahy (2009: 12,6%, 2018: 5,9%). U stredoškôľakov bol u prvákov (2009: 88,3%, 2018: 92,9%) a u tretiakov (2009: 90,0%, 2018: 91,6%) evidovaný stúpajúci počet žiakov, ktorí hodnotili rodinné vzťahy pozitívne a klesol počet respondentov, ktorí si s otcom a s matkou nerozumeli (1. ročník SŠ: 2009: 9,4%, 2018: 6,5%, 3. ročník SŠ: 2009: 9,0%, 2018: 7,5%). U žiakov 2. ročníkov stredných škôl (2009: 89,5%, 2018: 90,0%) sa počet respondentov, ktorí mali doma vybudované dobré rodinné vzťahy nezmenil, avšak zvýšil sa počet opýtaných, ktorí s otcom a matkou nevychádzali dobre (2009: 7,2%, 2018: 9,6%). Z uvedeného vyplynulo, že vzťahy s rodičmi najkritickejšie zhodnotili ôsmaci. Príčinou môže byť problematický vek respondentov spojený s príchodom puberty, ktorá je považovaná za zložité vývinové obdobie. Adolescenti v ňom majú tendenciu viac inklinovať k rovesníkom a kriticky hľadieť na dospelých. Najlepšia situácia bola zaznamenaná u deviatakov, kde stúpol počet žiakov, ktorí si s rodičmi rozumeli a znížil sa počet opýtaných, ktorí deklarovali zlé rodinné vzťahy.

Tabuľka 15

Ročník	2009			2016			2018		
	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné
7. ročník ZŠ	97,8	2,2	0	95,7	4,3	0	92,8	6,2	1,0
8. ročník ZŠ	96,6	2,4	1,0	94,6	5,4	0	94,0	5,6	0,4
9. ročník ZŠ	86,8	12,6	0,6	94,2	5,8	0	93,3	5,9	0,8
1.ročník SŠ	88,5	9,4	2,1	94,3	5,7	0	92,9	6,5	0,6
2.ročník SŠ	89,5	7,2	3,3	95,0	5,0	0	90,0	9,6	0,4
3.ročník SŠ	90,0	9,0	1,0	91,3	8,7	0	91,6	7,5	0,9

V skupine opýtaných žijúcich v najmenších obciach (menej než 2 000: 2009: 93,5%, 2018: 92,7%) a v najväčších mestách (viac ako 100 000: 2009: 92,3%, 2018: 87,9%) bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí si s rodičmi rozumeli. U respondentov s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2009: 88,7%, 2018: 93,4%) a v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 87,2%, 2018: 88,3%) bolo zistené ich navýšenie. Situácia sa nezmenila len u žiakov základných a stredných škôl žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 93,3%, 2018: 93,1%). Počet opýtaných, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli, sa nezmenil len u opýtaných pochádzajúcich z najmenších obcí (menej než 2 000: 2009: 6,2%, 2018: 6,4%), pričom ich výraznejší pokles

bol zaregistrovaný v skupine žiakov s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2009: 9,4%, 2018: 6,0%). Zvýšenie počtu opýtaných, ktorí nemali doma vytvorené pozitívne rodinné vzťahy, bol zaznamenaný u respondentov žijúcich vo väčších aglomeračných jednotkách (od 10 001 do 50 000: 2009: 5,8%, 2018: 6,4%, od 50 001 do 100 000: 2009: 9,3%, 2018: 11,5%, viac ako 100 000: 2009: 6,0%, 2018: 11,7%). Z prezentovaných zistení je zrejmé, že za celé sledované obdobie najlepšie hodnotili rodinné vzťahy žiaci základných a stredných škôl žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, zatiaľ čo ich výraznejšie zhoršenie bolo evidované u opýtaných pochádzajúcich z najväčších miest.

Tabuľka 16

Bydlisko	2009			2016			2018		
	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné
menej než 2000	93,5	6,2	0,3	96,0	4,0	0	92,7	6,4	0,9
od 2 do 10 000	88,7	9,4	1,9	93,3	6,7	0	93,4	6,0	0,6
od 10 001 do 50 000	93,3	5,8	0,9	93,4	6,6	0	93,1	6,4	0,5
od 50 001 do 100 000	87,2	9,3	3,5	95,1	4,9	0	88,3	11,5	0,2
viac ako 100 000	92,3	6,0	1,7	90,4	9,6	0	87,9	11,7	0,4

Od roku 2009 bol v Bratislavskom (2009: 92,3%, 2018: 94,2%), Trenčianskom (2009: 88,1%, 2018: 93,6%), Nitrianskom (2009: 88,7%, 2018: 93,3%), Banskobystrickom (2009: 90,8%, 2018: 92,9%) a v Košickom kraji (2009: 89,2%, 2018: 90,5%) evidovaný vyšší počet respondentov, ktorí mali v rodinách vytvorené dobré medziľudské vzťahy, zatiaľ čo v Trnavskom (2009: 92,0%, 2018: 88,4%), Žilinskom (2009: 93,8%, 2018: 90,7%) a v Prešovskom kraji (2009: 97,6%, 2018: 95,4%) bolo zaznamenané ich zníženie. Vyšší počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali doma vybudované dobré vzťahy, bol evidovaný v Trnavskom (2009: 8,0%, 2018: 10,0%), Žilinskom (2009: 5,4%, 2018: 9,0%) a v Prešovskom kraji (2009: 1,6%, 2018: 4,4%), pričom v Trenčianskom (2009: 11,1%, 2018: 5,8%) a v Nitrianskom kraji (2009: 10,3%, 2018: 6,1%) bol zaregistrovaný ich výraznejší pokles. V Bratislavskom (2009: 5,8%, 2018: 5,4%), Banskobystrickom (2009: 6,6%, 2018: 6,5%) a v Košickom kraji (2009: 8,1%, 2018: 8,5%) sa nezmenil počet opýtaných, ktorí si s rodičmi nerozumeli. Zistené údaje potvrdili, že najlepšia situácia bola evidovaná v skupine mladých obyvateľov Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja, zatiaľ čo najvýraznejší pokles počtu opýtaných, ktoré hodnotili rodinné vzťahy pozitívne a stúpajúci počet žiakov, ktorí si s rodičmi nerozumeli, bol evidovaný u respondentov s trvalým bydliskom v Žilinskom kraji.

Tabuľka 17

Kraj	2009			2016			2018		
	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné
BA	92,3	5,8	1,9	91,9	8,1	0	94,2	5,4	0,4
TT	92,0	8,0	0	91,8	8,2	0	88,4	10,0	1,6
TN	88,1	11,1	0,8	95,2	4,8	0	93,6	5,8	0,6
NR	88,7	10,3	1,0	94,3	5,7	0	93,3	6,1	0,6
ZA	93,8	5,4	0,8	95,5	4,5	0	90,7	9,0	0,3
BB	90,8	6,6	2,6	95,5	4,5	0	92,9	6,5	0,6
PO	97,6	1,6	0,8	95,3	4,7	0	95,4	4,4	0,2
KE	89,2	8,1	2,7	92,3	7,7	0	90,5	8,5	1,0

U žiakov základných škôl (2009: 94,0%, 2018: 93,3%) sa od roku 2009 nezmenil počet opýtaných, ktorí hodnotili rodinné vzťahy pozitívne, zatiaľ čo u stredoškolákov bolo evidované ich zvýšenie (2009: 89,2%, 2018: 91,5%). V skupine opýtaných, ktorí hodnotili vzťahy v rodine negatívne, bolo u žiakov základných škôl zaznamenané mierne navýšenie (2009: 5,5%, 2018: 6,4%), pričom u stredoškolákov sa ich počet znížil (2009: 8,6%, 2018: 7,8%). V skupine

respondentov, ktorí uviedli inú možnosť, bola u žiakov základných škôl (2009: 0,5%, 2018: 0,3%) zistená rovnaká situácia, zatiaľ čo u stredoškôľakov (2009: 2,2%, 2018: 0,7%) počet týchto respondentov klesol. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že žiaci základných škôl boli s kvalitou vzťahov v rodine spokojnejší, pričom stredoškôľáci k nim zaujali kritickejší postoj.

Tabuľka 18

Typ školy	2009			2016			2018		
	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné	Dobré	Zlé	Iné
ZŠ	94,0	5,5	0,5	95,7	4,3	0	93,3	6,4	0,3
SŠ	89,2	8,6	2,2	93,5	6,5	0	91,5	7,8	0,7

3. Kamaráti, ktorí patria k extrémistom

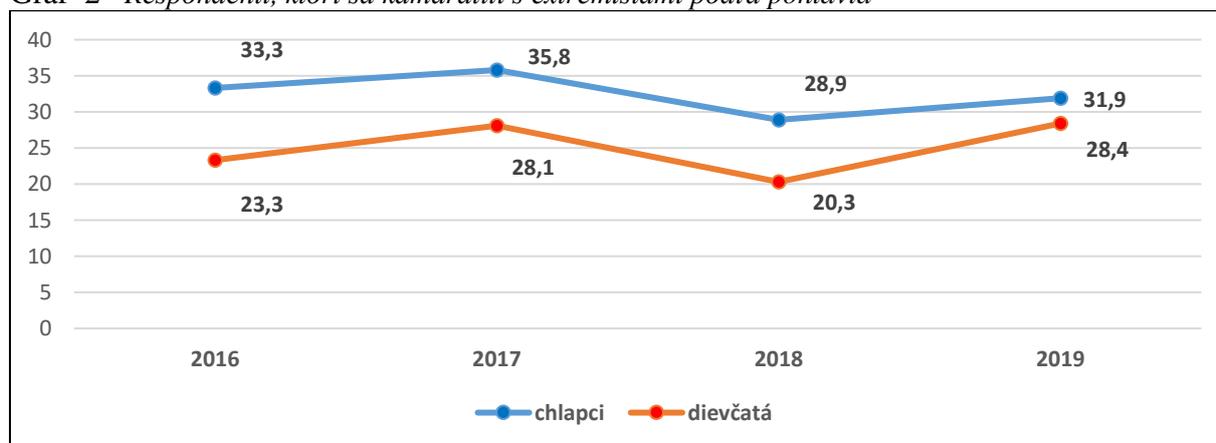
V dôsledku nerovnomerného spoločensko-ekonomického vývoja dochádza v našej spoločnosti k nárastu negatívnych javov. Prekonávanie osobných kríz, dysfunkcia rodiny a neschopnosť adaptovať sa na nové prostredie spôsobuje, že sa niektorí mladí ľudia nedokážu vhodným spôsobom zaradiť do spoločnosti. Sociálna neistota a pocit neúspešnosti ich často vedie k vytváraniu a zapájaniu sa do rôznych extrémistických hnutí, pretože východisko zo svojej situácie vidia v zmene spoločnosti.⁵ Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 (28,5%, 2017: 31,8%, 2018: 24,4%, 2019: 30,1%) mierne stúpol počet respondentov, ktorí sa s extrémistami kamarátili a klesol počet opýtaných, ktorí priateľov s týmito nebezpečnými názormi nemali (2016: 71,5%, 2017: 68,2%, 2018: 75,6%, 2019: 69,9%). Z prezentovaných dát je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená v roku 2018.

Tabuľka 19

Kamaráti patria k extrémistom	2016	2017	2018	2019
áno	28,5	31,8	24,4	30,1
nie	71,5	68,2	75,6	69,9

U chlapcov bol najvyšší počet opýtaných, ktorí sa priatelili s takýmito rovesníkmi zistený v roku 2017, zatiaľ čo u dievčat to bolo v rokoch 2017 a 2019. Od roku 2009 sa počet chlapcov (2016: 33,3%, 2019: 31,9%), ktorí udržiavali kamarátske kontakty s extrémistami mierne znížil, avšak u dievčat (2016: 23,3%, 2019: 28,4%) bolo zaznamenané ich zvýšenie. Z uvedených zistení je zrejmé, že s osobami, ktoré si osvojili extrémistické názory sa za celé sledované obdobie častejšie priatelili chlapci než dievčatá.

Graf 2 Respondenti, ktorí sa kamarátili s extrémistami podľa pohlavia

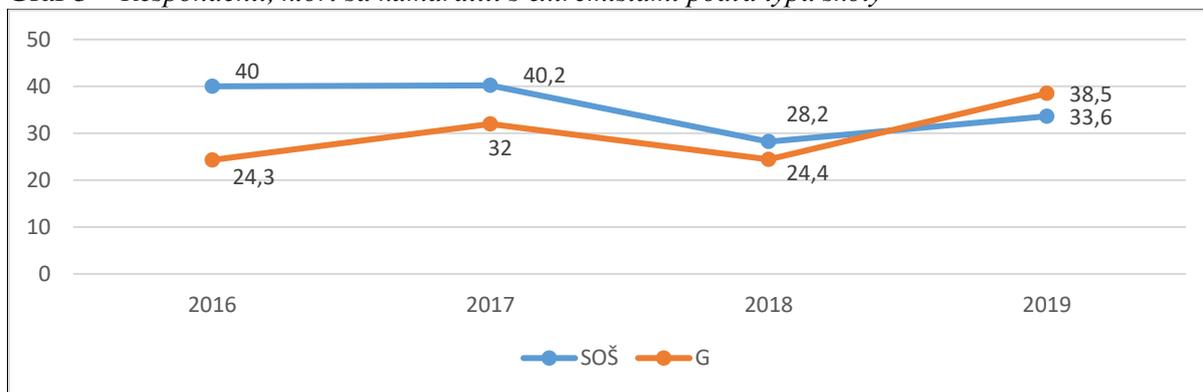

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov

⁵ Hlaváčová, S.: Skúsenosti z dobrej praxe s dysfunkčnými rodinami bez domova s využitím modelu stretnutia rodinného kruhu. In: Človek na periférii spoločnosti. Ružomberok : Verbum, 2016. ISBN 978-80-89232-56-7, s. 113

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2016: 40,0%, 2019: 33,6%) sa situácia zlepšila, zatiaľ čo u gymnazistov sa počet opýtaných, ktorí sa priatelili s extrémistami výraznejšie zvýšil (2016: 24,3%, 2019: 38,5%). U žiakov stredných odborných škôl bola najhoršia situácia zistená v rokoch 2016 a 2017, pričom u gymnazistov kulminoval počet respondentov, ktorí mali kamarátov extrémistov v roku 2019. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že preventívne opatrenia je potrebné realizovať v oboch typoch stredných škôl, avšak vo vyššej miere v gymnáziách.

Graf 3 Respondenti, ktorí sa kamarátili s extrémistami podľa typu školy

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov

Kamarátov, ktorí si osvojili extrémistické názory mali v roku 2016 najčastejšie žiaci prvých ročníkov stredných škôl (2016: 42,9%, 2019: 36,6%), pričom v rokoch 2017 až 2019 sa s týmito rovesníkmi priatelili najmä tretiaci (2016: 34,1%, 2019: 39,0%, 2. ročník SŠ: 2016: 26,2%, 2019: 29,5%). S takýmito osobami udržiavali v roku 2016 kamarátske kontakty v najnižšej miere žiaci 8. ročníkov základných škôl (2016: 22,8%, 2019: 26,1%), zatiaľ čo v rokoch 2017 až 2019 uvádzali v najnižšom počte tieto negatívne kontakty siedmci (2016: 24,8%, 2019: 23,1%, 9. ročník ZŠ: 2016: 27,5%, 2019: 25,8%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie klesol počet opýtaných, ktorí sa priatelili s extrémistami u žiakov 7. a 9. ročníkov základných škôl a druhých ročníkov stredných škôl. Zvýšenie počtu opýtaných, ktorí udržiavali tieto negatívne kamarátske kontakty, bol zaregistrovaný v podsúbore žiakov 8. ročníkov základných škôl a 2. a 3. ročníkov stredných škôl.

Tabuľka 20

Ročník	2016	2017	2018	2019
7. ročník ZŠ	24,8	22,1	17,4	23,1
8. ročník ZŠ	22,8	26,4	25,4	26,1
9. ročník ZŠ	27,5	28,7	20,2	25,8
1. ročník SŠ	42,9	38,0	26,5	36,6
2. ročník SŠ	26,2	32,9	26,4	29,5
3. ročník SŠ	34,1	41,8	28,5	39,0

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Priateľov, ktorí si osvojili extrémistické názory, mali v rokoch 2016 až 2018 najmä respondenti pochádzajúci z najväčších miest (viac ako 100 000: 2016: 33,7%, 2019: 28,54%). V roku 2019 udržiavali kamarátske vzťahy s extrémistami najčastejšie opýtaní žijúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2016: 29,9%, 2019: 31,9%) a v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2016: 29,3%, 2019: 31,4%). S členmi extrémistických skupín sa v roku 2016 v najnižšom počte kamarátili žiaci s trvalým bydliskom v najmenších obciach (menej než 2 000: 2016: 21,2%, 2019: 29,9%), zatiaľ čo v roku 2019 bola najlepšia situácia zaznamenaná v skupine respondentov z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 23,4%, 2019: 27,7%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie bol nárast počtu opýtaných,

ktorí sa kamarátili s extrémistami zistený najmä v aglomeračných jednotkách s počtom obyvateľov nižším než 100 000. Zvýšenie počtu oslovených žiakov, ktorí mali vybudované tieto negatívne priateľské kontakty, vykazovali len respondenti s trvalým bydliskom v najväčších mestách.

Tabuľka 21

Bydlisko	2016	2017	2018	2019
menej než 2 000	21,2	30,7	25,7	29,9
od 2001 do 10 000	29,9	28,8	21,1	31,9
od 10 001 do 50 000	23,4	30,2	26,4	27,7
od 50 001 do 100 000	29,3	27,7	22,4	31,4
viac ako 100 000	33,7	37,4	29,0	28,5

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Priateľov, ktorí si osvojili extrémistické názory, mali v roku 2016 najčastejšie respondenti žijúci v Bratislavskom kraji (2016: 39,9%, 2019: 31,5%, Trnavský kraj: 2016: 25,4%, 2019: 32,6%, Žilinský kraj: 2016: 24,5%, 2019: 28,7%). V rokoch 2017 a 2019 sa s týmito rovesníkmi priatelili v najvyššej miere opýtaní s trvalým bydliskom v Banskobystrickom kraji (2016: 24,6%, 2019: 36,1%) a v roku 2018 žiaci žijúci v Košickom kraji (2016: 27,0%, 2019: 27,4%). S takýmito osobami udržiavali kamarátske vzťahy v najnižšom počte v rokoch 2016 a 2017 opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja (2016: 22,0%, 2019: 29,8%). V roku 2018 uvádzali v najnižšej miere tieto negatívne kontakty respondenti z Prešovského kraja (2016: 34,1%, 2019: 28,9%), pričom v roku 2019 bola najlepšia situácia zaznamenaná v skupine opýtaných s trvalým bydliskom v Nitrianskom kraji (2016: 37,2%, 2019: 25,4%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie výraznejšie stúpol počet opýtaných, ktorí sa priatelili s extrémistami v skupine žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z Trnavského, Trenčianskeho, Žilinského a z Banskobystrického kraja. Klesol počet opýtaných, ktorí udržiavali tieto negatívne kamarátske kontakty v Bratislavskom a v Prešovskom kraji, pričom iba v Košickom kraji sa daná situácia za sledované obdobie nezmenila.

Tabuľka 22

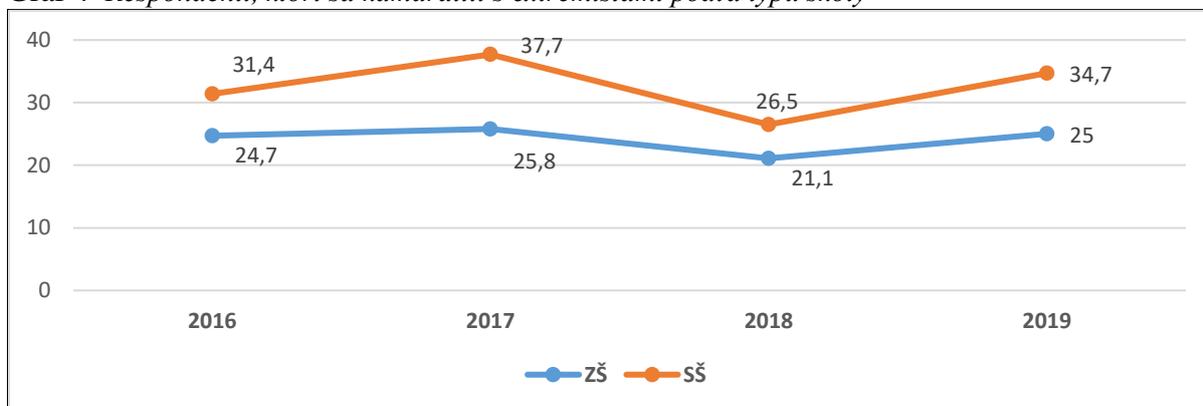
Kraj	2016	2017	2018	2019
BA	39,9	37,0	28,5	31,5
TT	25,4	29,7	27,0	32,6
TN	22,0	26,2	21,4	29,8
NR	37,2	30,3	22,8	25,4
ZA	24,5	34,4	23,5	28,7
BB	24,6	38,8	24,8	36,1
PO	34,1	29,2	19,5	28,9
KE	27,0	27,2	28,8	27,4

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Kamarátov extrémistov mali za sledované obdobie častejšie stredoškôláci (2016: 31,4%, 2019: 34,7%) než žiaci základných škôl (2016: 24,7%, 2019: 25,0%). V oboch skupinách žiakov bol najvyšší počet opýtaných, ktorí sa priatelili s extrémistami zistený v roku 2017. Od roku 2016 sa v skupine stredoškôľakov zvýšil počet opýtaných, ktorí sa kamarátili s extrémistami, pričom v skupine žiakov základných škôl táto situácia stagnovala. Výsledky výskumu ukázali, že v súčasnosti má kamarátov, ktorí si osvojili extrémistické názory viac než tretina stredoškôľakov a asi štvrtina žiakov základných škôl. Je zrejmé, že mnohí mladí ľudia sú názormi svojich priateľov negatívne ovplyvňovaní, čo sa neprejavuje len v ich výzore a oblečení, ale najmä v ich správaní, myslení a v rebríčku uznávaných hodnôt. Bolo by potrebné vysvetliť im, aké nebezpečenstvo extrémizmus pre nich a pre ostatných ľudí predstavuje. Domnievame sa, že najúčinnejšou oblasťou pri minimalizovaní výskytu rizikového správania,

medzi ktoré patrí aj extrémizmus, je účinná a efektívna prevencia, realizovaná predovšetkým v školskom prostredí. Je potrebné zamerať pozornosť na rozvoj osobnosti jednotlivcov, upevnenie hodnôt a postoja k životu, rozvíjať ich komunikačné zručnosti, naučiť ich budovať zdravé medzilidské vzťahy a rozvinúť kritické myslenie, čo pomôže budovať aj ich odolnosť voči extrémizmu a jeho prejavom.

Graf 4 Respondenti, ktorí sa kamarátili s extrémistami podľa typu školy

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov

4. Prejavy extrémizmu vyskytujúce sa v školskom prostredí

4.1 Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov

Prejavy extrémizmu sú čoraz častejším spoločenským fenoménom, pričom narúšajú najmä hodnoty ľudských práv a slobôd. Medzi najčastejšie formy extrémizmu patrí xenofóbia, rasizmus, intolerancia, antisemitizmus, náboženský fanatizmus a nacionalizmus, pričom každý z nich má svoje špecifiká. Patria sem rôzne verbálne i neverbálne prejavy- nadávky, urážky, vyhrážanie, vykrikovanie fašistických hesiel, ale i fyzické útoky, negatívne výroky o určitých skupinách ľudí, rasistické vyjadrenia na rôznych diskusných internetových fórach, ničenie osobného majetku iných osôb, vydávanie časopisov s extrémistickou tematikou, vylepovanie plagátov, organizovanie rôznych aktivít, pochodov, demonštrácií, hudobných koncertov, používanie symbolov, hesiel, pozdravov, kódov, skratiek, a špecifických značiek oblečenia, ktorými vyjadrujú verejne svoje presvedčenie.⁶ Respondentom bola ponúknutá škála 9 najčastejších prejavov extrémizmu (negatívne výroky o rase, národe, etnických skupinách..., prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb (Rómovia, Židia, homosexuáli...), agresívne správanie s extrémistickým charakterom, nosenie oblečenia a symbolov propagujúcich extrémizmus, zviditeľňovanie extrémizmu prostredníctvom tlačovín (letáky, časopisy, CD, internetové stránky...), propagácia rôznych extrémistických aktivít (pochody, demonštrácie...), účasť na aktivitách, ktoré organizovali extrémisti a nosenie rôznych nebezpečných vecí (nože, pálky, boxery....). Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 výrazne stúpol počet respondentov, ktorí počuli od spolužiakov negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách (2016: 49,4%, 2017: 62,9%, 2018: 49,7%, 2019: 70,0%), stretli sa s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom (2016: 38,2%, 2017: 57,8%, 2018: 44,5%, 2019: 60,6%), zaznamenali rôzne prejavy nenávisťi voči určitým skupinám osôb (2016: 50,2%, 2017: 68,5%, 2018: 44,2%, 2019: 64,2%), videli u rovesníkov oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus (2016: 13,0%, 2017: 26,4%, 2018: 9,9%, 2019: 26,6%), stretli sa s propagovaním ich tlačovín

⁶ Kol. autorov.: Symbolika využívaná extrémistickými a radikálnymi skupinami. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR, 2016. Publikácia vydaná v rámci programu Európskej komisie "Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti" in: www.minv.sk

(2016: 8,4%, 2017: 13,2%, 2018: 11,2%, 2019: 14,9%) a aktivít (2016: 11,7%, 2017: 15,6%, 2018: 20,4%, 2019: 17,0%). Zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí videli u spolužiakov rôzne nebezpečné veci (2016: 25,2%, 2017: 33,0%, 2018: 17,4%, 2019: 32,1%), symboly propagujúce extrémistické hnutie (2016: 15,6%, 2017: 29,4%, 2018: 9,3%, 2019: 26,0%) a zaznamenali aj ich účasť na aktivitách, ktoré tieto skupiny organizovali (2016: 10,4%, 2017: 13,3%, 2018: 16,1%, 2019: 15,1%). Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa v triednom kolektíve stretli so všetkými uvedenými extrémistickými prejavmi, čo je hodnotené negatívne a bolo by potrebné túto situáciu zmeniť.

Tabuľka 23

Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov	2016	2017	2018	2019
negatívne vyjadrenia o rase, národe...	49,4	62,9	49,7	70,0
prejavy nenávisti voči niektorým skupinám	50,2	68,5	44,2	64,2
agresívne správanie s extrém. charakterom	38,2	57,8	44,5	60,6
oblečenie propagujúce extrémizmus	13,0	26,4	9,9	26,6
propagácia extrémistických tlačovín	8,4	13,2	11,2	14,9
propagácia extrémistických aktivít	11,7	15,6	20,4	17,0
nosenie nebezpečných vecí	25,2	33,0	17,4	32,1
účasť na extrémistických aktivitách	10,4	13,3	16,1	15,1
symboly propagujúce rasizmus	15,6	29,4	9,3	26,0

Poznámka: Tabuľka je zostavená z kladných odpovedí respondentov uvádzaných v %.

Od roku 2016 stúpol počet chlapcov, ktorí počuli od spolužiakov negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách (2016: 56,3%, 2019: 62,9%), stretli sa s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom (2016: 27,9%, 2019: 56,1%), videli, že nosili oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus (2016: 15,3%, 2019: 27,9%), mali pri sebe rôzne nebezpečné veci (2016: 15,1%, 2019: 35,0%) a symboly propagujúce toto hnutie (2016: 18,1%, 2019: 24,9%). Znížil sa počet chlapcov, ktorí sa v triednych kolektívoch stretli s propagáciou extrémistických tlačovín (2016: 16,8%, 2019: 15,3%), aktivít (2016: 35,0%, 2019: 16,8%) a s priamou účasťou rovesníkov na týchto podujatiach (2016: 24,9%, 2019: 15,1%). Na rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí zaznamenali v triedach rôzne prejavy nenávisti voči určitým skupinám osôb (2016: 56,1%, 2019: 56,3%).

U dievčat bolo evidované zvýšenie počtu všetkých prejavov extrémizmu. Najviac stúpol počet žiačok, ktoré sa v triednom kolektíve stretli s negatívnymi výroky o rase, národe a etnických skupinách (2016: 49,9%, 2019: 76,7%), s prejavmi nenávisti voči niektorým skupinám osôb (2016: 53,2%, 2019: 71,7%), s agresívnym správaním s extrémistickým zameraním (2016: 36,7%, 2019: 64,6%), s extrémistickým oblečením (2016: 10,1%, 2019: 25,3%) a so symbolmi zviditeľňujúcimi tento negatívny spoločenský jav (2016: 12,8%, 2019: 27,0%). Respondentky v nižšej miere zažili aj propagovanie extrémistických tlačovín (2016: 4,1%, 2019: 14,5%), aktivít (2016: 7,6%, 2019: 17,3%), účasť rovesníkov na týchto akciách (2016: 5,2%, 2019: 15,0%) a videli u spolužiakov rôzne nebezpečné veci (2016: 22,8%, 2019: 29,4%). Prezentované zistenia potvrdili, že medzi najfrekvencovanejšie prejavy extrémizmu v základných a stredných školách patrili negatívne vyjadrenia mladých ľudí o rase, národe a etnických skupinách, rôzne prejavy nenávisti voči niektorým skupinám osôb a agresívne správanie s extrémistickým charakterom. Od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa v triednom kolektíve stretli s niektorými extrémistickými prejavmi (negatívne vyjadrenie, agresívne správanie, oblečenie a nosenie nebezpečných vecí), čo je hodnotené negatívne. Ako citlivejšie sa ukázali dievčatá, pretože v tejto skupine opýtaných bolo zaznamenané zvýšenie vo všetkých uvedených prejavoch. Príčinou týchto zistení je skutočnosť, že dievčatá mali viac poznatkov o extrémizme a skôr zaznamenali tieto prejavy než chlapci, ktorí mohli byť voči nim tolerantnejší a nepripisovali im potrebnú dôležitosť.

Tabuľka 24

Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov	Chlapci		Dievčatá	
	2016	2019	2016	2019
negatívne vyjadrenia o rase, národe...	56,3	62,9	49,9	76,7
prejavy nenávisti voči skupinám	56,1	56,3	53,2	71,7
agresivita s extrém. charakterom	27,9	56,1	36,7	64,6
oblečenie propagujúce extrémizmus	15,3	27,9	10,1	25,3
propagácia extrémistických tlačovín	16,8	15,3	4,1	14,5
propagácia extrémistických aktivít	35,0	16,8	7,6	17,3
nosenie nebezpečných vecí	15,1	35,0	22,8	29,4
účasť na extrémistických aktivitách	24,9	15,1	5,2	15,0
symboly propagujúce rasizmus	18,1	24,9	12,8	27,0

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

V skupine žiakov základných škôl sa od roku 2016 zvýšil počet respondentov, ktorí sa u svojich spolužiakov stretli s negatívnymi výroky o rase, národe a etnických skupinách (2016: 42,9%, 2019: 54,6%), s prejavmi nenávisti voči určitým skupinám osôb (2016: 46,2%, 2019: 53,2%), videli u rovesníkov oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus (2016: 10,6%, 2019: 14,8%), stretli sa s propagovaním ich tlačovín (2016: 6,6%, 2019: 9,7%) a aktivít (2016: 10,9%, 2019: 12,3%). Stúpol aj počet žiakov základných škôl, ktorí videli u rovesníkov v triede rôzne nebezpečné veci (2016: 23,0%, 2019: 26,9%) a zaznamenali ich účasť na aktivitách, ktoré extrémisti organizovali (2016: 9,2%, 2019: 11,4%). V nižšom počte sa stretli iba s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom (2016: 38,2%, 2019: 60,6%), pričom v rovnakej miere videli symboly propagujúce extrémizmus (2016: 15,6%, 2019: 26,0%).

U stredoškolákov bolo zistené zvýšenie počtu všetkých prejavov extrémizmu, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorí sa u rovesníkov v triedach stretli s negatívnymi výroky o rase, národe a etnických skupinách (2016: 64,3%, 2019: 75,2%), s prejavmi nenávisti voči niektorým skupinám osôb (2016: 60,2%, 2019: 67,8%), s propagovaním extrémistických tlačovín (2016: 11,0%, 2019: 18,4%), aktivít (2016: 12,4%, 2019: 21,2%) a s účasťou spolužiakov na týchto podujatiach (2016: 11,3%, 2019: 18,3%). Opýtaní v nižšom počte videli u rovesníkov rôzne nebezpečné veci (2016: 27,7%, 2019: 36,1%), stretli sa so symbolmi propagujúcimi extrémizmus a rasizmus (2016: 19,2%, 2019: 32,2%), zažili ich agresívne správanie s extrémistickým zameraním (2016: 58,4%, 2019: 62,6%) a videli ich nosiť oblečenie, ktoré propagovalo toto nebezpečné hnutie (2016: 24,9%, 2019: 28,1%). Prezentované zistenia potvrdili, že medzi najfrekventovanejšie prejavy extrémizmu v základných a stredných školách patrili negatívne vyjadrenia mladých ľudí o rase, národe a etnických skupinách, rôzne prejavy nenávisti voči niektorým skupinám osôb a agresívne správanie s extrémistickým charakterom. Opýtaní v najnižšom počte zaznamenali u spolužiakov propagáciu extrémistických tlačovín a ich účasť na podujatiach, ktoré tieto skupiny organizovali. Z uvedeného vyplynulo, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí v základných aj v stredných školách videli triednom kolektíve viaceré prejavy extrémizmu. Prezentované zistenia zároveň potvrdili, že tieto negatívne prejavy sa častejšie vyskytovali v stredných školách, preto považujeme za potrebné venovať sa daným témam najmä v tomto type škôl. Je dôležité venovať potrebnú pozornosť nielen realizácii preventívnych opatrení, ale aj rozhovorom so žiakmi na triednických hodinách a v rámci iných predmetov, aby mali pedagógovia prehľad o názoroch, vyjadreniach a postojoch žiakov k extrémizmu a v prípade potreby ich mohli spoločne s rodičmi korigovať.

Tabuľka 25

Prejavy extrémizmu zaznamenané u spolužiakov	Základná škola		Stredná škola	
	2016	2019	2016	2019
negatívne vyjadrenia o rase, národe...	42,9	54,6	64,3	75,2
prejavy nenávisťi voči skupinám	46,2	53,2	60,2	67,8
agresivita s extrém. charakterom	45,1	32,8	58,4	62,6
oblečenie propagujúce extrémizmus	10,6	14,8	24,9	28,1
propagácia extrémistických tlačovín	6,6	9,7	11,0	18,4
propagácia extrémistických aktivít	10,9	12,3	12,4	21,2
nosenie nebezpečných vecí	23,0	26,9	27,7	36,1
účasť na extrémistických aktivitách	9,2	11,4	11,3	18,3
symboly propagujúce rasizmus	15,2	15,9	19,2	32,2

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

4.2 Frekvencia výskytu prejavov extrémizmu

Oproti zisteniam z roku 2016 (5,6%, 2017: 7,9%, 2018: 4,7%, 2019: 8,4%) stúpol počet opýtaných, ktorí videli v škole časté prejavy extrémizmu. Výraznejšie klesol počet respondentov, ktorí sa s nimi stretli občas (2016: 60,4%, 2017: 54,5%, 2018: 34,7%, 2019: 48,4%) a zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí ich nezažili vôbec (2016: 34,0%, 2017: 37,6%, 2018: 60,6%, 2019: 43,2%). Zaujímavé je zistenie, že v rokoch 2016, 2017 a 2019 prevládala počet respondentov, ktorí prejavy extrémizmu zažili občas, zatiaľ čo v roku 2017 viac ako 60,0% opýtaných tieto negatívne skúsenosti nemalo. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že oproti zisteniam z roku 2016 bol zaznamenaný nižší počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s extrémistickými prejavmi. Situáciu však nemôžeme hodnotiť kladne, pretože aj v roku 2019 mala tieto negatívne skúsenosti viac ako polovica opýtaných. Eliminovať výskyt tohto javu by pomohla lepšia informovanosť detí a mladých ľudí o extrémizme, jeho ideológii a prejavoch, čo by prispelo k ich väčšej ochrane pred týmto nebezpečným javom.

Tabuľka 26

Prejavy extrémizmu sa v triede vyskytujú	2016	2017	2018	2019
často	5,6	7,9	4,7	8,4
občas	60,4	54,5	34,7	48,4
vôbec	34,0	37,6	60,6	43,2

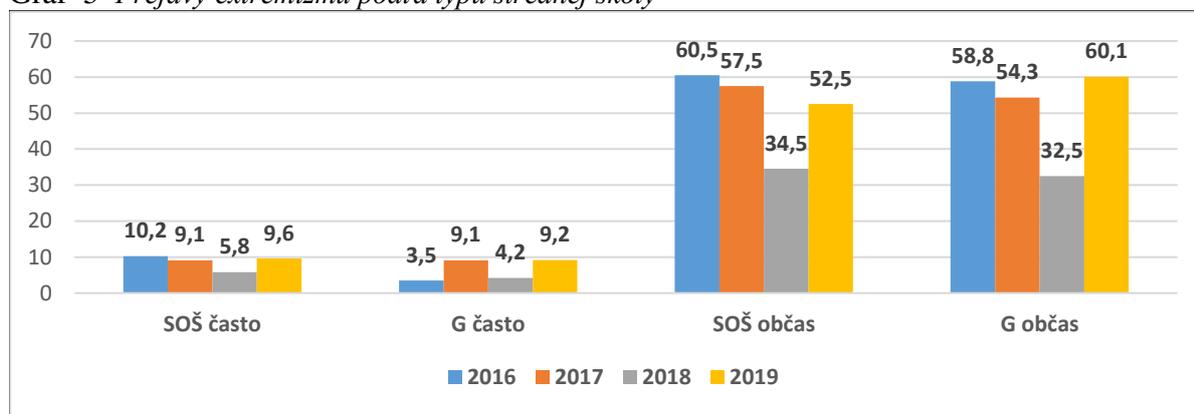
Od roku 2016 stúpol počet chlapcov (2016: 8,3%, 2019: 11,2%) aj dievčat (2016: 2,7%, 2019: 5,8%), ktoré videli v škole časté prejavy extrémizmu. Občas ich v roku 2019 zažil nižší počet respondentov než v roku 2016, a to v oboch sledovaných skupinách (chlapci: 2016: 60,5%, 2019: 52,5%, dievčatá: 2016: 58,8%, 2019: 60,1%). Vo veľkej miere stúpol počet chlapcov (2016: 29,3%, 2019: 37,9%) aj dievčat (2016: 37,7%, 2019: 30,7%), ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali. V oboch skupinách respondentov bol zaznamenaný rovnaký jav: za sledované obdobie stúpol počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu, prípadne ich nezažili vôbec a znížil sa počet respondentov, ktorí sa s nimi stretli len občas. Najvyšší počet chlapcov aj dievčat, ktoré mali skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu bol zaznamenaný v roku 2019, zatiaľ čo najlepšia situácia bola u dievčat evidovaná v roku 2016 a u chlapcov v roku 2018.

Tabuľka 27

Prejavy extrémizmu v triede	2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
často	8,3	2,7	10,3	5,5	6,0	3,6	11,2	5,8
občas	55,9	65,2	53,6	55,5	36,9	32,8	47,4	49,3
vôbec	35,8	32,1	36,1	39,0	57,1	63,6	41,4	44,9

V skupine žiakov stredných škôl bol zistený klesajúci počet opýtaných, ktorí sa stretli s častými (2016: 10,2%, 2019: 9,6%) aj s občasnými prejavmi extrémizmu (2016: 60,5%, 2019: 52,5%), pričom u gymnazistov sa počet respondentov, ktorí mali tieto skúsenosti zvyšoval (často: 2016: 3,5%, 2019: 9,6%, občas: 2016: 58,8%, 2019: 60,1%). V skupine žiakov stredných odborných škôl sa od roku 2016 (29,3%, 2019: 37,9%) zvýšil počet respondentov, ktorí sa s prejavmi extrémizmu ešte nikdy nestretli, zatiaľ čo u gymnazistov ich počet klesol (2016: 37,7%, 2019: 30,7%). U žiakov stredných odborných škôl bola najhoršia situácia zaznamenaná v roku 2016, avšak u gymnazistov kulminoval počet opýtaných, ktorí sa stretli s častými aj s občasnými extrémistickými prejavmi v roku 2019. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že časté aj občasné prejavy extrémizmu za celé sledované obdobie zažili v triedach vo vyššej miere žiaci stredných odborných škôl než gymnazisti. Stúpajúci nárast prejavov extrémizmu bol evidovaný od roku 2016 najmä na gymnáziách, preto je potrebné venovať prevencii tohto negatívneho javu pozornosť najmä na tomto type strednej školy.

Graf 5 Prejavy extrémizmu podľa typu strednej školy

V roku 2016 sa s častými prejavmi extrémizmu stretli najmä žiaci 3. ročníkov stredných škôl (2016: 8,4%, 2019: 12,0%). V nižšej miere ich zažili aj druháci (2016: 6,4%, 2019: 9,3%) a žiaci 9. ročníkov základných škôl (2016: 6,2%, 2019: 8,1%). Najmenej týchto negatívnych skúseností mali siedmci (2016: 3,8%, 2019: 3,1%), ôsmaci (2016: 3,2%, 2019: 10,2%) a prváci (2016: 4,1%, 2019: 6,0%). Občasné prejavy extrémizmu videli v triedach najmä ôsmaci (2016: 63,5%, 2019: 40,7%) a druháci (2016: 63,4%, 2019: 53,4%), pričom siedmci (2016: 59,6%, 2019: 40,0%), deviataci (2016: 59,6%, 2019: 44,4%) a tretiaci (2016: 59,4%, 2019: 54,6%, 2. ročník SŠ: 2016: 54,0%, 2019: 55,4%) sa s nimi stretli v približne rovnakom počte. Z komparácie zistení je zrejmé, že v skupine oslovených žiakov 8. a 9. ročníkov základných škôl a 2. a 3. ročníkov stredných škôl bol evidovaný nárast počtu opýtaných, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stretli často a nižší počet respondentov, ktorí ich zažili občas. V skupine siedmakov sa nezmenil počet opýtaných, ktorí mali osobné skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu, avšak klesol počet respondentov, ktorí sa s nimi stretli občas. U žiakov 1. ročníkov stredných škôl bol evidovaný nárast počtu opýtaných, ktorí sa v triednych kolektívach stretli s častými aj s občasnými extrémistickými prejavmi. Zároveň bol u všetkých žiakov základných škôl (7. ročník ZŠ: 2016: 36,6%, 2019: 56,9%, 8. ročník ZŠ: 2016: 33,3%, 2019: 49,1%, 9. ročník ZŠ: 2016: 34,2%, 2019: 47,5%) aj u druhákov (2016: 30,2%, 2019: 37,3%) a tretiakov (2016: 32,2%, 2019: 33,4%) evidovaný nižší počet opýtaných, ktorí nemali s prejavmi extrémizmu žiadne skúsenosti. Iba u žiakov 1. ročníkov stredných škôl sa počet týchto respondentov znížil (2016: 41,9%, 2019: 38,6%). Z uvedeného vyplynulo, že vo všetkých sledovaných ročníkoch okrem siedmakov bol za roky 2016 a 2019 zaregistrovaný vyšší počet opýtaných, ktorí v triedach zažili časté extrémistické prejavy. Ich najvýraznejší nárast bol evidovaný u ôsmakov. Znížil sa počet respondentov, ktorí sa s nimi v tomto prostredí stretli len občas. Zároveň stúpol

počet oslovených žiakov (okrem žiakov 1. ročníkov stredných škôl), ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali.

Tabuľka 28

Ročník	2016			2017			2018			2019		
	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V
7. ročník ZŠ	3,8	59,6	36,6	4,6	54,9	40,5	3,7	35,3	61,0	3,1	40,0	56,9
8. ročník ZŠ	3,2	63,5	33,3	7,1	54,7	38,2	3,8	34,1	62,1	10,2	40,7	49,1
9. ročník ZŠ	6,2	59,6	34,2	7,8	52,0	40,2	4,9	33,5	61,6	8,1	44,4	47,5
1. ročník SŠ	4,1	54,0	41,9	6,8	53,6	39,6	4,0	28,2	67,8	6,0	55,4	38,6
2. ročník SŠ	6,4	63,4	30,2	9,8	56,0	34,2	5,3	36,2	58,5	9,3	53,4	37,3
3. ročník SŠ	8,4	59,4	32,2	10,4	56,0	33,6	6,0	37,1	56,9	12,0	54,6	33,4

Poznámka: Č-často, O- občas, V-vôbec

V skupine opýtaných žijúcich v najmenších obciach (menej než 2 000: 2016: 3,8%, 2019: 9,0%), v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 3,8%, 2019: 7,7%) a od 50 001 do 100 000 (2016: 6,5%, 2019: 9,7%) bol zistený výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí v triedach zažili časté prejavy extrémizmu. U žiakov z väčších obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2016: 6,4%, 2019: 6,1%) bola evidovaná stagnácia sledovaného javu, zatiaľ čo u respondentov s trvalým bydliskom vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2016: 11,1%, 2019: 10,3%) bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí uvádzali časté skúsenosti s týmto negatívnym javom. U žiakov pochádzajúcich z menších (menej než 2 000: 2016: 62,4%, 2019: 47,0%, od 2 001 do 10 000: 2016: 59,3%, 2019: 50,9%) aj z väčších aglomeračných jednotiek (od 10 001 do 50 000: 2016: 63,7%, 2019: 49,2%, od 50 001 do 100 000: 2016: 58,6%, 2019: 45,5%, viac ako 100 000: 2016: 55,1%, 2019: 48,8%) bol evidovaný výrazne nižší počet opýtaných, ktorí zažili občasné prejavy extrémizmu. Oproti daným zisteniam bol zaznamenaný nárast v skupine respondentov, ktorí tieto negatívne skúsenosti vôbec nemali (menej než 2 000: 2016: 33,8%, 2019: 44,0%, od 2 001 do 10 000: 2016: 34,3%, 2019: 43,0%, od 10 001 do 50 000: 2016: 32,5%, 2019: 43,1%, od 50 001 do 100 000: 2016: 34,9%, 2019: 44,8%, viac ako 100 000: 2016: 33,8%, 2019: 48,8%). Z prezentovaných zistení vyplynulo, že u všetkých respondentov okrem žiakov pochádzajúcich z najväčších miest, bol evidovaný vyšší počet opýtaných, ktorí zažili v triedach časté prejavy extrémizmu. Klesol počet respondentov, ktorí zažili tieto negatívne skúsenosti len občas, prípadne sa s nimi nestretli vôbec. Iba u žiakov s trvalým bydliskom vo veľkomestách bola zistená najlepšia situácia, pretože tu klesol počet respondentov, ktorí videli u spolužiakov časté aj občasné prejavy extrémizmu.

Tabuľka 29

Bydlisko	2016			2017			2018			2019		
	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V
menej než 2 000	3,8	62,4	33,8	7,0	54,8	38,2	4,8	34,8	60,4	9,0	47,0	44,0
od 2 001 do 10	6,4	59,3	34,3	7,2	58,2	34,6	3,7	33,1	63,2	6,1	50,9	43,0
od 10 001 do 50	3,8	63,7	32,5	7,3	55,8	36,9	5,0	37,9	57,1	7,7	49,2	43,1
od 50 001 do 100	6,5	58,6	34,9	8,1	46,3	45,6	4,0	29,8	66,2	9,7	45,5	44,8
viac ako 100 000	11,1	55,1	33,8	12,5	48,9	38,6	8,1	33,6	58,3	10,3	48,8	40,9

Poznámka: Č-často, O- občas, V-vôbec

Porovnanie údajov vo vzťahu ku kraju ukázalo určité rozdiely. V skupine opýtaných žijúcich v Bratislavskom (2016: 10,4%, 2019: 11,3%), Trnavskom (2016: 4,3%, 2019: 12,0%), Trenčianskom (2016: 3,2%, 2019: 9,2%), Žilinskom (2016: 3,2%, 2019: 8,7%) a v Banskobystrickom kraji (2016: 2,8%, 2019: 9,7%) bol zistený výrazne vyšší počet respondentov, ktorí v triedach zažili časté prejavy extrémizmu. V skupine žiakov pochádzajúcich z Prešovského (2016: 4,7%, 2019: 5,0%) a z Košického kraja (2016: 6,8%, 2019: 6,7%) bola evidovaná stagnácia sledovaného javu, zatiaľ čo iba u opýtaných s trvalým

bydliskom v Nitrianskom kraji (2016: 9,7%, 2019: 4,6%) bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí uvádzali časté skúsenosti s týmto negatívnym javom. Zaujímavé je zistenie, že u všetkých respondentov (Bratislavský kraj: 2016: 57,0%, 2019: 48,8%, Trnavský kraj: 2016: 60,0%, 2019: 44,0%, Trenčiansky kraj: 2016: 58,0%, 2019: 46,8%, Nitriansky kraj: 2016: 61,5%, 2019: 54,3%, Žilinský kraj: 2016: 54,5%, 2019: 48,9%, Banskobystrický kraj: 2016: 62,1%, 2019: 52,6%, Prešovský kraj: 2016: 63,8%, 2019: 44,9%, Košický kraj: 2016: 65,4%, 2019: 48,7%) bol evidovaný výrazne nižší počet oslovených žiakov, ktorí ich v triednych kolektívoch zažili občas. V Bratislavskom (2016: 32,6%, 2019: 39,9%), Trnavskom (2016: 35,7%, 2019: 44,0%), Trenčianskom (2016: 38,8%, 2019: 44,0%), Nitrianskom (2016: 28,8%, 2019: 41,1%), Banskobystrickom (2016: 35,1%, 2019: 37,7%), Prešovskom (2016: 27,8%, 2019: 50,1%) a v Košickom kraji (2016: 31,5%, 2019: 44,6%) bol evidovaný nárast počtu opýtaných, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali, pričom iba v Žilinskom kraji (2016: 42,3%, 2019: 42,4%) sa situácia za sledované obdobie nezmenila. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že najhoršia situácia bola zaznamenaná u respondentov pochádzajúcich z Trnavského, Trenčianskeho, Žilinského a z Banskobystrického kraja, kde bol zistený výrazne vyšší počet žiakov, ktorí sa v triednych kolektívoch stretli s častými prejavmi extrémizmu. Iba v Nitrianskom kraji bolo evidované zníženie počtu opýtaných, ktorí sa stretli s častými aj s občasnými extrémistickými prejavmi a nárast počtu žiakov, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali.

Tabuľka 30

Kraj	2016			2017			2018			2019		
	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V
BA	10,4	57,0	32,6	11,5	54,3	34,2	5,4	38,1	56,5	11,3	48,8	39,9
TT	4,3	60,0	35,7	6,4	54,5	39,1	2,9	38,2	58,9	12,0	44,0	44,0
TN	3,2	58,0	38,8	8,1	55,3	36,6	3,4	33,3	63,3	9,2	46,8	44,0
NR	9,7	61,5	28,8	4,2	55,1	40,7	5,6	31,2	63,2	4,6	54,3	41,1
ZA	3,2	54,5	42,3	8,7	51,3	40,0	5,5	39,2	55,3	8,7	48,9	42,4
BB	2,8	62,1	35,1	9,5	56,7	33,8	3,7	33,9	62,4	9,7	52,6	37,7
PO	4,7	63,8	31,5	7,0	52,9	40,1	5,6	31,7	62,7	5,0	44,9	50,1
KE	6,8	65,4	27,8	7,0	55,0	38,0	5,5	31,0	63,5	6,7	48,7	44,6

Poznámka: Č-často, O- občas, V-vôbec

Od roku 2016 stúpol počet žiakov základných škôl (2016: 3,2%, 2019: 7,2%) aj počet stredoškôľakov (2016: 6,6%, 2019: 9,5%), ktorí v škole zažili časté prejavy extrémizmu. Občas sa s nimi stretol nižší počet respondentov, a to v oboch sledovaných skupinách (ZŠ: 2016: 61,6%, 2019: 41,8%, SŠ: 2016: 59,5%, 2019: 54,3%). Vo veľkej miere stúpol počet žiakov základných škôl (2016: 35,2%, 2019: 51,0%) aj stredoškôľakov (2016: 33,9%, 2019: 36,2%), ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali. Zistené údaje potvrdili, že v oboch typoch škôl boli evidované rovnaké zistenia - za sledované obdobie stúpol počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu, prípadne ich nezažili vôbec a znížil sa počet žiakov, ktorí sa s nimi stretli len občas. Najvyšší počet opýtaných zo základných aj zo stredných škôl, ktorí mali skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu bol zaznamenaný v roku 2019, zatiaľ čo najlepšia situácia bola evidovaná v roku 2016. Túto negatívnu situáciu by mohla eliminovať lepšia informovanosť detí a mladých ľudí o extrémizme, jeho ideológii a prejavoch, čo by prispelo k ich väčšej ochrane pred týmto nebezpečným javom.

Tabuľka 31

Prejavy extrémizmu	2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
často	3,2	6,6	6,6	9,2	4,2	5,3	7,2	9,5
občas	61,6	59,5	53,8	55,0	35,5	33,7	41,8	54,3
vôbec	35,2	33,9	39,6	35,8	60,3	61,0	51,0	36,2

4.3 Vnímanie prejavov extrémizmu vyskytujúcich sa v okolí

Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí sa o extrémistické prejavy nezaujímal (2016: 36,5%, 2017: 42,8%, 2018: 53,4%, 2019: 52,1%). Výrazne sa znížil počet respondentov, ktorí s nimi súhlasili (2016: 31,0%, 2017: 23,0%, 2018: 16,4%, 2019: 17,9%). Okrem toho mierne klesol aj počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí s prejavmi extrémizmu nesúhlasili (2016: 32,5%, 2017: 34,2%, 2018: 30,2%, 2019: 30,0%). Z prezentovaných údajov vyplynulo, že situácia sa od roku 2016 výrazne zlepšila, pretože bol zaznamenaný výrazne nižší počet respondentov, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí sa k týmto negatívnym prejavom stavali kriticky. Zároveň vo vyššej miere stúpol počet opýtaných, ktorí sa o prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezaujímal. Príčinou uvedeného javu môže byť súčasná nie veľmi dobrá ekonomická situácia v spoločnosti, negatívne skúsenosti detí a mladých ľudí s osobami patriacimi k inej rase alebo etniku, ale i nedostatok informácií a vytváranie neopodstatnených predsudkov voči týmto skupinám osôb.

Tabuľka 32

Postoj k prejavom extrémizmu, ktoré sa vyskytujú v okolí	2016	2017	2018	2019
nesúhlasí s nimi	32,5	34,2	30,2	30,0
súhlasí s nimi	31,0	23,0	16,4	17,9
nezaujíma sa	36,5	42,8	53,4	52,1

Od roku 2016 klesol počet chlapcov (2016: 28,8%, 2019: 26,2%) aj dievčat (2016: 36,4%, 2019: 33,7%), ktoré s prejavmi extrémizmu vo svojom okolí nesúhlasili. V obidvoch skupinách sa znížil počet respondentov (chlapci: 2016: 30,8%, 2019: 21,4%, dievčatá: 2016: 23,7%, 2019: 14,6%), ktorí deklarovali súhlasné postoje. Oproti tomu sa výrazne zvýšil počet chlapcov (2016: 40,4%, 2019: 52,4%) aj dievčat (2016: 39,9%, 2019: 51,7%), ktorí sa o prejavy extrémizmu nezaujímal. V obidvoch skupinách respondentov bol zaznamenaný rovnaký jav: za sledované obdobie výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí nejavili o tieto negatívne prejavy záujem a znížil sa počet respondentov, ktorí deklarovali nielen súhlasné, ale i nesúhlasné stanovisko. Najvyšší počet chlapcov aj dievčat, s pozitívnym postojom k prejavom extrémizmu bol zaznamenaný v roku 2016, zatiaľ čo najviac respondentov, ktorí s nimi nesúhlasili bolo evidovaných v roku 2017. V roku 2018 a 2019 sa viac než polovica oslovených žiakov v obidvoch skupinách o tieto negatívne prejavy nezaujímal. Dievčatá za sledované obdobie častejšie s prejavmi extrémizmu nesúhlasili a v nižšej miere vyjadrovali aj svoje kladné postoje. Zaujímavé je zistenie, že približne rovnaký počet opýtaných sa o tieto negatívne prejavy nezaujímal.

Tabuľka 33

Postoj k prejavom extrémizmu	2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
nesúhlasí	28,8	36,4	30,0	38,1	28,6	31,6	26,2	33,7
súhlasí	30,8	23,7	28,1	18,1	19,7	13,5	21,4	14,6
nezaujíma sa	40,4	39,9	41,9	43,8	51,7	54,9	52,4	51,7

Poznámka: CH-chlapci, D-dievčatá

Od roku 2016 stúpol počet žiakov stredných odborných škôl (2016: 26,1%, 2019: 29,6%) aj gymnázií (2016: 35,9%, 2019: 44,5%), ktorí s prejavmi extrémizmu vo svojom okolí nesúhlasili. Zároveň sa zvýšil aj počet opýtaných z obidvoch typov škôl (SOŠ: 2016: 37,2%, 2019: 49,7%, G: 2016: 31,3%, 2019: 36,0%), ktorí sa o tieto negatívne prejavy nezaujímal. Oproti tomu klesol počet žiakov stredných odborných škôl (2016: 36,7%, 2019: 20,7%) aj gymnázií (2016: 32,8%, 2019: 19,5%), ktorí sa s extrémistickými prejavmi stotožnili. Najvyšší počet stredoškôľakov s kladným postojom k prejavom extrémizmu bol evidovaný v roku 2016, zatiaľ čo najviac opýtaných, ktorí na ne hľadeli kriticky bolo zaznamenaných v roku 2019.

Gymnazisti za sledované obdobie vo vyššom počte než žiaci stredných odborných škôl s prejavmi extrémizmu nesúhlasili, pričom v skupine žiakov stredných odborných škôl bol od roku 2016 zistený vyšší počet respondentov, ktorí deklarovali nielen súhlasné stanovisko, ale i nezáujem.

Tabuľka 34

Postoj k prejavom extrémizmu	2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
nesúhlasí	26,1	35,9	28,7	36,3	27,4	44,3	29,6	44,5
súhlasí	36,7	32,8	28,7	23,2	17,5	15,5	20,7	19,5
nezaujima sa	37,2	31,3	42,6	40,5	55,1	40,2	49,7	36,0

V roku 2016 nesúhlasili s prejavmi extrémizmu najmä siedmci (2016: 35,8%, 2019: 22,8%), ôsmaci (2016: 35,0%, 2019: 25,7%) a druháci (2016: 34,9%, 2019: 31,8%). V nižšej miere ich odsudzovali aj žiaci 9. ročníkov základných škôl (2016: 30,0%, 2019: 31,0%), prvých (2016: 29,4%, 2019: 34,8%) a tretích ročníkov stredných škôl (2016: 29,3%, 2019: 33,6%). Súhlasné postoje si k nim vytvorili v najvyššej miere druháci (2016: 36,3%, 2019: 20,9%) a tretiaci (2016: 43,5%, 2019: 21,0%, 1. ročník SŠ: 2016: 30,7%, 2019: 18,6%, 9. ročník ZŠ: 2016: 26,7%, 2019: 14,3%, 8. ročník ZŠ: 2016: 24,2%, 2019: 16,2%, 7. ročník ZŠ: 2016: 15,4%, 2019: 14,9%). Nezáujem o danú problematiku deklarovali najčastejšie žiaci siedmich (2016: 48,8%, 2019: 62,3%) a ôsmich ročníkov (2016: 40,8%, 2019: 58,1%, 9. ročník ZŠ: 2016: 43,3%, 2019: 54,7%), pričom v skupine žiakov druhých (2016: 28,8%, 2019: 47,3%) a tretích ročníkov (2016: 27,2%, 2019: 45,4%, 1. ročník SŠ: 2016: 39,9%, 2019: 46,6%) rovnako odpovedala len necelá tretina opýtaných. Na základe zistených údajov je možné konštatovanie, že i keď boli v daných ročníkoch zistené výraznejšie rozdiely, za celé sledované obdobie bol vo vzťahu k veku zistený najnižší počet opýtaných, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili u siedmakov a zároveň so zvyšujúcim sa vekom ich počet stúpal. Oproti tomu bol najvyšší počet respondentov, ktorí sa o extrémistické prejavy nezaujímali, zaznamenaný u najmladších žiakov a spolu so zvyšujúcim sa vekom respondentov sa ich počet znižoval. Okrem siedmakov, kde bola zaregistrovaná stagnácia, klesal počet opýtaných, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili. Z uvedeného je zrejmé, že za sledované obdobie si mnohí žiaci základných a stredných škôl uvedomili nebezpečenstvo, ktoré extrémizmus predstavuje, začali jeho ideológiu viac odsudzovať a menej sa k nej prikláňať. Na druhej strane výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí sa o tieto negatívne prejavy prestali zaujímať.

Tabuľka 35

Ročník	2016			2017			2018			2019		
	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez
7. ročník ZŠ	35,8	15,4	48,8	44,7	14,5	40,8	30,5	15,8	53,7	22,8	14,9	62,3
8. ročník ZŠ	35,0	24,2	40,8	32,1	21,8	46,1	25,0	17,8	57,2	25,7	16,2	58,1
9. ročník ZŠ	30,0	26,7	43,3	35,9	19,5	44,6	27,3	14,1	58,6	31,0	14,3	54,7
4. ročník SŠ	29,4	30,7	39,9	31,5	20,2	48,3	30,3	15,0	54,7	34,8	18,6	46,6
5. ročník SŠ	34,9	36,3	28,8	28,5	31,3	40,2	32,7	18,1	49,2	31,8	20,9	47,3
6. ročník SŠ	29,3	43,5	27,2	32,9	29,6	37,5	35,1	16,4	48,5	33,6	21,0	45,4

Poznámka: Nes- nesúhlasí, S-súhlasí, Nez- nezaujima sa

V skupine opýtaných žijúcich v najmenších obciach (menej než 2 000: 2016: 33,5%, 2019: 30,4%), v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 33,7%, 2019: 29,8%) a od 50 001 do 100 000 (2016: 34,0%, 2019: 30,8%) bol v roku 2019 zistený nižší počet respondentov, ktorí s prejavmi extrémizmu nesúhlasili. V skupine žiakov z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2016: 30,2%, 2019: 29,1%) bola evidovaná stagnácia, zatiaľ čo u respondentov vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2016: 28,3%, 2019: 30,9%) bol zaznamenaný vyšší počet opýtaných, ktorí extrémistické jazyky odsudzovali. U všetkých žiakov

výrazne klesol počet respondentov, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili (menej než 2 000: 2016: 29,8%, 2019: 16,1%, od 2 001 do 10 000: 2016: 31,0%, 2019: 18,6%, od 10 001 do 50 000: 2016: 31,3%, 2019: 19,7%, od 50 001 do 100 000: 2016: 31,7%, 2019: 15,3%, viac ako 100 000: 2016: 33,2%, 2019: 18,3%). U opýtaných, ktorí sa o tieto negatívne prejavy nezaujímal, bol zaznamenaný pomerne výraznejší nárast vo všetkých aglomeračných jednotkách (menej než 2 000: 2016: 36,7%, 2019: 53,5%, od 2 001 do 10 000: 2016: 38,8%, 2019: 52,3%, od 10 001 do 50 000: 2016: 35,0%, 2019: 50,5%, od 50 001 do 100 000: 2016: 34,3%, 2019: 53,9%, viac ako 100 000: 2016: 38,5%, 2019: 50,8%). Z prezentovaných zistení vyplynulo, všetci respondenti sa vo vyššej miere o prejavy extrémizmu nezaujímal. V roku 2016 sa takto vyjadrila viac než tretina respondentov, pričom v roku 2019 rovnako odpovedala viac než polovica oslovených žiakov.

Tabuľka 36

Bydlisko	2016			2017			2018			2019		
	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez
menej než 2 000	33,5	29,8	36,7	36,1	20,8	43,1	27,9	14,7	57,4	30,4	16,1	53,5
od 2 001 do 10 000	30,2	31,0	38,8	39,2	23,5	37,3	30,1	17,5	52,4	29,1	18,6	52,3
od 10 001 do 50 000	33,7	31,3	35,0	32,8	24,1	43,1	33,1	15,4	51,5	29,8	19,7	50,5
od 50 001 do 100 000	34,0	31,7	34,3	32,0	17,8	50,2	32,5	15,0	52,5	30,8	15,3	53,9
viac ako 100 000	28,3	33,2	38,5	24,0	29,1	46,9	26,6	20,2	53,2	30,9	18,3	50,8

Poznámka: Nes- nesúhlasí, S-súhlasí, Nez- nezaujíma sa

V skupine opýtaných v Trnavskom (2016: 36,3%, 2019: 26,9%), Žilinskom (2016: 31,1%, 2019: 29,0%), Banskobystrickom (2016: 37,1%, 2019: 35,5%), Prešovskom (2016: 28,9%, 2019: 24,6%) a v Košickom kraji (2016: 33,0%, 2019: 29,9%) bol zistený nižší počet žiakov, ktorí s prejavmi extrémizmu nesúhlasili, pričom v skupine respondentov z Trenčianskeho (2016: 29,3%, 2019: 30,5%) a z Nitrianskeho kraja (2016: 35,6%, 2019: 35,2%) bola evidovaná stagnácia sledovaného javu. Iba u opýtaných s trvalým bydliskom v Bratislavskom kraji (2016: 29,1%, 2019: 31,7%) bol zaznamenaný vyšší počet žiakov, ktorí s týmito negatívnymi prejavmi nesúhlasili. Zaujímavé je zistenie, že u všetkých respondentov (Bratislavský kraj: 2016: 28,2%, 2019: 16,9%, Trnavský kraj: 2016: 23,5%, 2019: 18,1%, Trenčiansky kraj: 2016: 35,7%, 2019: 15,7%, Nitriansky kraj: 2016: 38,5%, 2019: 17,0%, Žilinský kraj: 2016: 31,9%, 2019: 18,6%, Banskobystrický kraj: 2016: 28,3%, 2019: 19,7%, Prešovský kraj: 2016: 29,0%, 2019: 17,6%, Košický kraj: 2016: 33,0%, 2019: 20,1%) bol evidovaný výrazne nižší počet žiakov, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stotožnili. V Bratislavskom (2016: 42,7%, 2019: 51,4%), Trnavskom (2016: 40,2%, 2019: 55,0%), Trenčianskom (2016: 35,0%, 2019: 53,8%), Nitrianskom (2016: 25,9%, 2019: 47,8%), Banskobystrickom (2016: 34,6%, 2019: 44,8%), Žilinskom (2016: 37,0%, 2019: 52,4%), Prešovskom (2016: 42,1%, 2019: 57,8%) a v Košickom kraji (2016: 34,0%, 2019: 50,0%) bol zaregistrovaný výrazný nárast počtu respondentov, ktorí sa o tieto negatívne prejavy nezaujímal.

Tabuľka 37

Kraj	2016			2017			2018			2019		
	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez	Nes	S	Nez
BA	29,1	28,2	42,7	30,4	26,8	42,8	30,4	18,3	51,3	31,7	16,9	51,4
TT	36,3	23,5	40,2	35,3	19,5	45,2	30,7	16,9	52,4	26,9	18,1	55,0
TN	29,3	35,7	35,0	39,3	22,8	37,9	37,2	11,7	51,1	30,5	15,7	53,8
NR	35,6	38,5	25,9	40,8	18,6	40,6	36,4	13,0	50,6	35,2	17,0	47,8
ZA	31,1	31,9	37,0	34,9	19,7	45,4	27,7	17,9	54,4	29,0	18,6	52,4
BB	37,1	28,3	34,6	32,1	26,7	41,2	28,2	16,9	54,9	35,5	19,7	44,8
PO	28,9	29,0	42,1	35,1	22,0	42,9	25,8	16,1	58,1	24,6	17,6	57,8
KE	33,0	33,0	34,0	27,2	26,9	45,9	26,6	19,9	53,5	29,9	20,1	50,0

Poznámka: Nes- nesúhlasí, S-súhlasí, Nez- nezaujíma sa

Od roku 2016 klesol počet žiakov základných škôl (2016: 33,5%, 2019: 26,6%), ktorí s prejavmi extrémizmu vyskytujúcimi sa v ich okolí nesúhlasili, zatiaľ čo počet stredoškôľakov sa v malej miere zvýšil (2016: 31,5%, 2019: 33,1%). V oboch typoch škôl sa znížil počet respondentov (ZŠ: 2016: 23,1%, 2019: 15,1%, SŠ: 2016: 34,4%, 2019: 20,4%), ktorí extrémistické prejavy schvaľovali. Oproti tomu výrazne stúpol počet žiakov základných škôl (2016: 43,4%, 2019: 58,3%) aj stredoškôľakov (2016: 34,1%, 2019: 46,5%), ktorí sa o tieto negatívne javy nezaujímal. V roku 2016 bol zaznamenaný najvyšší počet opýtaných z oboch typov škôl, ktorí si k prejavom extrémizmu vytvorili kladné postoje. Nesúhlasné stanovisko vyjadrili žiaci základných škôl najmä v roku 2017, pričom v skupine stredoškôľakov bol zistený najvyšší počet týchto respondentov v rokoch 2016 a 2019. V rokoch 2018 a 2019 sa viac než polovica oslovených žiakov základných škôl o extrémistické prejavy nezaujímal, pričom u stredoškôľakov ich počet kulminoval v roku 2018.

Tabuľka 38

Postoj k prejavom extrémizmu	2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
nesúhlasí	33,5	31,5	37,5	31,1	27,4	32,7	26,6	33,1
súhlasí	23,1	34,4	18,7	27,0	16,0	16,8	15,1	20,4
nezaujíma sa	43,4	34,1	43,8	41,9	56,6	50,5	58,3	46,5

4.4 Osobné skúsenosti žiakov základných a stredných škôl s prejavmi extrémizmu

Prejavy extrémizmu sa môžu odohrávať v rôznom prostredí. Od roku 2016 (22,4%, 2017: 20,8%, 2018: 23,3%, 2019: 17,0%) klesol počet opýtaných, ktorí nemali žiadne skúsenosti s prejavmi extrémizmu a stúpol počet respondentov, ktorí sa na tieto situácie nepamätali (2016: 0,5%, 2017: 0,6%, 2018: 0,8%, 2019: 1,9%). Oproti zisteniam z roku 2016 sa znížil počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí zažili extrémistické prejavy v rovesníckej skupine (2016: 14,9%, 2017: 14,4%, 2018: 8,8%, 2019: 13,4%), doma (2016: 5,2%, 2017: 3,6%, 2018: 2,2%, 2019: 3,3%), na ulici (2016: 25,6%, 2017: 24,2%, 2018: 18,6%, 2019: 22,7%) alebo ich videli v televíznom vysielaní (2016: 30,5%, 2017: 28,6%, 2018: 37,5%, 2019: 26,2%). Veľmi výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stretli na internete a na sociálnych sieťach (2016: 16,6%, 2017: 32,3%, 2018: 20,6%, 2019: 30,2%) a na približne rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí videli tieto negatívne javy v škole (2016: 20,2%, 2017: 18,7%, 2018: 11,2%, 2019: 19,1%). Z uvedených zistení vyplynulo, že klesol počet žiakov, ktorí zažili prejavy extrémizmu v najbližšom prostredí – doma, v rovesníckej skupine a na ulici, avšak výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí sa s týmto negatívnym javom stretli na internete a na sociálnych sieťach. Nebezpečenstvo extrémizmu sa môže prejaviť na rôznych portáloch, na webových stránkach extrémistických organizácií alebo na rôznych internetových fórach prezentujúcich násilie a agresivitu namierenú voči niektorým náboženským, rasovým, etnickým alebo politickým skupinám. Výhodou internetu je obojstranný komunikačný tok, avšak medzi jeho najväčšie nevýhody patrí pomerne veľká absencia kontroly ponúknutých príspevkov a komentárov. Úlohou rodičov a pedagógov je ukázať deťom a mládeži nebezpečenstvo číhajúce z internetu a zo sociálnych sietí, naučiť ich kriticky myslieť, rozoznať legitímnu kritiku niektorých politických rozhodnutí od potlačania ľudských práv a porušovania princípov demokracie.⁷

⁷ Štefančík, R.: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun Eu. 2013. ISBN 978-80-263-0516-3, s. 35

Tabuľka 39

Miesta, kde sa žiaci stretli s prejavmi extrémizmu	2016	2017	2018	2019
škola	20,2	18,7	11,2	19,1
rovesnícka skupina	14,9	14,4	8,8	13,4
doma	5,2	3,6	2,2	3,3
ulica	25,6	24,2	18,6	22,7
internet	16,6	32,3	20,6	30,2
TV, médiá	30,5	28,6	37,5	26,2
nikde	22,4	20,8	23,3	17,0
nevie	0,5	0,6	0,8	1,9

Od roku 2016 výrazne stúpol počet chlapcov (2016: 7,7%, 2019: 23,7%) aj dievčat (2016: 9,2%, 2019: 28,5%), ktoré prejavy extrémizmu videli prostredníctvom televízneho vysielania. Obidve skupiny opýtaných v nižšej miere zažili tieto negatívne prejavy doma (chlapci: 2016: 5,7%, 2019: 4,0%, dievčatá: 2016: 5,3%, 2019: 2,5%), na ulici (chlapci: 2016: 27,8%, 2019: 23,4%, dievčatá: 2016: 23,2%, 2019: 22,1%), na internete a na sociálnych sieťach (chlapci: 2016: 44,4%, 2019: 29,%, dievčatá: 2016: 38,6%, 2019: 31,0%). Približne rovnaký počet chlapcov aj dievčat videl extrémistické prejavy v škole (chlapci: 2016: 20,2%, 2019: 19,5%, dievčatá: 2016: 20,0%, 2019: 20,2%). Znížil sa počet chlapcov (2016: 17,7%, 2019: 14,1%), ktorí sa s týmito negatívnymi prejavmi stretli v skupine rovesníkov, avšak u dievčat bol evidovaný ich nárast (2016: 11,7%, 2019: 12,8%). Chlapci (2016: 18,8%, 2019: 18,0%) v približne rovnakom počte ako v roku 2016 extrémistické prejavy nikdy nezažili, zatiaľ čo dievčatá (2016: 26,3%, 2019: 16,0%) ich videli vo výrazne nižšom počte. V podsúbore respondentov, ktorí si na tieto situácie nevedeli spomenúť, bolo v oboch skupinách zaznamenané navýšenie (chlapci: 2016: 0,6%, 2019: 2,0%, dievčatá: 2016: 0,4%, 2019: 1,6%). Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci základných a stredných škôl sa s prejavmi extrémizmu stretli najmä na internete a na sociálnych sieťach, videli ich v televíznom vysielaní alebo ich zažili na ulici a v školskom prostredí.

Tabuľka 40

Miesta, kde sa žiaci stretli s prejavmi extrémizmu	Chlapci		Dievčatá	
	2016	2019	2016	2019
škola	20,2	19,5	20,0	20,2
rovesnícka skupina	17,7	14,1	11,7	12,8
doma	5,7	4,0	5,3	2,5
ulica	27,8	23,4	23,2	22,1
internet	44,4	29,2	38,6	31,0
TV, médiá	7,7	23,7	9,2	28,5
nikde	18,8	18,0	26,3	16,0
nevie	0,6	2,0	0,4	1,6

V skupine žiakov základných a stredných škôl sa výraznejšie zvýšil počet respondentov, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stretli v rámci televízneho vysielania (ZŠ: 2016: 7,9%, 2019: 28,4%, SŠ: 2016: 9,3%, 2019: 24,2%). V oboch typoch škôl sa znížil počet opýtaných, ktorí tieto negatívne prejavy zažili v domácom prostredí (ZŠ: 2016: 4,2%, 2019: 2,6%, SŠ: 2016: 6,0%, 2019: 3,8%), na ulici (ZŠ: 2016: 21,4%, 2019: 18,6%, SŠ: 2016: 28,9%, 2019: 26,5%) a na internete (ZŠ: 2016: 43,2%, 2019: 24,7%, SŠ: 2016: 40,4%, 2019: 35,1%). V školskom prostredí sa s extrémistickými prejavmi stretol približne rovnaký počet žiakov základných škôl (2016: 18,5%, 2019: 18,2%) aj stredoškolákov (2016: 21,5%, 2019: 21,4%). V rovesníckej skupine videl tieto negatívne javy nižší počet žiakov stredných škôl (2016: 17,6%, 2019: 15,1%), pričom v skupine žiakov základných škôl (2016: 11,3%, 2019: 11,5%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Obidve skupiny opýtaných (ZŠ: 2016: 26,3%, 2019: 22,4%, SŠ: 2016:

19,4%, 2019: 12,2%) sa v nižšom počte než v roku 2016 s prejavmi extrémizmu nestretli, pričom na tieto situácie si nevedeli častejšie spomenúť žiaci základných škôl (2016: 0,8%, 2019: 1,3%) aj stredoškôláci (2016: 0,2%, 2019: 2,3%). Prezentované zistenia potvrdili, že žiaci stredných škôl sa s extrémistickými prejavmi stretli vo vyššej miere v škole, v partii rovesníkov, doma, na ulici a najmä na internete a na sociálnych sieťach. Žiaci základných škôl ich častejšie videli prostredníctvom televízneho vysielania. Viac skúseností s týmito negatívnymi prejavmi mali stredoškôláci, ktorí si zároveň častejšie nevedeli na tieto nepríjemné situácie spomenúť.

Tabuľka 41

Miesta, kde sa žiaci stretli s prejavmi extrémizmu	ZŠ		SŠ	
	2016	2019	2016	2019
škola	18,5	18,2	21,5	21,4
rovesnícka skupina	11,3	11,5	17,6	15,1
doma	4,2	2,6	6,0	3,8
ulica	21,4	18,6	28,9	26,5
internet	43,2	24,7	40,4	35,1
TV, médiá	7,9	28,4	9,3	24,2
nikde	26,3	22,4	19,4	12,2
nevie	0,8	1,3	0,2	2,3

5. Informovanosť žiakov základných a stredných škôl o extrémizme

5.1 Dostatok informácií o prejavoch extrémizmu na Slovensku

Vytvorenie správnych názorov a postojov mladých ľudí je často podmienené získaním dostatočného množstva objektívnych informácií. Významnou úlohou školy je odovzdať mladých ľuďom dostatok poznatkov o histórii, naučiť ich analyzovať myšlienky, ktoré extrémizmus hlása a propaguje, vštepiť im morálne hodnoty spojené s toleranciou a pochopením pre iné kultúry a naučiť ich kriticky myslieť. Je potrebné vybaviť ich dostatočnými vedomosťami o tom, ako sa dá overiť pravdivosť informácií rozširovaných cez internet, vedieť si vytvoriť vlastný názor a prezentovať ho a nepreberať nekriticky všetko, čo je im z týchto zdrojov podsúvané. Je potrebné si uvedomiť, že v rámci výsledkov výskumu je zisťovaný subjektívny názor detí a mladých ľudí týkajúci sa miery informovanosti o prejavoch extrémizmu. Je dôležité, aby žiaci základných a stredných škôl mali dostatok poznatkov o činnosti týchto skupín, poznali platnú legislatívu a vedeli, že prejavy extrémizmu sú podľa nej trestné. Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 (35,3%, 2017: 33,4%, 2018: 30,7%, 2019: 34,7) len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí boli s mierou informovanosti o extrémizme spokojní. Zároveň sa znížil aj počet respondentov, ktorí pociťovali v tejto oblasti určitý deficit (2016: 37,3%, 2017: 35,0%, 2018: 39,7%, 2019: 36,2%) a mierne stúpol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal (2016: 27,4%, 2017: 31,6%, 2018: 29,6%, 2019: 29,1%). Zistené údaje potvrdili, že oproti zisteniam z roku 2016 sa situácia zmenila len vo veľmi malej miere, pričom sa zvýšil počet respondentov ktorí sa o tento negatívny jav nezaujímal. V tejto oblasti majú pomerne veľké rezervy pedagógovia, ktorí by sa mohli danej problematike venovať v rámci vyučovania. Dôležité je, aby vedeli žiakov zaujať, spestrili výučbu rôznymi novými formami, ktoré by si vyžadovali aktívnu účasť žiakov. Len takto je možné adolescentom, ktorí sa o extrémizmus nezaujímajú vysvetliť nebezpečenstvo, ktoré tento negatívny jav predstavuje.

Tabuľka 42

Dostatok poznatkov o extrémizme	2016	2017	2018	2019
áno	35,3	33,4	30,7	34,7
nie	37,3	35,0	39,7	36,2
nezaujíma sa	27,4	31,6	29,6	29,1

Od roku 2016 klesol počet chlapcov (2016: 44,4%, 2019: 38,5%), ktorí mali dostatok poznatkov o extrémizme, zatiaľ čo počet dievčat (2016: 25,7%, 2019: 31,1%) sa zvýšil. Znížil sa počet dievčat (2016: 48,1%, 2019: 44,7%), ktoré v danej oblasti pociťovali určitý deficit, pričom u chlapcov (2016: 27,3%, 2019: 27,2%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Zaujímavé je zistenie, že od roku 2016 stúpol počet chlapcov (2016: 28,3%, 2019: 34,3%), ktorí sa o extrémizmus nezaujímal, zatiaľ čo u dievčat (2016: 26,2%, 2019: 24,2%) bolo zistené zníženie. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že dievčatá boli s mierou informovanosti o tomto negatívnom jave spokojnejšie než chlapci, ktorí sa častejšie o poznatky týkajúce sa extrémizmu nezaujímal.

Tabuľka 43

Dostatok informácií	2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
áno	44,4	25,7	39,7	27,6	34,6	27,3	38,5	31,1
nie	27,3	48,1	28,2	41,3	32,8	45,8	27,2	44,7
nezaujíma sa	28,3	26,2	32,1	31,1	32,6	26,9	34,3	24,2

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2016: 44,6%, 2019: 33,0%) bol od roku 2016 zistený výraznejší pokles počtu opýtaných, ktorí boli s mierou informovanosti o extrémizme spokojní, pričom u gymnazistov (2016: 38,6%, 2019: 40,1%) bolo evidované ich zvýšenie. Deficit v týchto poznatkoch pociťovali skôr žiaci stredných odborných škôl (2016: 34,2%, 2019: 37,3%), zatiaľ čo u gymnazistov (2016: 39,6%, 2019: 40,3%) zostala situácia rovnaká. V skupine stredoškôľakov, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal, bol u žiakov stredných odborných škôl (2016: 21,2%, 2019: 29,7%) evidovaný nárast, avšak u gymnazistov (2016: 21,8%, 2019: 19,6%) počet týchto opýtaných klesol. Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti boli o tejto závažnej problematike lepšie informovaní než žiaci stredných odborných škôl, ktorí vo vyššej miere deklarovali nielen nespokojnosť, ale i nezaujem. Z uvedených dôvodov považujeme za potrebné venovať prevencii extrémizmu pozornosť najmä na tomto type strednej školy.

Tabuľka 44

Dostatok informácií	2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
áno	44,6	38,6	33,8	42,9	28,5	38,4	33,0	40,1
nie	34,2	39,6	33,0	37,6	42,4	43,0	37,3	40,3
nezaujíma sa	21,2	21,8	33,2	19,5	29,1	18,6	29,7	19,6

Od roku 2016 bol v skupine respondentov spokojných s mierou informovanosti o extrémizme zistený vyšší počet siedmakov (2016: 27,8%, 2019: 35,5%) a deviatakov (2016: 26,2%, 2019: 41,6%). Zníženie počtu opýtaných, ktorí mali dostatok poznatkov o tomto sociálno-patologickom jave, sa znížil u žiakov ôsmych ročníkov základných škôl (2016: 28,6%, 2019: 27,0%) a u všetkých stredoškôľakov (1. ročník SŠ: 2016: 37,9%, 2019: 30,0%, 2. ročník SŠ: 2016: 40,3%, 2019: 33,5%, 3. ročník SŠ: 2016: 44,9%, 2019: 38,9%). V skupine siedmakov (2016: 39,5%, 2019: 32,4%), deviatakov (2016: 40,0%, 2019: 33,4%) a druhákov (2016: 38,9%, 2019: 37,7%) klesol počet opýtaných, ktorí v danej oblasti pociťovali určitý deficit, pričom u ôsmakov (2016: 35,4%, 2019: 36,5%) a prvákov (2016: 37,1%, 2019: 42,9%) bol evidovaný nárast počtu týchto respondentov. U žiakov 3. ročníkov stredných škôl bola zaznamenaná rovnaká situácia ako v roku 2016 (35,4%, 2019: 35,4%). Zaujímavé je zistenie, že u všetkých stredoškôľakov (1. ročník: 2016: 25,0%, 2019: 27,1%, 2. ročník: 2016: 20,8%, 2019: 28,8%, 3. ročník: 2016: 19,7%, 2019: 25,7%) výrazne stúpol počet respondentov, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal. V podsúbore žiakov základných škôl sa u siedmakov (2016: 32,7%, 2019: 32,1%) a ôsmakov (2016: 36,0%, 2019: 36,5%) situácia nezmenila, zatiaľ čo u deviatakov (2016: 33,8%, 2019: 25,0%) bol zistený omnoho nižší počet opýtaných, ktorí sa

o extrémizmus nezaujímal. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že s mierou informovanosti o extrémizme boli najspokojnejší siedmci a deviataci, pričom u stredoškolákov bol evidovaný výrazný nárast počtu respondentov, ktorí sa o tento sociálno-patologický jav prestali zaujímať.

Tabuľka 45

Ročník	2016			2017			2018			2019		
	áno	nie	nez	áno	nie	nez	áno	nie	nez	áno	nie	nez
7. ročník ZŠ	27,8	39,5	32,7	24,5	40,7	34,8	32,4	34,9	32,7	35,5	32,4	32,1
8. ročník ZŠ	28,6	35,4	36,0	30,4	34,4	35,2	32,3	37,1	30,6	27,0	36,5	36,5
9. ročník ZŠ	26,2	40,0	33,8	35,4	31,0	33,6	23,8	36,6	39,6	41,6	33,4	25,0
1.ročník SŠ	37,9	37,1	25,0	32,0	34,9	33,1	29,2	44,7	26,1	30,0	42,9	27,1
2.ročník SŠ	40,3	38,9	20,8	38,6	37,3	24,1	32,3	40,8	26,9	33,5	37,7	28,8
3.ročník SŠ	44,9	35,4	19,7	39,8	31,6	28,6	34,4	41,5	24,1	38,9	35,4	25,7

Poznámka: nez- nezaujíma sa

V skupine opýtaných žijúcich v malých aglomeračných jednotkách (menej než 2 000: 2016: 30,2%, 2019: 31,0%, od 2 001 do 10 000: 2016: 33,8%, 2019: 33,3%) sa od roku 2016 nezmenil počet respondentov, ktorí mali dostatok poznatkov o extrémizme. U žiakov pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 33,8%, 2019: 39,0%) bolo zaregistrované zvýšenie, zatiaľ vo väčších mestách (od 50 001 do 100 000: 2016: 42,5%, 2019: 34,6%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2016: 42,2%, 2019: 35,4%) počet spokojných opýtaných klesol. Deficit v týchto poznatkoch pociťovali v nižšej miere žiaci základných a stredných škôl žijúci v obciach (menej než 2 000: 2016: 41,2%, 2019: 37,8%, od 2 001 do 10 000: 2016: 39,7%, 2019: 37,1%) a v mestách s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (od 10 001 do 50 000: 2016: 40,9%, 2019: 35,9%). V skupine opýtaných s trvalým bydliskom vo veľkých mestách (od 50 001 do 100 000: 2016: 29,1%, 2019: 31,2%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2016: 27,7%, 2019: 36,0%) sa ich počet zvýšil. V podsúbore respondentov, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal, bol od roku 2016 evidovaný nárast u žiakov pochádzajúcich z obcí (menej než 2 000: 2016: 28,6%, 2019: 31,2%, od 2 001 do 10 000: 2016: 26,5%, 2019: 29,6%) a z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2016: 28,4%, 2019: 34,2%). U opýtaných s trvalým bydliskom v najväčších mestách (viac ako 100 000: 2016: 30,1%, 2019: 28,6%) bolo zistené ich zníženie, pričom v podsúbore oslovených žiakov základných a stredných škôl žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 25,3%, 2019: 25,1%) sa situácia nezmenila. Prezentované zistenia ukázali, že respondenti žijúci v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 boli s mierou informovanosti o extrémizme najspokojnejší. Zníženie počtu spokojných žiakov, nárast počtu nespokojných opýtaných a tých, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal, bol evidovaný v skupine respondentov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Z uvedeného dôvodu považujeme za dôležité, aby bol kladený dôraz na prevenciu extrémizmu najmä v školách, ktoré sídlia vo veľkých mestách a vo veľkomestách.

Tabuľka 46

Bydlisko	2016			2017			2018			2019		
	áno	nie	nez	áno	nie	nez	áno	nie	nez	áno	nie	nez
menej než 2 000	30,2	41,2	28,6	30,2	36,6	33,2	27,4	41,7	30,9	31,0	37,8	31,2
od 2 001 do 10	33,8	39,7	26,5	34,2	31,7	34,1	30,2	41,4	28,4	33,3	37,1	29,6
od 10 001 do 50	33,8	40,9	25,3	33,1	38,2	28,7	33,1	38,4	28,5	39,0	35,9	25,1
od 50 001 do 100	42,5	29,1	28,4	37,7	31,5	30,8	32,9	34,3	32,8	34,6	31,2	34,2
viac ako 100 000	42,2	27,7	30,1	38,5	32,4	29,1	35,0	35,9	29,1	35,4	36,0	28,6

Poznámka: nez- nezaujíma sa

U respondentov žijúcich v Trnavskom (2016: 33,0%, 2019: 35,1%), Banskobystrickom (2016: 36,7%, 2019: 39,2%) a v Prešovskom kraji (2016: 25,5%, 2019: 28,5%) bol zistený vyšší počet

žiakov základných a stredných škôl, ktorí mali o extrémizme dostatok poznatkov. V podsúbore opýtaných pochádzajúcich z Bratislavského (2016: 36,1%, 2019: 35,4%), Trenčianskeho (2016: 38,3%, 2019: 38,5%) a z Nitrianskeho kraja (2016: 41,8%, 2019: 42,2%) bola evidovaná stagnácia sledovaného javu, zatiaľ čo u respondentov s trvalým bydliskom v Žilinskom (2016: 36,6%, 2019: 28,7%) a v Košickom kraji (2016: 35,6%, 2019: 33,6%) bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí boli s mierou informovanosti o tomto sociálno-patologickom jave spokojní. V skupine opýtaných z Trnavského (2016: 41,6%, 2019: 31,9%), Banskobystrického (2016: 38,7%, 2019: 34,0%), Prešovského (2016: 46,8%, 2019: 40,6%) a z Košického kraja (2016: 36,1%, 2019: 34,1%) bol zistený nižší počet respondentov, ktorí pociťovali v danej oblasti určitý deficit, pričom v Bratislavskom (2016: 31,0%, 2019: 37,7%) a v Žilinskom kraji (2016: 34,2%, 2019: 37,4%) sa ich počet za sledované obdobie zvýšil. Situácia sa nezmenila len u opýtaných v Trenčianskom (2016: 34,1%, 2019: 35,0%) a v Nitrianskom kraji (2016: 35,1%, 2019: 36,0%). V Bratislavskom (2016: 32,9%, 2019: 26,9%), Trenčianskom (2016: 30,0%, 2019: 26,5%) a v Nitrianskom kraji (2016: 23,1%, 2019: 21,8%) bol evidovaný nižší počet respondentov, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal. V Trnavskom (2016: 25,4%, 2019: 33,0%), Žilinskom (2016: 29,2%, 2019: 33,9%), Banskobystrickom (2016: 24,6%, 2019: 26,8%), Prešovskom (2016: 27,7%, 2019: 30,9%) a v Košickom kraji (2016: 28,3%, 2019: 32,3%) bol zistený nárast počtu oslovených žiakov, ktorí nemali o informácie týkajúce sa tohto negatívneho javu záujem. Uvedené údaje ukázali, že zvýšený počet respondentov, ktorí boli s mierou informovanosti spokojní, bol zaznamenaný v Trnavskom, Banskobystrickom a v Prešovskom kraj, pričom zníženie počtu opýtaných, ktorí boli spokojní a vyšší počet žiakov, ktorí pociťovali v danej oblasti určitý deficit, prípadne sa o extrémizmus nezaujímal bol zaregistrovaný v podsúbore respondentov s trvalým bydliskom v Žilinskom kraji.

Tabuľka 47

Kraj	2016			2017			2018			2019		
	áno	nie	nez	áno	nie	nez	áno	nie	nez	áno	nie	nez
BA	36,1	31,0	32,9	43,4	27,8	28,8	37,4	32,3	30,3	35,4	37,7	26,9
TT	33,0	41,6	25,4	31,5	32,0	36,5	26,2	39,4	34,4	35,1	31,9	33,0
TN	38,3	34,1	27,6	30,0	47,1	22,9	27,2	43,4	29,4	38,5	35,0	26,5
NR	41,8	35,1	23,1	29,0	40,5	30,5	36,9	36,3	26,8	42,2	36,0	21,8
ZA	36,6	34,2	29,2	28,8	31,8	39,4	33,0	41,1	25,9	28,7	37,4	33,9
BB	36,7	38,7	24,6	41,5	28,2	30,3	30,7	35,6	33,7	39,2	34,0	26,8
PO	25,5	46,8	27,7	30,5	36,2	33,3	23,4	47,2	29,4	28,5	40,6	30,9
KE	35,6	36,1	28,3	32,6	37,2	30,2	34,5	39,3	26,2	33,6	34,1	32,3

Poznámka: nez- nezaujíma sa

Od roku 2016 stúpol počet žiakov základných škôl (2016: 27,7%, 2019: 34,8%), ktorí mali dostatok poznatkov o extrémizme, zatiaľ čo počet stredoškôľakov (2016: 41,4%, 2019: 34,7%) sa znížil. Zaujímavé je zistenie, že v roku 2019 vyjadril spokojnosť s mierou informovanosti o extrémizme približne rovnaký počet respondentov z obidvoch typov škôl (ZŠ: 34,8%, SŠ: 34,7%). Za dané obdobie sa znížil počet žiakov základných škôl (2016: 37,6%, 2019: 34,1%), ktorí pociťovali určité nedostatky v miere svojej informovanosti o extrémizme, zatiaľ čo u stredoškôľakov (2016: 37,1%, 2019: 38,0%) sa situácia nezmenila. Žiaci základných škôl sa o začali o extrémizmus viac zaujímať (2016: 34,7%, 2019: 31,1%), pričom u stredoškôľakov (2016: 21,5%, 2019: 27,3%) uviedol vyšší počet opýtaných, že daná problematika je im ľahostajná. Zistené údaje potvrdili, že žiaci základných škôl boli s mierou svojej informovanosti o extrémizme spokojnejší a o danú problematiku sa viac zaujímal než stredoškôľáci. Je dôležité, aby mali mladí ľudia dostatok informácií o činnosti týchto skupín, mali k dispozícii pravdivé informácie a na ich základe si vedeli vytvoriť vlastný názor. Zároveň je potrebné, aby poznali platnú legislatívu a mali informácie o tom, že prejavy extrémizmu sú na Slovensku považované za trestný čin.

Tabuľka 48

Dostatok informácií	2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
áno	27,7	41,4	30,4	36,7	29,8	31,7	34,8	34,7
nie	37,6	37,1	35,0	34,5	36,3	42,6	34,1	38,0
nezaujíma sa	34,7	21,5	34,6	28,8	33,9	25,7	31,1	27,3

5.2 Zdroje informovanosti žiakov ZŠ a SŠ o extrémistických skupinách

Medzi dôležité preventívne činitele patrí informovanosť mladých ľudí. V tejto oblasti zastávajú významnú úlohu médiá, televízia, rozhlas, internet alebo sociálne siete. Sú významným zdrojom informácií, ale i sugestívnym nástrojom manipulácie a dezinformácie, pričom výrazne vplyvajú na psychiku detí a mládeže. Úlohou rodičov je oslabiť ich negatívne pôsobenie, vedieť, čo deti a mládež v televízii a na internete sledujú, s kým na sociálnych sieťach komunikujú a naučiť ich posúdiť vierohodnosť získaných poznatkov. Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 (15,7%, 2017: 15,4%, 2018: 13,7%, 2019: 29,3%) výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí sa o extrémizmus nezaujíмали. Klesol počet respondentov, ktorí potrebné informácie získali z televízie a z rozhlasu (2016: 32,8%, 2017: 33,7%, 2018: 31,5%, 2019: 25,7%), z internetu (2016: 31,1%, 2017: 25,5%, 2018: 18,5%, 2019: 25,5%) alebo z rôznych alternatívnych médií (2016: 4,0%, 2017: 1,7%, 2018: 1,8%, 2019: 2,2%). Výrazne stúpol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorým poznatky o extrémizme odovzdali učitelia (2016: 6,8%, 2017: 9,0%, 2018: 11,7%, 2019: 12,2%) a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorým ich sprostredkovali rodičia (2016: 2,7%, 2017: 4,0%, 2018: 8,6%, 2019: 4,9%), kamaráti (2016: 4,1%, 2017: 5,8%, 2018: 4,8%, 2019: 6,9%), prečítali si ich v novinách a v časopisoch (2016: 2,8%, 2017: 3,7%, 2018: 9,4%, 2019: 4,2%) alebo použili iné zdroje (2016: 0, 2017: 1,2%, 2018: 0, 2019: 0,6%). Zo zistených výsledkov výskumu vyplynulo, že od roku 2016 sa záujem žiakov základných a stredných škôl o extrémizmus výrazne znížil, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorým potrebné poznatky odovzdali učitelia. Toto zistenie je pozitívne, pretože predpokladáme, že informácie o extrémizme, ktoré žiaci získali od svojich pedagógov, sú omnoho pravdivejšie a objektívnejšie než tie, ktoré si prečítali na internete alebo im ich sprostredkovali kamaráti.

Tabuľka 49

Zdroje informovanosti o extrémizme	2016	2017	2018	2019
televízia a rozhlas	32,8	33,7	31,5	25,7
internet	31,1	25,5	18,5	25,5
učitelia	6,8	9,0	11,7	12,2
rodičia	2,7	4,0	8,6	4,9
kamaráti	4,1	5,8	4,8	6,9
noviny a časopisy	2,8	3,7	9,4	4,2
alternatívne médiá	4,0	1,7	1,8	2,2
iné	0	1,2	0	0,6
o extrémizmus sa nezaujíma	15,7	15,4	13,7	29,3

Od roku 2016 sa výrazne zvýšil počet chlapcov (2016: 17,3%, 2019: 34,5%) aj dievčat (2016: 19,0%, 2019: 24,4%), ktoré sa o extrémizmus nezaujíмали. V obidvoch skupinách respondentov sa znížil počet opýtaných, ktorí získali tieto poznatky z televízie, rozhlasu (chlapci: 2016: 29,2%, 2019: 21,5%, dievčatá: 2016: 34,7%, 2019: 29,8%) a z internetu (chlapci: 2016: 33,7%, 2019: 25,0%, dievčatá: 2016: 26,5%, 2019: 25,9%). Výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorým poznatky o extrémizme odovzdali učitelia (chlapci: 2016: 4,1%, 2019: 10,5%, dievčatá: 2016: 9,6%, 2019: 13,8%), rodičia (chlapci: 2016: 2,0%, 2019: 5,1%, dievčatá: 2016: 3,4%, 2019: 4,8%), kamaráti (chlapci: 2016: 4,9%, 2019: 6,6%, dievčatá: 2016: 2,4%, 2019: 7,0%), prečítali si ich v novinách a v časopisoch (chlapci: 2016: 2,5%, 2019: 3,7%, dievčatá: 2016:

3,0%, 2019: 4,7%) alebo si zabezpečili iné zdroje (chlapci: 2016: 0, 2019: 0,9%, dievčatá: 2016: 0, 2019: 0,4%). Z rôznych alternatívnych médií čerpali informácie v nižšej miere chlapci (2016: 6,3%, 2019: 3,1%), pričom u dievčat sa situácia nezmenila (2016: 1,5%, 2019: 1,4%). Zo zistených výsledkov výskumu vyplynulo, že od roku 2016 sa záujem chlapcov aj dievčat o extrémizmus výrazne znížil, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorým tieto poznatky odovzdali učitelia. Zaujímavé je zistenie, že chlapci za sledované obdobie najčastejšie čerpali potrebné informácie z internetu, pričom dievčatá výrazne preferovali poznatky sprostredkované televíziou a rozhlasom.

Tabuľka 50

Zdroje informovanosti o extrémizme	Chlapci		Dievčatá	
	2016	2019	2016	2019
televízia a rozhlas	29,2	21,5	34,7	29,8
internet	33,7	25,0	26,5	25,9
učitelia	4,1	10,5	9,6	13,8
rodičia	2,0	5,1	3,4	4,8
kamaráti	4,9	6,6	2,4	7,0
noviny a časopisy	2,5	3,7	3,0	4,7
alternatívne médiá	6,3	3,1	1,5	1,4
iné	0	0,9	0	0,4
o extrémizmus sa nezaujíma	17,3	34,5	19,0	24,4

Od roku 2016 výrazne stúpol počet žiakov základných škôl (2016: 19,6%, 2019: 31,1%) aj stredoškôľakov (2016: 12,6%, 2019: 27,6%), ktorí sa o extrémizmus nezaujíмали. Výrazne sa zvýšil aj počet respondentov z oboch typov škôl, ktorým poznatky o extrémizme odovzdali učitelia (ZŠ: 2016: 6,8%, 2019: 15,1%, SŠ: 2016: 6,8%, 2019: 9,6%), kamaráti (ZŠ: 2016: 2,5%, 2019: 6,2%, SŠ: 2016: 5,4%, 2019: 7,5%), prečítali si ich v novinách a v časopisoch (ZŠ: 2016: 1,4%, 2019: 2,6%, SŠ: 2016: 3,0%, 2019: 5,6%) alebo ich získali z iných zdrojov (ZŠ: 2016: 0, 2019: 0,5%, SŠ: 2016: 0, 2019: 0,8%). Klesol počet respondentov, ktorým potrebné informácie sprostredkovala televízia, rozhlas (ZŠ: 2016: 37,7%, 2019: 23,9%, SŠ: 2016: 29,0%, 2019: 27,4%), internet a sociálne siete (ZŠ: 2016: 26,4%, 2019: 21,7%, SŠ: 2016: 34,9%, 2019: 28,8%). Zaujímavé je zistenie, že s rodičmi sa o extrémizme častejšie rozprávali stredoškôľáci (2016: 2,2%, 2019: 5,5%), pričom u žiakov základných škôl (2016: 4,3%, 2019: 4,5%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. O poznatky z rôznych alternatívnych médií prejavili nižší záujem stredoškôľáci (2016: 6,1%, 2019: 2,5%), zatiaľ čo žiaci základných škôl (2016: 1,3%, 2019: 2,0%) z nich čerpali informácie v rovnakej miere. Zo zistených výsledkov výskumu vyplynulo, že od roku 2016 sa respondenti o extrémizmus zaujíмали v omnoho nižšej miere, pričom u žiakov základných škôl sa výrazne zvýšil počet opýtaných, ktorým tieto poznatky odovzdali učitelia. Títo respondenti čerpali poznatky o extrémizme najmä z televízie a z rozhlasu, pričom stredoškôľáci výrazne preferovali informácie, ktoré našli na internete.

Tabuľka 51

Zdroje informovanosti o extrémizme	ZŠ		SŠ	
	2016	2019	2016	2019
televízia a rozhlas	37,7	23,9	29,0	27,4
internet	26,4	21,7	34,9	28,8
učitelia	6,8	15,1	6,8	9,6
rodičia	4,3	4,5	2,2	5,5
kamaráti	2,5	6,2	5,4	7,5
noviny a časopisy	1,4	2,6	3,0	5,6
alternatívne médiá	1,3	2,0	6,1	2,5
iné	0	0,5	0	0,8
o extrémizmus sa nezaujíma	19,6	31,1	12,6	27,6

5.3 Sledovanosť internetových stránok venujúcich sa problematike extrémizmu

Internet v súčasnosti prenikol do vedy, techniky, kultúry a do každodenného života jedincov. Oslovil najmä mladých ľudí, ktorí trávia v online priestore veľa času. V tejto oblasti disponujú omnoho lepšími vedomosťami a schopnosťami než generácie pred nimi, avšak často si neuvedomujú riziká, ktoré práca s internetom prináša. Príťažlivosť internetu vychádza z jeho širokého dosahu, má relatívne nízke náklady, je vhodný na komunikáciu bez geografických bariér a veľmi často nie je cenzurovaný. Výhody online prostredia objavili aj rôzne extrémistické skupiny, ktoré ho využívajú nielen na šírenie propagandy, ale i na získavanie informácií, vytváranie sietí, financovanie a pod. Extrémisti na internete získavajú nielen nových členov, ale aj prostredníctvom rôznych internetových komunit, webových stránok, blogov, chatovacích miestností, diskusných fór a videohier obhajujú násilie, šíria nenávistné správy a ovplyvňujú názory a správanie mladých ľudí. Situáciu im uľahčuje fakt, že deti a mládež trávia veľa času na internete, vedia dobre pracovať s internetom a často nie sú pri tejto činnosti nikým kontrolovaní.⁸ Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 (8,3%, 2017: 5,3%, 2018: 5,5%, 2019: 4,1%) výrazne klesol počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok, avšak mierne stúpol počet opýtaných, ktorí ich navštevovali občas (2016: 6,6%, 2017: 19,3%, 2018: 13,5%, 2019: 7,7%). Zvýšil sa počet respondentov, ktorí portály zamerané na extrémizmus vôbec nesledovali (2016: 85,1%, 2017: 75,4%, 2018: 81,0%, 2019: 88,2%). Najhoršia situácia bola zaznamenaná v roku 2017, pričom v roku 2019 bol zistený výrazne nižší počet opýtaných, ktorí patrili k častým návštevníkom týchto portálov a najvyšší počet oslovených žiakov, ktorí na tieto internetové stránky nikdy nechodili.

Tabuľka 52

Sledovanosť extrémistických internetových stránok	2016	2017	2018	2019
často	8,3	5,3	5,5	4,1
občas	6,6	19,3	13,5	7,7
vôbec	85,1	75,4	81,0	88,2

Od roku 2016 výrazne klesol počet chlapcov (2016: 12,8%, 2019: 5,4%) aj dievčat (2016: 3,5%, 2019: 2,7%), ktoré často navštevovali internetové stránky venované extrémizmu. K ich občasným návštevníkom patrilo približne rovnaký počet chlapcov (2016: 8,6%, 2017: 20,9%, 2018: 14,3%, 2019: 8,1%) a vyšší počet dievčat (2016: 4,4%, 2017: 17,9%, 2018: 12,8%, 2019: 7,3%). V skupine respondentov, ktorí extrémistické portály nesledovali vôbec, bol zaznamenaný vyšší počet chlapcov (2016: 29,3%, 2017: 33,4%, 2018: 59,7%, 2019: 37,9%) a menej dievčat (2016: 37,7%, 2017: 36,6%, 2018: 63,3%, 2019: 30,7%). Z uvedených zistení je zrejmé, že lepšia situácia bola evidovaná u chlapcov, kde sa výrazne znížil počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok, nezmenil sa počet opýtaných, ktorí na ne nechodili občas a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí ich nikdy nesledovali. U dievčat bol síce evidovaný vyšší počet žiačok, ktoré tieto portály sledovali občas a nižší počet opýtaných, ktoré ich vôbec nenavštevovali, avšak počet častých návštevníčok zostal od roku 2016 približne rovnaký.

Tabuľka 53

Sledovanosť extrémistických stránok	2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
často	12,8	3,5	6,9	3,8	7,3	3,9	5,4	2,7
občas	8,6	4,4	20,9	17,9	14,3	12,8	8,1	7,3
vôbec	78,6	92,1	72,2	78,3	78,4	83,3	86,5	90,0

⁸ Tóthová, L.: Extrémizmus a online prostredie. In: Tóthová, L.-Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UJPS, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4, s. 70-74

V skupine žiakov stredných odborných škôl bol zistený klesajúci počet opýtaných, ktorí internetové stránky s extrémistickým zameraním navštevovali často (2016: 13,7%, 2019: 4,0%) aj občas (2016: 10,5%, 2019: 7,6%). U gymnazistov bol zistený nižší počet častých návštevníkov (2016: 8,2%, 2019: 4,3%) a vyšší počet opýtaných, ktorí na tieto portály chodili len niekedy (2016: 6,6%, 2019: 9,5%). V skupine žiakov stredných odborných škôl (2016: 75,8%, 2019: 88,4%) aj gymnázií (2016: 85,2%, 2019: 86,2%) bol evidovaný vyšší počet respondentov, ktorí extrémistické internetové stránky nesledovali vôbec. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že lepšia situácia bola zistená u žiakov stredných odborných škôl, pričom u gymnazistov bol evidovaný vyšší počet opýtaných, ktorí patrili k občasným návštevníkom internetových portálov venovaných extrémizmu. Domnievame sa, že prevencii tohto negatívneho javu je potrebné venovať pozornosť najmä na tomto type strednej školy.

Tabuľka 54

Sledovanosť extrémistických stránok	2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
často	13,7	8,2	6,4	5,7	6,4	6,3	4,0	4,3
občas	10,5	6,6	18,7	21,9	14,1	18,1	7,6	9,5
vôbec	75,8	85,2	74,9	72,4	79,5	75,6	88,4	86,2

V skupine respondentov, ktorí patrili k častým návštevníkom extrémistických internetových stránok bolo u deviatakov (2016: 6,7%, 2019: 3,4%), prvákov (2016: 6,5%, 2019: 4,3%), druhákov (2016: 11,5%, 2019: 4,0%) a u tretiačov (2016: 13,0%, 2019: 4,1%) zistené zníženie, pričom u siedmakov (2016: 3,7%, 2019: 3,8%) a ôsmakov (2016: 4,8%, 2019: 4,5%) sa situácia nezmenila. Zaujímavé je zistenie, že v podsúbore opýtaných, ktorí sledovali tieto portály občas, bolo najvýraznejšie zvýšenie evidované u siedmakov (2016: 3,7%, 2019: 6,2%), ôsmakov (2016: 3,4%, 2019: 9,5%) a u prvákov (2016: 4,9%, 2019: 7,5%). Pokles počtu občasných návštevníkov extrémistických internetových stránok bol evidovaný u druhákov (2016: 9,8%, 2019: 7,3%), zatiaľ čo u deviatakov (2016: 5,9%, 2019: 6,2%) a u tretiačov (2016: 9,6%, 2019: 9,2%) sa situácia nezmenila. V skupine oslovených žiakov, ktorí extrémistické webové stránky nenavštevovali vôbec, bolo u deviatakov (2016: 87,4%, 2019: 90,4%), druhákov (2016: 78,7%, 2019: 88,7%) a u tretiačov (2016: 77,4%, 2019: 86,7%) zaznamenané navýšenie, pričom siedmci (2016: 92,6%, 2019: 90,0%) a ôsmaci (2016: 91,8%, 2019: 86,0%) ich sledovali v nižšom počte. U prvákov (2016: 88,6%, 2019: 88,2%) neboli zistené žiadne zmeny. Z uvedeného vyplynulo, že za sledované obdobie bola najlepšia situácia zaznamenaná u druhákov, kde bol zaregistrovaný nižší počet častých aj občasných návštevníkov extrémistických internetových stránok a zvýšil sa počet opýtaných, ktorí na ne nechodili vôbec. Oproti tomu bol u žiakov siedmich a ôsmich ročníkov základných škôl zaznamenaný rovnaký počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok a vyšší počet tých, ktorí ich sledovali občas. V týchto dvoch ročníkoch sa znížil počet respondentov, ktorí na tieto portály nechodili nikdy. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že vysvetliť nebezpečenstvo, aké extrémizmus pre spoločnosť predstavuje, potrebujú najmä najmladší opýtaní - teda siedmci a ôsmaci.

Tabuľka 55

Ročník	2016			2017			2018			2019		
	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V
7. ročník ZŠ	3,7	3,7	92,6	4,4	20,3	75,3	3,4	11,5	85,1	3,8	6,2	90,0
8. ročník ZŠ	4,8	3,4	91,8	5,4	21,9	72,7	4,4	10,1	85,5	4,5	9,5	86,0
9. ročník ZŠ	6,7	5,9	87,4	3,5	13,9	82,6	6,5	12,7	80,8	3,4	6,2	90,4
1. ročník SŠ	6,5	4,9	88,6	3,8	19,2	77,0	5,6	11,9	82,5	4,3	7,5	88,2
2. ročník SŠ	11,5	9,8	78,7	5,8	23,3	70,9	7,0	13,2	79,8	4,0	7,3	88,7
3. ročník SŠ	13,0	9,6	77,4	8,9	17,1	74,0	6,5	19,4	74,1	4,1	9,2	86,7

Poznámka: Č-často, O-občas, V-vôbec

U respondentov žijúcich v malých (menej než 2 000: 2016: 7,8%, 2019: 3,6%, od 2 001 do 10 000: 2016: 5,9%, 2019: 4,2%) aj vo väčších aglomeračných jednotkách (od 10 001 do 50 000: 2016: 8,1%, 2019: 2,9%, od 50 001 do 100 000: 2016: 9,2%, 2019: 5,4%, viac ako 100 000: 2016: 14,5%, 2019: 5,6%) bol zistený nižší počet respondentov, ktorí uvádzali časté sledovanie extrémistických internetových stránok. Vyšší počet žiakov, ktorí sledovali tieto portály občas, bol zaznamenaný v skupine opýtaných žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2016: 4,3%, 2019: 7,9%) a od 50 001 do 100 000 (2016: 6,5%, 2019: 9,4%). Rovnaká situácia bola evidovaná u respondentov s trvalým bydliskom v najmenších obciach (2016: 7,0%, 2019: 7,7%) a v najväčších mestách (2016: 6,6%, 2019: 6,5%), zatiaľ čo nižší počet občasných návštevníkov extrémistických webových stránok bol zaregistrovaný iba u žiakov žijúcich v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2016: 9,1%, 2019: 7,4%). Nárast počtu opýtaných, ktorí sa o tieto internetové stránky nezaujímali, bol evidovaný u respondentov pochádzajúcich z obcí a miest s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (menej než 2 000: 2016: 85,2%, 2019: 88,7%, od 2 001 do 10 000: 2016: 79,0%, 2019: 88,4%, od 10 001 do 50 000: 2016: 87,6%, 2019: 89,2%) a z veľkomiest (viac ako 100 000: 2016: 78,9%, 2019: 87,9%). Rovnaká situácia ako v roku 2016 bola zistená iba u žiakov s trvalým bydliskom vo veľkých mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2016: 84,3%, 2019: 85,2%). Z prezentovaných zistení vyplynulo, že nižší počet opýtaných, ktorí navštevovali extrémistické portály často aj občas a vyšší počet respondentov, ktorí ich nesledovali nikdy, bol evidovaný iba u opýtaných z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, zatiaľ čo najhoršia situácia bola zistená u žiakov základných a stredných škôl žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 56

Bydlisko	2016			2017			2018			2019		
	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V
menej než 2000	7,8	7,0	85,2	5,5	16,7	77,8	5,2	11,4	83,4	3,6	7,7	88,7
od 2 001 do 10 000	5,9	9,1	79,0	5,0	20,4	74,6	4,6	11,6	83,8	4,2	7,4	88,4
od 10 001 do 50 000	8,1	4,3	87,6	6,6	21,0	72,4	5,9	18,9	75,2	2,9	7,9	89,2
od 50 001 do 100 000	9,2	6,5	84,3	4,2	21,3	74,5	6,0	12,9	81,1	5,4	9,4	85,2
viac ako 100 000	14,5	6,6	78,9	4,2	17,0	78,8	8,5	11,7	79,8	5,6	6,5	87,9

Poznámka: Č-často, O-občas, V-vôbec

U všetkých respondentov (Bratislavský kraj: 2016: 12,6%, 2019: 5,9%, Trnavský kraj: 2016: 6,5%, 2019: 4,9%, Trenčiansky kraj: 2016: 12,0%, 2019: 4,6%, Nitriansky kraj: 2016: 8,7%, 2019: 3,1%, Žilinský kraj: 2016: 6,8%, 2019: 1,4%, Banskobystrický kraj: 2016: 8,1%, 2019: 6,1%, Prešovský kraj: 2016: 6,0%, 2019: 3,1%, Košický kraj: 2016: 6,3%, 2019: 3,1%) bol evidovaný výrazne nižší počet častých návštevníkov internetových stránok zameraných na extrémizmus. V skupine opýtaných žijúcich v Bratislavskom (2016: 4,5%, 2019: 7,7%), Trnavskom (2016: 2,7%, 2019: 6,7%), Žilinskom (2016: 3,2%, 2019: 9,0%) a v Prešovskom kraji (2016: 4,7%, 2019: 7,4%) bol zistený vyšší počet opýtaných, ktorí sledovali tieto internetové portály niekedy. V skupine žiakov z Košického kraja (2016: 9,2%, 2019: 8,9%) bola evidovaná stagnácia sledovaného javu, zatiaľ čo iba u opýtaných v Trenčianskom (2016: 2,7%, 2019: 6,7%), Nitrianskom (2016: 10,6%, 2019: 8,3%) a v Banskobystrickom kraji (2016: 8,5%, 2019: 6,5%) bol zaznamenaný nižší počet respondentov, ktorí patrili k občasným návštevníkom týchto webových stránok. V Bratislavskom (2016: 82,9%, 2019: 86,4%), Trenčianskom (2016: 78,7%, 2019: 87,7%), Nitrianskom (2016: 80,7%, 2019: 88,6%), Banskobystrickom (2016: 83,4%, 2019: 87,4%) a v Košickom kraji (2016: 84,5%, 2019: 88,0%) bol evidovaný nárast počtu oslovených žiakov, ktorí tieto extrémistické portály nenavštevovali nikdy, pričom v Žilinskom (2016: 90,0%, 2019: 89,6%) a v Prešovskom kraji (2016: 89,3%, 2019: 89,5%) sa situácia za sledované obdobie nezmenila. Len v Trnavskom kraji (2016: 90,8%, 2019: 88,4%) bol evidovaný mierne nižší počet opýtaných, ktorí sa o tieto

stránky nezaujímali. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že za dané obdobie bol u respondentov z Trenčianskeho, Nitrianskeho a z Banskobystrického kraja zistený nižší počet častých aj občasných návštevníkov extrémistických webových portálov a vyšší počet žiakov, ktorí ich vôbec nesledovali. Omnoho horšia situácia bola zaznamenaná u mladých obyvateľov Žilinského a Prešovského kraja, kde síce klesol počet opýtaných, ktorí tieto stránky sledovali často, avšak stúpol počet opýtaných, ktorí na nechodili občas a na približne rovnakej úrovni zostal počet žiakov, ktorí extrémistické portály nenavštevovali.

Tabuľka 57

Kraj	2016			2017			2018			2019		
	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V	Č	O	V
BA	12,6	4,5	82,9	5,2	18,1	76,7	7,0	11,2	81,8	5,9	7,7	86,4
TT	6,5	2,7	90,8	5,5	18,1	76,4	6,9	14,3	78,8	4,9	6,7	88,4
TN	12,0	9,3	78,7	7,1	24,0	68,9	5,5	12,8	80,2	4,6	7,7	87,7
NR	8,7	10,6	80,7	3,6	25,4	71,0	8,0	17,8	74,2	3,1	8,3	88,6
ZA	6,8	3,2	90,0	9,2	20,8	70,0	3,8	14,1	82,1	1,4	9,0	89,6
BB	8,1	8,5	83,4	6,1	14,5	79,4	4,0	11,3	84,7	6,1	6,5	87,4
PO	6,0	4,7	89,3	4,7	18,4	76,9	3,4	14,1	82,5	3,1	7,4	89,5
KE	6,3	9,2	84,5	1,7	16,8	81,5	6,7	11,5	81,8	3,1	8,9	88,0

Poznámka: Č-často, O-občas, V-vôbec

Od roku 2016 klesol počet žiakov základných škôl (2016: 5,2%, 2019: 3,9%) aj stredoškôľakov (2016: 10,7%, 2019: 4,1%), ktorí sledovali internetové stránky venované extrémizmu často. Občas ich navštívil vyšší počet žiakov základných škôl (2016: 4,3%, 2019: 7,3%) a približne rovnaký počet stredoškôľakov (2016: 8,3%, 2019: 8,1%). V skupine opýtaných, ktorí extrémistické webové portály nesledovali vôbec, bol v skupine žiakov základných škôl (2016: 90,5%, 2019: 88,8%) zistený pokles, pričom u stredoškôľakov bolo evidované ich zvýšenie (2016: 81,0%, 2019: 87,8%). Z uvedených zistení je zrejmé, že lepšia situácia bola zaznamenaná u žiakov stredných škôl, kde sa znížil počet častých návštevníkov a nezmenil sa počet opýtaných, ktorí tieto portály sledovali občas. Zároveň stúpol počet respondentov, ktorí ich nesledovali vôbec. U žiakov základných škôl bolo evidované zvýšenie počtu opýtaných, ktorí extrémistické internetové stránky navštívili občas. Je zrejmé, že je potrebné venovať pozornosť týmto respondentom, pretože v ich veku sú ľahko ovplyvniteľní a časti majú sklony preberať cudzie názory bez toho, že by nad nimi porozmýšľali a overili si pravdivosť informácií, ktoré si na internete prečítali. Ako uvádza D. Milo (2014), radikálne extrémistické skupiny využívajú výhody internetu ako napr. jednoduchosť šírenia informácií, dostupnosť, minimálne náklady a anonymitu od začiatku až dodnes. Toto dôležité médium poskytuje mladým ľuďom nielen veľké množstvo poznatkov a informácií, ale zároveň formuje aj ich názory, postoje a správanie. Mladí ľudia si často osvoja rôzne extrémistické názory, pričom ich preberanie a prezentovanie nepovažujú za neprípustné až trestné. Odborníci upozorňujú, že je potrebné venovať pozornosť nielen riešeniu rasovej nenávisťi, ktorá sa na internete šíri, ale je dôležité nájsť aj účinné prostriedky ako napr. komentáre a články s takýmto obsahom odstraňovať a ich autorov nahlasovať kompetentným orgánom.⁹

Tabuľka 58

Sledovanosť extrémistických stránok	2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
často	5,2	10,7	4,4	6,2	5,0	6,1	3,9	4,1
občas	4,3	8,3	18,7	19,8	12,4	15,4	7,3	8,1
vôbec	90,5	81,0	76,9	74,0	82,6	78,5	88,8	87,8

⁹ Milo, D.: Nenávistné prejavy na internete ako nástroj radikalizácie a ich prevencia. In: Sociálna prevencia č. 1/2014. Bratislava, NOC. ISSN 1336-9679, s. 26

6. Dôvody a príčiny prítlačivosti extrémistických hnutí pre deti a mládež

6.1 Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu u mladých ľudí

Odborníci upozorňujú, že v poslednom období sa na Slovensku začali vo vyššej miere objavovať extrémistické názory, ktoré sa snažia osloviť najmä mládež. Ako uvádza Štefančík (2013) časť mladých ľudí nemá zatiaľ dostatočne ukotvený svetonázor, o politiku sa nezaujíma, pociťuje sklamanie vo vzťahu k etablovaným politickým stranám, pričom má väčší sklon veriť jednoduchým predstavám o riešení zložitých celospoločenských problémov.¹⁰ Od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí považovali za dôležité nedostatočné vedomosti mladých ľudí z histórie (2016: 22,0%, 2017: 23,7%, 2018: 25,9%, 2019: 25,5%), nevhodný spôsob výchovy detí (2016: 34,1%, 2017: 33,7%, 2018: 32,1%, 2019: 37,6%) a zlé vzťahy v rodine (2016: 32,6%, 2017 a 2018: zhodne po 34,9%, 2019: 34,3%). Výrazne sa znížil počet opýtaných, ktorí pripisovali význam súčasnej politickej situácii vo svete (2016: 52,7%, 2017: 45,7%, 2018: 54,4%, 2019: 48,6%), negatívnym dôsledkom transformácie Slovenska (2016: 24,4%, 2017: 23,0%, 2018: 17,9%, 2019: 16,3%), strate ideálov a frustrácii (2016: 33,4%, 2017: 28,5%, 2018: 27,3%, 2019: 26,4%), akceptovaniu násilia v médiách (2016: 27,3%, 2017: 29,2%, 2018: 25,6%, 2019: 24,4%), strachu mládeže zo sociálneho vylúčenia (2016: 19,8%, 2017: 20,7%, 2018: 13,3%, 2019: 18,0%), negatívnym osobným zážitkom (2016: 37,7%, 2017: 31,2%, 2018: 24,3%, 2019: 27,1%), nedôvere občanov voči politickým stranám (2016: 34,5%, 2017: 29,5%, 2018: 20,9%, 2019: 19,9%), dlhodobému zanedbávaniu chudoby obyvateľstva (2016: 26,9%, 2017: 21,0%, 2018: 13,8%, 2019: 13,1%) a nedostatku času u učiteľov venovať sa žiakom (2016: 10,7%, 2017: 13,8%, 2018: 7,4%, 2019: 7,0%). Zároveň výrazne stúpol počet respondentov, ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať (2016: 6,7%, 2017: 1,2%, 2018: 19,3%, 2019: 11,6%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie považovali opýtaní za najdôležitejší dôvod nárastu extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. V roku 2016 oslovení žiaci pripisovali omnoho väčší význam negatívnym osobným zážitkom detí a mládeže, nedôvere občanov voči politickým stranám a dlhodobému zanedbávaniu problémov chudoby obyvateľstva. V roku 2019 považovali za dôležitejšie zlé rodinné vzťahy, nevhodný spôsob výchovy detí, ako aj nedostatočné vedomosti z histórie. Je zrejmé, že kým v roku 2016 prevládali u opýtaných dôvody, ktoré sa týkali spoločenskej situácie, v tomto roku mali výraznú prevahu motívy zamerané na rodinu a získanie poznatkov o historickom vývoji našej krajiny.

Tabuľka 59

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	2016		2017		2018		2019	
	%	poradie	%	poradie	%	poradie	%	poradie
súčasná politická situácia vo svete	52,7	1	45,7	1	54,4	1	48,6	1
negatívne dôsledky transformácie SR	24,4	9	23,0	9	17,9	9	16,3	10
strata ideálov spôsobujúca frustráciu	33,4	5	28,5	7	27,3	4	26,4	5
slabé vedomosti z oblasti histórie	22,0	10	23,7	8	25,9	5	25,5	6
zlé vzťahy v rodine	32,6	6	34,9	2	34,9	2	34,3	3
nevhodná výchova v rodine	34,1	4	33,7	3	32,1	3	37,6	2
akceptovanie násilia v médiách	27,3	7	29,2	6	25,6	6	24,4	7
strach mladých ľudí zo soc. vylúčenia	19,8	11	20,7	11	13,3	11	18,0	9
učitelia nemajú čas na činnosť	10,7	12	13,8	12	7,4	12	7,0	12
negatívne osobné zážitky	37,7	2	31,2	4	24,3	7	27,1	4
nedôvera voči politickým stranám	34,5	3	29,5	5	20,9	8	19,9	8
zanedbávanie problémov chudoby	26,9	8	21,0	10	13,8	10	13,1	11
iné	3,9		3,1		1,2		1,8	
nevie	6,7		1,2		19,3		11,6	

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

¹⁰ Štefančík, R. a kol.: Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN 978-80-263-0516-3, s. 9-11

Chlapci aj dievčatá za celé sledované obdobie považovali za najfrekventovanejší dôvod nárastu prejavov extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. Od roku 2016 klesol počet respondentov, ktorí pripisovali význam nielen tomuto dôvodu (chlapci: 2016: 53,1%, 2019: 47,8%, dievčatá: 2016: 52,2%, 2019: 49,3%), ale i negatívnym dôsledkom sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska (chlapci: 2016: 29,0%, 2019: 16,2%, dievčatá: 2016: 19,5%, 2019: 16,2%), strate ideálov a frustrácii detí a mládeže (chlapci: 2016: 36,0%, 2019: 23,0%, dievčatá: 2016: 33,8%, 2019: 29,5%), akceptovaniu násilia v médiách (chlapci: 2016: 22,8%, 2019: 20,0%, dievčatá: 2016: 32,2%, 2019: 28,5%), negatívnym osobným zážitkom (chlapci: 2016: 33,9%, 2019: 21,7%, dievčatá: 2016: 41,9%, 2019: 32,3%), nedôvere voči politickým stranám (chlapci: 2016: 28,7%, 2019: 20,0%, dievčatá: 2016: 29,9%, 2019: 19,9%), dlhodobému zanedbávaniu chudoby a segregácie obyvateľstva (chlapci: 2016: 28,2%, 2019: 12,8%, dievčatá: 2016: 25,5%, 2019: 13,4%) a nedostatku času u učiteľov venovať sa individuálne svojim žiakom (chlapci: 2016: 13,0%, 2019: 7,3%, dievčatá: 2016: 11,5%, 2019: 6,6%). Zvýšil sa počet chlapcov aj dievčat, ktoré považovali za dôležité nedostatočné vedomosti mladých ľudí z oblasti histórie (chlapci: 2016: 20,0%, 2019: 22,6%, dievčatá: 2016: 24,2%, 2019: 28,2%) a stúpol počet opýtaných, ktorí kritizovali nevhodný spôsob výchovy detí v rodine (chlapci: 2016: 28,1%, 2019: 32,0%, dievčatá: 2016: 40,6%, 2019: 42,7%). Chlapci (2016: 24,3%, 2019: 30,0%) na rozdiel od dievčat (2016: 41,4%, 2019: 38,5%) považovali za dôležitejší dôvod zlé vzťahy v rodine. Dievčatá (2016: 24,3%, 2019: 20,7%) venovali menej pozornosti strachu detí a mládeže zo sociálneho vylúčenia, pričom chlapci (2016: 15,5%, 2019: 15,1%) mu pripisovali rovnakú dôležitosť ako v roku 2016. V obidvoch skupinách opýtaných sa znížil počet žiakov, ktorí uvádzali inú možnosť (chlapci: 2016: 4,9%, 2019: 2,2%, dievčatá: 2016: 2,8%, 2019: 1,5%), avšak stúpol počet respondentov, ktorí nevedeli na danú otázku odpovedať (chlapci: 2016: 6,7%, 2019: 12,5%, dievčatá: 2016: 6,8%, 2019: 10,6%). Toto zistenie korešponduje s údajmi získanými v predchádzajúcej otázke, z ktorej vyplynulo, že žiaci základných a stredných škôl sa o extrémizmus zaujímajú v omnoho nižšej miere než v roku 2016.

Tabuľka 60

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	Chlapci		Dievčatá	
	2016	2019	2016	2019
súčasná politická situácia vo svete	53,1	47,8	52,2	49,3
negatívne dôsledky transformácie SR	29,0	16,2	19,5	16,2
strata ideálov spôsobujúca frustráciu	36,0	23,0	33,8	29,5
slabé vedomosti z oblasti histórie	20,0	22,6	24,2	28,2
zlé vzťahy v rodine	24,3	30,0	41,4	38,5
nevhodná výchova v rodine	28,1	32,0	40,6	42,7
akceptovanie násilia v médiách	22,8	20,0	32,2	28,5
strach mladých ľudí zo soc. vylúčenia	15,5	15,1	24,3	20,7
učitelia nemajú čas na činnosť	13,0	7,3	11,5	6,6
negatívne osobné zážitky	33,9	21,7	41,9	32,3
nedôvera voči politickým stranám	28,7	20,0	29,9	19,9
zanedbávanie problémov chudoby	28,2	12,8	25,5	13,4
iné	4,9	2,2	2,8	1,5
nevie	6,7	12,5	6,8	10,6

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Aj žiaci základných a stredných škôl označovali za celé sledované obdobie za najfrekventovanejší dôvod nárastu prejavov extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. Od roku 2016 sa znížil počet respondentov, ktorí pripisovali výrazný význam nielen spomenutému dôvodu (ZŠ: 2016: 47,2%, 2019: 44,4%, SŠ: 2016: 57,0%, 2019: 52,4%), ale aj nedôvere voči politickým stranám (ZŠ: 2016: 26,4%, 2019: 14,3%, SŠ: 2016: 40,7%, 2019:

25,1%), negatívnym dôsledkom sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska (ZŠ: 2016: 18,6%, 2019: 16,1%, SŠ: 2016: 29,0%, 2019: 16,4%), strate ideálov a frustrácii detí a mládeže (ZŠ: 2016: 29,6%, 2019: 24,4%, SŠ: 2016: 36,4%, 2019: 28,2%), skutočnosti, že učitelia nemajú dostatok voľného času na to, aby sa individuálne venovali žiakom (ZŠ: 2016: 11,1%, 2019: 6,5%, SŠ: 2016: 10,8%, 2019: 7,4%), negatívnym osobným zážitkom mladých ľudí (ZŠ: 2016: 37,4%, 2019: 25,2%, SŠ: 2016: 37,9%, 2019: 28,9%) a zanedbávaníu problému chudoby obyvateľstva (ZŠ: 2016: 23,6%, 2019: 9,9%, SŠ: 2016: 29,4%, 2019: 16,0%). V oboch podskupinách sa zvýšil počet opýtaných, ktorí považovali za dôležité nedostatočné vedomosti detí a mládeže z oblasti histórie (ZŠ: 2016: 20,3%, 2019: 22,0%, SŠ: 2016: 23,5%, 2019: 28,6%). Zaujímavé je zistenie, že žiaci základných škôl považovali za menej dôležitú príčinu nárastu extrémistických prejavov zlé vzťahy v rodine (ZŠ: 2016: 39,7%, 2019: 33,0%, SŠ: 2016: 27,0%, 2019: 35,5%), nevhodný spôsob výchovy detí (ZŠ: 2016: 37,8%, 2019: 33,7%, SŠ: 2016: 31,3%, 2019: 41,1%) a strach zo sociálneho vylúčenia (ZŠ: 2016: 23,9%, 2019: 16,2%, SŠ: 2016: 16,5%, 2019: 19,6%), pričom stredoškólači dávali týmto príčinám vyššiu dôležitosť. Žiaci základných škôl (2016: 27,7%, 2019: 22,3%) pripisovali nižší význam akceptovaniu násilia v médiách, zatiaľ čo stredoškólači (2016: 25,9%, 2019: 26,2%) ho oceňovali rovnako ako v roku 2016. V oboch typoch škôl sa znížil počet žiakov, ktorí uvádzali inú možnosť (ZŠ: 2016: 4,0%, 2019: 1,3%, SŠ: 2016: 3,8%, 2019: 2,3%), avšak výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí nemali na tento problém vytvorený vlastný názor (ZŠ: 2016: 9,3%, 2019: 14,7%, SŠ: 2016: 4,7%, 2019: 8,7%). Bolo by potrebné, aby žiaci základných a stredných škôl získali viac pravdivých a objektívnych poznatkov o extrémizme a na ich základe si vedeli vytvoriť a obhájiť vlastný názor. Podľa H. Vykopalovej (2001) je nárast prejavov extrémizmu u mladých ľudí zapríčinený rôznymi makro spoločenskými javmi ako napr. nezamestnanosť, dysfunkčné rodiny, nevhodné rovesnícke skupiny a pod. Mladí ľudia v tejto spoločenskej situácii často strácajú pocit istoty a sú frustrovaní. Priklonením sa k názorom niektorej extrémistickej skupiny alebo aj začlenením sa do nej, vyjadrujú svoj odpor voči autoritám, ktoré im neposkytli pocit istoty. V tejto skupine sa mladí ľudia snažia schovať svoj strach a získať anonymitu. Môžu tak uznávať ideológiu extrémistickej skupiny, i keď s ňou nesúhlasia. Je pre nich príznačné, že skôr či neskôr svoje rozhodnutie zmenia a skupinu opustia.¹¹

Tabuľka 61

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu	ZŠ		SŠ	
	2016	2019	2016	2019
súčasná politická situácia vo svete	47,2	44,4	57,0	52,4
negatívne dôsledky transformácie SR	18,6	16,1	29,0	16,4
strata ideálov spôsobujúca frustráciu	29,6	24,4	36,4	28,2
slabé vedomosti z oblasti histórie	20,3	22,0	23,5	28,6
zlé vzťahy v rodine	39,7	33,0	27,0	35,5
nevhodná výchova v rodine	37,8	33,7	31,3	41,1
akceptovanie násilia v médiách	27,7	22,3	25,9	26,2
strach mladých ľudí zo soc. vylúčenia	23,9	16,2	16,5	19,6
učitelia nemajú čas na činnosť	11,1	6,5	10,8	7,4
negatívne osobné zážitky	37,4	25,2	37,9	28,9
nedôvera voči politickým stranám	26,4	14,3	40,7	25,1
zanedbávanie problémov chudoby	23,6	9,9	29,4	16,0
iné	4,0	1,3	3,8	2,3
nevie	9,3	14,7	4,7	8,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností

¹¹ Vykopalová, H.: Sociálne patologické jevy v súčasnej spoločnosti. Olomouc : Právnická fakulta, Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4, s. 119

6.2 Príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistickými skupinami

Nárast rôznych foriem extrémizmu sa v súčasnosti šíri po celej Európe a výnimkou nie je ani Slovensko. Mladí ľudia sú často vystavení vplyvu dezinformačných kampaní zdieľaných najmä na sociálnych sieťach, kde sú im ponúkané rýchle možnosti seberealizácie. V dnešnej dobe je dôležité venovať pozornosť zvyšovaniu povedomia verejnosti a mladých ľudí zvlášť o nebezpečenstve, ktoré extrémizmus prináša nielen pre nich, ale i pre celú spoločnosť.¹² Komparácia dát ukázala, že od roku 2016 sa zvýšil iba počet respondentov, ktorí považovali za príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania sa (2016: 37,9%, 2017: 37,5%, 2018: 41,4%, 2019: 43,8%). Znížil sa počet oslovených žiakov, ktorí pripisovali význam potrebe byť členom rovesníckej skupiny (2016: 28,7%, 2017: 25,4%, 2018: 21,1%, 2019: 25,6%), túžbe získať si rešpekt okolia (2016: 42,5%, 2017: 39,6%, 2018: 35,2%, 2019: 39,5%), snahe oplatit' zľú skúsenosť (2016: 25,0%, 2017: 22,6%, 2018: 20,8%, 2019: 20,9%), potrebe vzbudiť pozornosť dospelých (2016: 22,1%, 2017: 19,7%, 2018: 18,4%, 2019: 16,4%), túžbe vybiť si zlosť a agresivitu (2016: 35,6%, 2017: 32,9%, 2018: 28,3%, 2019: 28,5%) a neschopnosti riešiť svoje problémy iným spôsobom (2016: 32,2%, 2017: 21,5%, 2018: 20,2%, 2019: 24,0%). Za sledované obdobie sa nezmenil počet opýtaných, ktorí pripisovali význam predsudkom získaným v rodine (2016: 29,6%, 2017: 23,3%, 2018: 23,4%, 2019: 30,3%). Zároveň klesol počet respondentov, ktorí na otázku odpovedali prostredníctvom inej možnosti (2016: 3,5%, 2017: 2,2%, 2018 a 2019: zhodne po 1,1%) a výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí nemali vytvorený vlastný názor (2016: 10,3%, 2017: 2,1%, 2018: 28,9%, 2019: 17,4%). Porovnanie zistení ukázalo, že v roku 2016 a 2017 považovali opýtaní za najdôležitejšiu príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami túžbu získať si rešpekt okolia, zatiaľ čo v roku 2018 a 2019 preferovali najmä nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania sa. V roku 2016 pripisovali žiaci väčší význam neschopnosti mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom a snahe vybiť si zlosť a agresivitu, zatiaľ čo v tomto roku považovali za dôležité predsudky získané v rodine a potrebu byť členom rovesníckej skupiny.

Tabuľka 62

Príčiny sympatizovania mládeže s extrémistami	2016		2017		2018		2019	
	%	poradie	%	poradie	%	poradie	%	poradie
nedostatok info o dôsledkoch ich správania	37,9	2	37,5	2	41,4	1	43,8	1
predsudky a názory získané v rodine	29,6	5	23,3	5	23,4	4	30,3	3
potreba byť členom rovesníckej skupiny	28,7	6	25,4	4	21,1	5	25,6	5
túžba získať si rešpekt okolia	42,5	1	39,6	1	35,2	2	39,5	2
snaha oplatit' zľú skúsenosť	25,0	7	22,6	6	20,8	6	20,9	7
potreba vzbudiť pozornosť dospelých	22,1	8	19,7	8	18,4	8	16,4	8
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	35,6	3	32,9	3	28,3	3	28,5	4
neschopnosť riešiť problémy	32,2	4	21,5	7	20,2	7	24,0	6
iné	3,5		2,2		1,1		1,1	
nevie	10,3		2,1		28,9		17,4	

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Od roku 2016 klesol počet chlapcov aj dievčat, ktoré považovali za príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami potrebu byť členom rovesníckej skupiny (chlapci: 2016: 23,7%, 2019: 22,2%, dievčatá: 2016: 33,9%, 2019: 28,9%), snahu oplatit' zľú skúsenosť (chlapci: 2016: 26,7%, 2019: 22,2%, dievčatá: 2016: 24,3%, 2019: 19,7%), túžbu vzbudiť pozornosť dospelých (chlapci: 2016: 14,8%, 2019: 13,7%, dievčatá: 2016: 29,9%, 2019: 19,0%), snahu vybiť si zlosť

¹² Piliarová, M.- Lovašová, S.: Extrémizmus a jeho podoby. In: Tóthová, L.- Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4, s. 17

a agresivitu (chlapci: 2016: 31,2%, 2019: 25,9%, dievčatá: 2016: 40,3%, 2019: 30,9%) a neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom (chlapci: 2016: 26,2%, 2019: 19,0%, dievčatá: 2016: 38,6%, 2019: 28,6%). U chlapcov (2016: 39,5%, 2019: 40,1%) sa nezmenil počet respondentov, ktorí považovali za dôležité nedostatočné poznatky o dôsledkoch správania sa extrémistov, ktorým však dievčatá (2016: 36,4%, 2019: 47,4%) pripisovali omnoho väčší význam. Chlapci (2016: 37,1%, 2019: 37,8%) zároveň rovnako hodnotili túžbu získať si rešpekt okolia, pričom dievčatám (2016: 48,4%, 2019: 41,1%) sa tento dôvod zdal menej dôležitý. Dievčatá (2016: 33,8%, 2019: 36,9%) na rozdiel od chlapcov (2016: 25,6%, 2019: 23,3%) kritickejšie hodnotili skutočnosť, že mnohí mladí ľudia majú predsudky voči niektorým skupinám osôb, ktoré získali vo vlastnej rodine. U chlapcov (2016: 5,6%, 2019: 1,6%) klesol počet respondentov, ktorí odpovedali prostredníctvom inej možnosti, zatiaľ čo u dievčat sa táto situácia nezmenila (2016: 1,2%, 2019: 0,6%). V oboch skupinách respondentov však výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí na túto otázku nemali vytvorený vlastný názor (chlapci: 2016: 12,0%, 2019: 19,3%, dievčatá: 2016: 8,6%, 2019: 15,7%). Porovnanie zistení ukázalo, že chlapci pripisovali väčšine príčin nižší význam, prípadne niektoré hodnotili rovnako ako v roku 2016. U dievčat bolo evidované zvýšenie dôležitosti len pri nedostatku poznatkov o dôsledkoch správania sa extrémistov a pri existencii predsudkov voči niektorým skupinám osôb. Negatívne je hodnotený fakt, že u chlapcov aj u dievčat sa výraznejšie zvýšil počet respondentov, ktorí i napriek skutočnosti, že majú viac možnosti dozvedieť sa pravdu o extrémistických skupinách, nevedeli na otázku odpovedať.

Tabuľka 63

Príčiny sympatizovania mládeže s extrémistami	Chlapci		Dievčatá	
	2016	2019	2016	2019
nedostatok informácií o dôsledkoch	39,5	40,1	36,4	47,4
predsudky a názory získané v rodine	25,6	23,3	33,8	36,9
potreba byť členom rovesníckej skupiny	23,7	22,2	33,9	28,9
túžba získať si rešpekt okolia	37,1	37,8	48,4	41,1
snaha oplatiť zlú skúsenosť	26,7	22,2	24,3	19,7
potreba vzbudiť pozornosť dospelých	14,8	13,7	29,9	19,0
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	31,2	25,9	40,3	30,9
neschopnosť riešiť problémy	26,2	19,0	38,6	28,6
iné	5,6	1,6	1,2	0,6
nevie	12,0	19,3	8,6	15,7

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Od roku 2016 sa zvýšil iba počet žiakov základných (2016: 37,0%, 2019: 41,4%) a stredných škôl (2016: 39,7%, 2019: 46,0%), ktorí označili za dôležitý dôvod sympatizovania mladých ľudí s členmi extrémistických skupín nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania. V oboch typoch škôl sa znížil počet respondentov, ktorí považovali za príčinu tohto negatívneho javu snahu oplatiť zlú skúsenosť (ZŠ: 2016: 24,4%, 2019: 17,3%, SŠ: 2016: 26,5%, 2019: 24,1%), potrebu vzbudiť pozornosť dospelých (ZŠ: 2016: 24,5%, 2019: 14,6%, SŠ: 2016: 20,3%, 2019: 18,1%), túžbu vybiť si zlosť (ZŠ: 2016: 36,7%, 2019: 26,5%, SŠ: 2016: 34,8%, 2019: 30,3%) a neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom (ZŠ: 2016: 33,4%, 2019: 20,5%, SŠ: 2016: 31,3%, 2019: 27,1%). U žiakov základných škôl (2016: 25,4%, 2019: 24,9%) sa nezmenil počet respondentov, ktorí považovali za dôležitú existenciu predsudkov získaných v rodine, ktorým stredoškooláci (2016: 32,9%, 2019: 35,2%) pripisovali väčší význam. Názor, že príčinou sympatizovania mladých ľudí s extrémistami je potreba byť členom rovesníckej skupiny, prezentoval nižší počet žiakov základných škôl (2016: 31,5%, 2019: 25,4%), pričom v skupine stredoškoolákov (2016: 26,5%, 2019: 25,9%) sa situácia od roku 2016 nezmenila. Žiaci základných škôl vo výrazne nižšom počte (2016: 47,9%, 2019: 37,3%) hodnotili túžbu získať si rešpekt okolia, zatiaľ čo stredoškooláci ho považovali (2016: 37,3%,

2019: 40,8%) za dôležitejší dôvod než predtým. V oboch sledovaných podsúboroch (ZŠ: 2016: 1,7%, 2019: 1,0%, SŠ: 2016: 4,7%, 2019: 1,2%) klesol počet respondentov, ktorí odpovedali prostredníctvom inej možnosti. U žiakov základných škôl (2016: 11,5%, 2019: 20,4%) aj u stredoškolákov (2016: 9,4%, 2019: 14,8%) sa výrazne zvýšil počet opýtaných, ktorí na túto otázku nemali vytvorený vlastný názor. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že žiaci základných škôl považovali za dôležitejší motív nárastu sympatií mladých ľudí k extrémistom iba nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania. U stredoškolákov bolo zistené zvýšenie dôležitosti nielen pri tomto motive, ale zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorí kriticky označili predsudky voči niektorým skupinám osôb a túžbu mladých ľudí získať si rešpekt okolia. Aj v tomto prípade je negatívne hodnotený výrazný nárast počtu žiakov základných a stredných škôl, ktorí k tomuto závažnému problému nemali vytvorený vlastný postoj. Mladá generácia má tendencie riešiť svoje problémy nekonvenčným spôsobom a často hľadá aj nové spôsoby. Práve z týchto dôvodov sa extrémistické skupiny snažia ovplyvniť ich názory a postoje svojimi myšlienkami. Zastaviť nárast sympatizantov extrémistických zoskupení u tejto vekovej skupiny môže pomôcť efektívna a systematická prevencia, ktorá ich naučí akceptovať multikulturalitu v spoločnosti, tolerovať a rešpektovať minoritné skupiny a bojkotovať všetky formy diskriminácie.¹³

Tabuľka 64

Príčiny sympatizovania mládeže s extrémistami	ZŠ		SŠ	
	2016	2019	2016	2019
nedostatok informácií o dôsledkoch	37,0	41,4	39,7	46,0
predsudky a názory získané v rodine	25,4	24,9	32,9	35,2
potreba byť členom rovesníckej skupiny	31,5	25,4	26,5	25,9
túžba získať si rešpekt okolia	47,9	38,0	37,3	40,8
snaha oplatiť zlé skúsenosti	24,4	17,3	26,5	24,1
potreba vzbudiť pozornosť dospelých	24,5	14,6	20,3	18,1
snaha vybiť si zlosť a agresivitu	36,7	26,5	34,8	30,3
neschopnosť riešiť problémy	33,4	20,5	31,3	27,1
iné	1,7	1,0	4,7	1,2
nevie	11,5	20,4	9,4	14,8

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

7. Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl k skupinám ľudí odlišujúcich sa od ostatných

7.1 Kamarátstvo s osobami patriacimi k inej rase

V súvislosti s témami národnostných menšín, rasizmu, antisemitizmu a tolerancie sme u žiakov základných a stredných škôl zisťovali, či sa kamarátia s niekým, kto má inú farbu pleti a etnický pôvod. Je potrebné si uvedomiť, že nie každý, kto takéto osoby pozná, je ochotný prijať ich aj za kamarátov. Komparácia dát ukázala, že od roku 2009 (54,4%, 2016: 59,4%, 2017: 65,4%, 2018: 56,7%, 2019: 58,2%) mierne stúpol počet opýtaných, ktorí si našli kamarátov patriacich k inej rase alebo etnickej skupine. Znížil sa počet respondentov, ktorí by sa s osobou patriacou k inej rase alebo etniku priatelili, avšak nepoznali ju (2009: 34,2%, 2016: 29,7%, 2017: 25,6%, 2018: 34,6%, 2019: 33,1%) a klesol aj počet oslovených žiakov, ktorí neboli ochotní nadviazať s týmito osobami kamarátske vzťahy (2009: 9,1%, 2016: 10,9%, 2017: 9,0%, 2018: 8,7%, 2019: 7,7%). Len rokoch 2009 (2,3%) a 2019 (1,0%) bol zistený veľmi malý a zároveň aj klesajúci počet opýtaných, ktorí osoby odlišujúce sa farbou pleti od ostatných poznali, ale

¹³ Vegrichtová, B.: Extremismus a společnost. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2013. ISBN 978-80-7380-427-5, s. 188-189

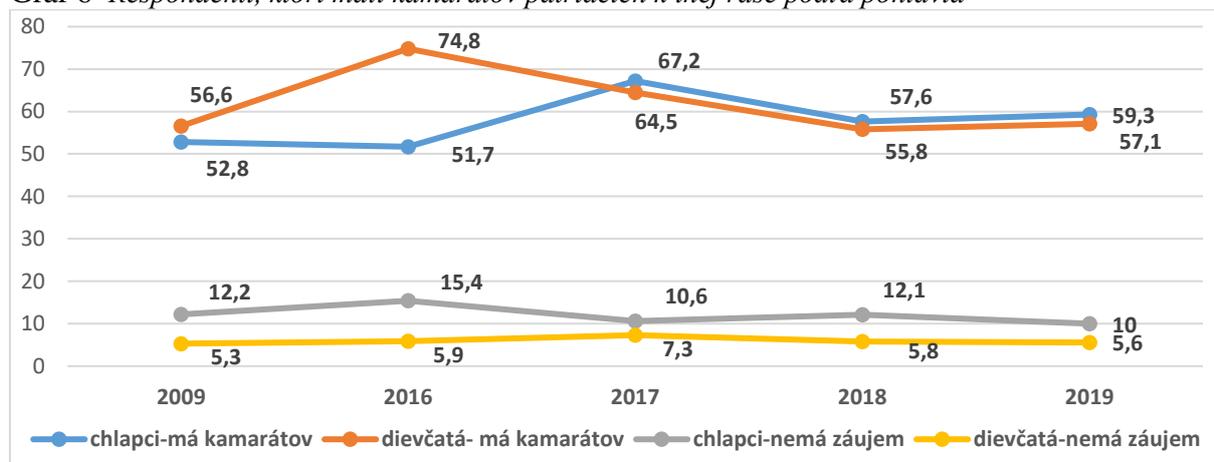
z rôznych dôvodov sa s nimi nekamarátili. Prezentované zistenia potvrdili, že i keď si viac než polovica opýtaných už vybuďovala priateľské kontakty s osobami odlišujúcimi sa od majoritnej skupiny ľudí na Slovensku, približne každý ôsmy oslovený žiak základných a stredných škôl mal určité výhrady voči osobám patriacim k inej rase a etniku. Z uvedeného je zrejmé, že za sledované obdobie (2009: 54,4%, 2016: 59,4%, 2017: 65,4%, 2018: 56,7%, 2019: 58,2%) postupne stúpol počet respondentov, ktorí mali priateľov patriacich k inej rase alebo etnickej skupine a mierne sa znížil počet opýtaných, ktorí sa k osobám odlišujúcim sa od majoritnej populácie stavali odmietavo, i keď najhoršia situácia bola zistená v roku 2016.

Tabuľka 65

Kamarát inej rasy, etnického pôvodu, náboženstva	2009	2016	2017	2018	2019
áno	54,4	59,4	65,4	56,7	58,2
nie, pretože takého osoby nepozná	34,2	29,7	25,6	34,6	33,1
nie, pretože o kamarátstvo nemá záujem	9,1	10,9	9,0	8,7	7,7
iné	2,3	0	0	0	1,0

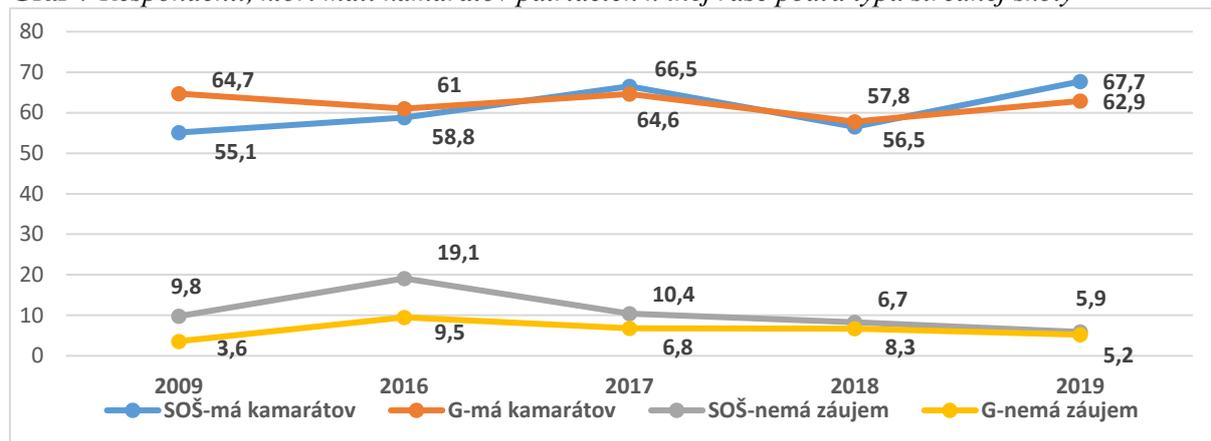
Kamarátov patriacich k inej rase a etniku mali za sledované obdobie častejšie chlapci (2009: 52,8%, 2019: 59,3%) než dievčatá (2009: 56,6%, 2019: 57,1%), u ktorých sa situácia od roku 2009 nezmenila. Znížil sa počet chlapcov (2009: 12,2%, 2019: 10,0%), ktorí nemali záujem udržiavať kamarátske vzťahy s osobami odlišujúcimi sa od ostatných farbou pleti, avšak u dievčat (2009: 5,3%, 2019: 5,6%) bola zaznamenaná stagnácia sledovaného javu. Zaujímavé je zistenie, že za celé sledované obdobie bol počet chlapcov, ktorí mali výhrady voči osobám z minoritných skupín výrazne vyšší než u dievčat, ktoré sú v tejto oblasti tolerantnejšie.

Graf 6 Respondenti, ktorí mali kamarátov patriacich k inej rase podľa pohlavia

V skupine žiakov stredných odborných škôl bol evidovaný vyšší počet respondentov, ktorí mali kamarátov odlišujúcich sa od ostatných farbou pleti (2009: 55,1%, 2019: 67,7%), zatiaľ čo u gymnazistov klesol počet opýtaných, ktorí sa priateľili s takými rovesníkmi (2009: 64,7%, 2019: 62,9%). U žiakov stredných odborných škôl (2009: 9,8%, 2019: 5,9%) sa počet opýtaných, ktorí nemali záujem o priateľstvo s osobami odlišnými farbou pleti od ostatných znížil, zatiaľ čo u gymnazistov (2009: 3,6%, 2019: 5,2%) bolo evidované ich mierne zvýšenie. Uvedené zistenia ukázali, že za celé obdobie žiaci stredných odborných škôl vo vyššej miere deklarovali nezáujem o kamarátstvo s osobami s inou farbou pleti. V oboch typoch stredných škôl bola najhoršia situácia zistená v roku 2016. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že preventívne opatrenia je potrebné realizovať v oboch typoch stredných škôl.

Graf 7 Respondenti, ktorí mali kamarátov patriacich k inej rase podľa typu strednej školy

Od roku 2009 stúpol počet respondentov, ktorí mali kamarátov s inou farbou pleti najmä u siedmakov (2016: 51,4%, 2019: 52,6%), prvákov (2016: 55,8%, 2019: 66,3%), druhákov (2016: 58,6%, 2019: 61,5%) a u tretiakov (2016: 60,0%, 2019: 72,0%). U ôsmakov (2016: 47,7%, 2019: 44,5%) a u deviatakov (2016: 51,1%, 2019: 49,3%) bol v roku 2019 zaznamenaný nižší počet týchto respondentov než v roku 2009. Počet oslovených žiakov, ktorí nemali záujem o priateľstvo s osobami odlišujúcimi sa od ostatných, stúpol najčastejšie u siedmakov (2016: 6,4%, 2019: 12,2%) a u ôsmakov (2016: 9,2%, 2019: 11,4%), pričom u deviatakov (2016: 9,5%, 2019: 6,9%) a u všetkých stredoškóľakov (1. ročník: 2016: 7,3%, 2019: 4,1%, 2. ročník: 2016: 10,0%, 2019: 6,5%, 3. ročník: 2016: 12,6%, 2019: 5,9%) bolo zistené ich zníženie. Komparácia zistení ukázala, že u tretiakov bol zaznamenaný najvyšší nárast počtu respondentov, ktorí sa kamarátili s osobami patriacimi k inej etnicite a v najvyššej miere klesol počet žiakov, ktorí takéto priateľstvá odmietali. Oproti tomu bola u ôsmakov evidovaná najhoršia situácia, pretože tu bol zaznamenaný pokles počtu respondentov, ktorí mali kamarátov patriacich k inej rase a etnickým skupinám a najvýraznejšie sa zvýšil počet opýtaných, ktorí neboli ochotní sa s týmito rovesníkmi priateľiť.

Tabuľka 66

Ročník	2009		2016		2017		2018		2019	
	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá
7. ročník ZŠ	51,4	6,4	57,1	8,1	65,5	9,4	52,9	12,5	52,6	12,2
8. ročník ZŠ	47,7	9,2	62,7	7,7	59,0	8,7	56,0	9,7	44,5	11,4
9.ročník ZŠ	51,1	9,5	53,5	5,4	69,9	7,8	58,5	7,0	49,3	6,9
1.ročník SŠ	55,8	7,3	58,9	10,9	74,1	4,2	61,9	5,0	66,3	4,1
2.ročník SŠ	58,6	10,0	61,0	14,0	59,8	12,9	52,2	10,8	61,5	6,5
3.ročník SŠ	60,0	12,6	60,0	15,9	63,5	10,6	58,8	7,4	72,0	5,9

Poznámka: V tabuľke sú uvedené odpovede respondentov, ktorí odpovedali kladne alebo deklarovali nezáujem .

Za sledované obdobie stúpol počet opýtaných, ktorí mali kamarátov s inou farbou pleti najmä v skupine respondentov žijúcich v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2009: 52,2%, 2019: 57,8%), v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 51,5%, 2019: 58,9%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 57,8%, 2019: 67,7%). Znížil sa počet respondentov pochádzajúcich z najmenších obcí (menej než 2 000: 2009: 55,4%, 2019: 54,5%) a na rovnakej úrovni zostal počet žiakov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 55,3%, 2019: 54,7%). Za sledované obdobie klesol počet respondentov, ktorí odmietali nadviazať priateľské vzťahy s rovesníkmi patriacimi k inej rase a etniku z obcí a miest s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (menej než 2 000: 2009: 9,0%, 2019: 7,5%, od 2 001 do 10 000: 2009: 11,7%, 2019: 7,6%, od 10 001 do 50 000: 2009: 9,0%, 2019: 7,3%). Nárast týchto respondentov bol evidovaný v skupine opýtaných

pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 6,5%, 2019: 10,4%), zatiaľ čo v skupine žiakov žijúcich vo veľkomestách sa situácia nezmenila (viac ako 100 000: 2009: 7,4%, 2019: 7,2%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie bol evidovaný nárast počtu opýtaných, ktorí sa kamarátili s osobami odlišujúcimi sa od majoritnej skupiny v aglomeračných jednotkách s počtom obyvateľov nižším než 50 000, pričom zvýšenie počtu respondentov, ktorí odmietali kamarátstvo s týmito osobami bolo zistené najmä u žiakov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 67

Bydlisko	2009		2016		2017		2018		2019	
	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá
menej než 2 000	55,4	9,0	62,8	10,8	63,1	7,0	56,5	9,0	54,5	7,5
od 2001 do 10 000	52,2	11,7	59,6	10,3	66,1	9,6	55,0	7,3	57,8	7,6
od 10 001 do 50 000	51,5	9,0	58,1	10,0	64,6	10,3	57,5	8,3	58,9	7,3
od 50 001 do 100 000	55,3	6,5	58,3	11,1	66,9	6,2	52,5	11,0	54,7	10,4
viac ako 100 000	57,8	7,4	57,2	14,5	70,7	9,6	67,3	11,2	67,7	7,2

Poznámka: V tabuľke sú uvedené odpovede respondentov, ktoré odpovedali kladne alebo deklarovali nezáujem.

Od roku 2009 stúpol počet respondentov, ktorí mali kamarátov s inou farbou pleti najmä u opýtaných v Bratislavskom (2016: 61,0%, 2019: 70,6%), Trnavskom (2016: 52,4%, 2019: 60,2%) a v Banskobystrickom kraji (2016: 61,7%, 2019: 68,7%). U žiakov pochádzajúcich z Trenčianskeho (2016: 54,3%, 2019: 49,5%), Nitrianskeho (2016: 65,2%, 2019: 62,4%), Prešovského (2016: 59,0%, 2019: 49,8%) a z Košického kraja (2016: 71,4%, 2019: 54,9%) bolo evidované ich zníženie. Iba v skupine opýtaných zo Žilinského kraja (2016: 49,1%, 2019: 49,7%) sa za obdobie desiatich rokov nezmenil počet respondentov, ktorí sa priatelili s osobami odlišujúcimi sa od ostatných farbou pleti. Počet oslovených žiakov, ktorí nemali záujem o priateľstvo s osobami z inej etnicity klesol najmä u opýtaných žijúcich v Trnavskom (2016: 12,4%, 2019: 8,1%), Trenčianskom (2016: 9,5%, 2019: 5,2%), Nitrianskom (2016: 11,3%, 2019: 7,1%) a v Žilinskom kraji (2016: 10,1%, 2019: 5,2%), zatiaľ čo u respondentov v Banskobystrickom (2016: 5,3%, 2019: 8,1%) a v Prešovskom kraji (2016: 6,5%, 2019: 10,9%) bolo zistené ich zvýšenie. U žiakov pochádzajúcich z Bratislavského (2016: 7,4%, 2019: 7,2%) a z Košického kraja (2016: 9,6%, 2019: 10,0%) sa situácia nezmenila. Porovnanie zistení potvrdilo, že u mladých obyvateľov Trnavského kraja bol zaznamenaný najvyšší nárast počtu respondentov, ktorí sa kamarátili s osobami s inou farbou pleti a v najvyššej miere klesol počet žiakov, ktorí takéto priateľstvá odmietali. Oproti tomu u žiakov základných a stredných škôl žijúcich v Prešovskom kraji bola evidovaná najhoršia situácia, pretože tu bolo zistené zníženie počtu respondentov, ktorí mali kamarátov patriacich k inej rase a etniku a najvýraznejšie sa zvýšil počet opýtaných, ktorí neboli ochotní sa s týmito rovesníkmi priatelit'. Z uvedeného je zrejmé, že problematika rasovej diskriminácie a predsudky najviac pretrvávajú u týchto respondentov a bolo by potrebné venovať tejto téme pozornosť najmä v Prešovskom kraji.

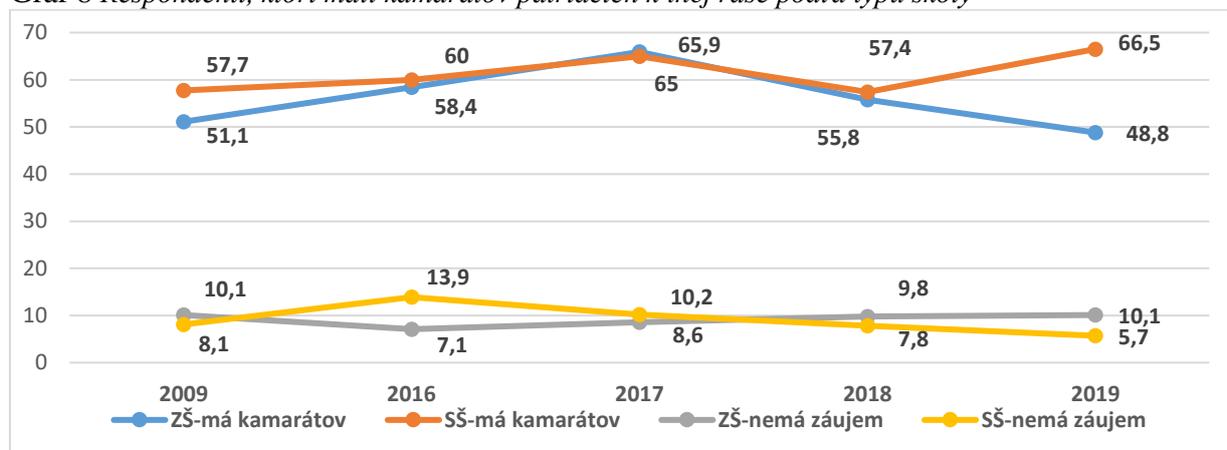
Tabuľka 68

Kraj	2009		2016		2017		2018		2019	
	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá	Áno	nemá
BA	61,0	7,4	61,0	16,1	77,9	7,6	74,6	6,7	70,6	7,2
TT	52,4	12,4	52,4	9,7	68,5	6,1	60,8	10,4	60,2	8,1
TN	54,3	9,5	54,3	10,1	60,1	6,4	44,1	5,2	49,5	5,2
NR	65,2	11,3	65,2	14,5	70,1	6,6	60,6	8,6	62,4	7,1
ZA	49,1	10,1	49,1	10,9	58,2	10,0	42,0	9,3	49,7	5,2
BB	61,7	5,3	61,7	10,1	68,0	8,7	56,1	9,5	68,7	8,1
PO	59,0	6,5	59,0	6,8	58,9	11,5	51,7	9,5	49,8	10,9
KE	71,4	9,6	71,4	8,7	60,7	14,0	66,8	10,2	54,9	10,0

Poznámka: V tabuľke sú uvedené odpovede respondentov, ktoré odpovedali kladne alebo deklarovali nezáujem.

U stredoškólkov (2009: 51,1%, 2019: %) stúpol počet opýtaných, ktorí mali kamarátov s inou farbou pleti, pričom u žiakov základných škôl sa ich počet znížil (2009: 57,7%, 2019: 48,8%). Od roku 2009 klesol u stredoškólkov (2009: 8,1%, 2019: 5,7%) počet opýtaných, ktorí odmietli priateľstvo s osobami patriacimi k inej rase a etniku, zatiaľ čo v skupine žiakov základných škôl (2009: 10,1%, 2019: 10,1%) táto situácia stagnovala. Zo zistených údajov vyplynulo, že v stredných školách bola zistená lepšia situácia než u žiakov základných škôl. Je zrejmé, že rovesnícke skupiny majú veľký význam pre socializáciu dieťaťa. Je dôležité, aby skupina kamarátov pozitívne ovplyvňovala jeho vývoj, pomáhala mu osvojiť si komunikačné zručnosti, sociálne skúsenosti, priateľské vzťahy a naučila ho realizovať svoje záujmy. Homogenita rovesníckych skupín nebýva vyhranená a ukázalo sa, že hľadanie nových, pestrých podnetov, fungovanie vo vekov, etnicky, jazykovo a kultúrne nesúrodých skupinách býva pre adolescentov veľkým prínosom.¹⁴

Graf 8 Respondenti, ktorí mali kamarátov patriacich k inej rase podľa typu školy

7.2 Názory mladých ľudí na rasovú nadradenosť

V Zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tzv. antidiskriminačný zákon) sa v Základnom ustanovení § 2/1 uvádza, že dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania, alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu, alebo iného postavenia. Aj keď je na Slovensku platný zákon, ktorý diskrimináciu zakazuje, je možné, že niektorí ľudia ešte stále nepovažujú osoby s inou farbou pleti za rovnocenné.¹⁵ Od roku 2009 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy (2009: 18,7%, 2016: 12,6%, 2017: 7,8%, 2018: 6,6%, 2019: 6,4%) a veľmi sa zvýšil počet respondentov, ktorí na túto otázku odpovedali záporne (2009: 70,1%, 2016: 86,2%, 2017: 90,6%, 2018: 92,4%, 2019: 93,2%). Vo veľkej miere klesol aj počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali na tento problém vytvorený vlastný názor (2009: 11,1%, 2016: 1,2%, 2017: 1,6%, 2018: 1,0%, 2019: 0,4%). Zistené údaje ukázali, že výrazná väčšina opýtaných si osvojila správny názor. Je však potrebné vysvetliť túto závažnú skutočnosť aj respondentom, ktorí ešte stále zastávajú nesprávny názor a poučiť malý počet žiakov, ktorí na túto otázku nevedeli odpovedať. Z uvedených údajov zároveň vyplynulo, že situácia týkajúca sa rasovej nadradenosti je v súčasnej dobe omnoho lepšia než v roku 2009. Je zrejmé, že prezentovanie tohto páľčivého problému

¹⁴ Procházka, M.: Sociální pedagogika. Praha : Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5, s. 120-121

¹⁵ www.diskriminacia.sk

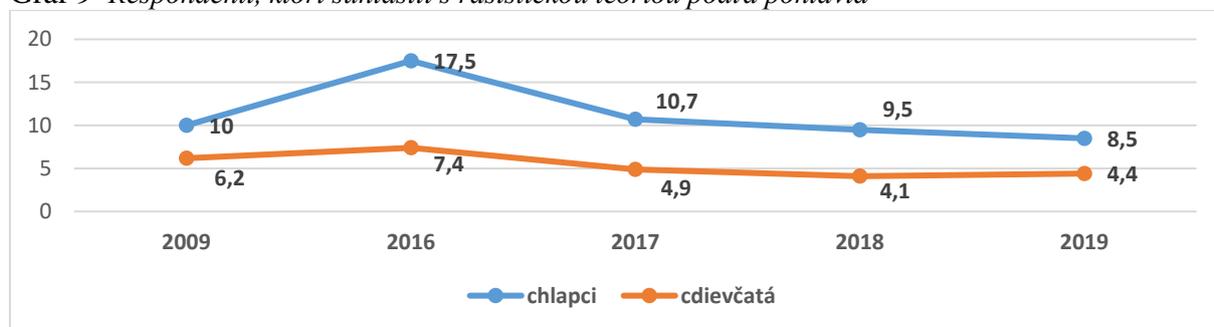
v médiách a poskytovanie potrebných poznatkov respondentom v škole a v rodine prispelo k výraznému zníženiu počtu opýtaných, ktorí si osvojili nesprávny názor. Bolo by však potrebné, aby žiaci základných a stredných škôl tieto názory uplatňovali aj v praktickom živote a vzdali sa predsudkov, ktorí mnohí ešte vo vzťahu k rovesníkom z inej etnicity majú.

Tabuľka 69

Názor na teóriu nadradenosti bielej rasy	2009	2016	2017	2018	2019
súhlasí	8,2	12,6	7,8	6,6	6,4
nesúhlasí	77,3	86,2	90,6	92,4	93,2
nevie	14,5	1,2	1,6	1,0	0,4

Od roku 2009 klesol počet chlapcov (2009: 10,0%, 2019: 8,5%) aj dievčat (2009: 6,2%, 2019: 4,4%), ktorí sa s rasistickou teóriou stotožnili. Zistené dáta poukázali na fakt, že za celé sledované obdobie chlapci častejšie než dievčatá súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy. Najvyšší počet opýtaných v oboch skupinách, ktorí si osvojili tieto nesprávne názory, bol evidovaný v roku 2016. U chlapcov bola najlepšia situácia zaznamenaná v roku 2019 a u dievčat v roku 2018.

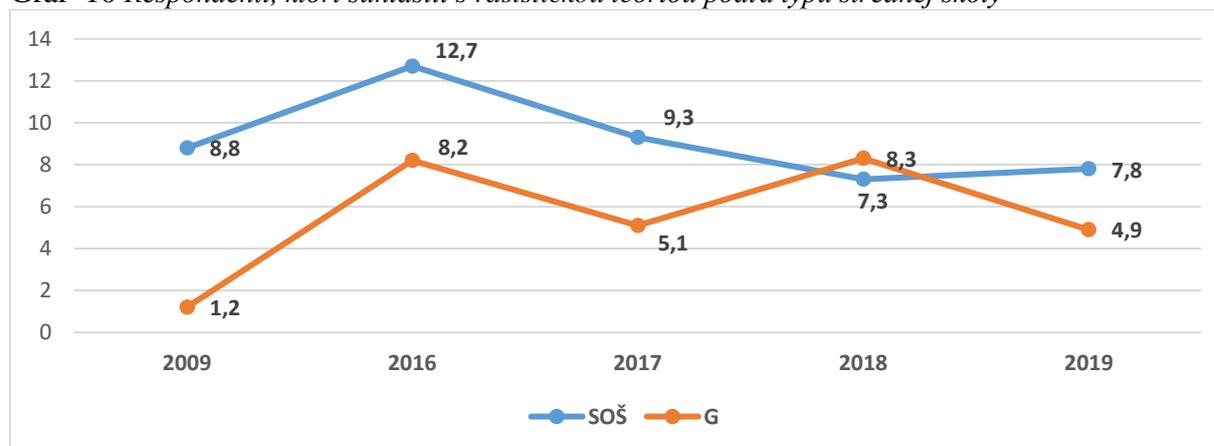
Graf 9 Respondenti, ktorí súhlasili s rasistickou teóriou podľa pohlavia

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov

V skupine žiakov stredných odborných škôl sa od roku 2009 situácia zlepšila (2009: 8,8%, 2019: 7,8%), zatiaľ čo u gymnazistov (2009: 1,2%, 2019: 4,9%) sa počet opýtaných, ktorí súhlasili s diskriminačnou teóriou zvýšil. U žiakov stredných odborných škôl bola najhoršia situácia zistená v roku 2016, pričom u gymnazistov počet respondentov, ktorí s myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasili kulminoval v rokoch 2016 a 2018. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že preventívne opatrenia je potrebné realizovať v oboch typoch stredných škôl.

Graf 10 Respondenti, ktorí súhlasili s rasistickou teóriou podľa typu strednej školy

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov.

Od roku 2009 klesol počet respondentov, ktorí si osvojili myšlienku rasovej diskriminácie najmä v skupine žiakov základných škôl – siedmakov (2009: 5,8%, 2019: 4,3%), ôsmakov (2009: 8,4%, 2019: 7,3%) a deviatakov (2009: 15,2%, 2019: 5,1%). U prvákov (2009: 7,6%, 2019: 7,2%) a treťakov (2009: 6,0%, 2019: 5,9%) sa situácia za sledované obdobie nezmenila, avšak u druhákov (2009: 6,5%, 2019: 8,2%) stúpol počet opýtaných, ktorí súhlasili s myšlienkou rasovej nadradenosti. Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie klesol počet respondentov, ktorí si osvojili diskriminačnú teóriu najmä u deviatakov, pričom v skupine žiakov 2. ročníkov stredných škôl bol evidovaný vyšší počet opýtaných, ktorí uvádzali tieto nesprávne názory. Prezentované zistenia ukázali, že závažná problematika rasovej neznášanlivosti si vyžaduje omnoho viac pozornosti, než sa jej venovalo doteraz, pričom je potrebné klásť dôraz najmä na efektívnu a účinnú prevenciu.

Tabuľka 70

Ročník	2009	2016	2017	2018	2019
7. ročník ZŠ	5,8	9,3	4,1	2,2	4,3
8. ročník ZŠ	8,4	9,7	12,1	7,1	7,3
9.ročník ZŠ	15,2	12,9	6,5	6,7	5,1
1.ročník SŠ	7,6	12,1	4,4	5,4	7,2
2.ročník SŠ	6,5	15,1	10,5	8,5	8,2
3.ročník SŠ	6,0	15,3	9,1	8,9	5,9

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

V skupine respondentov žijúcich v obciach a v mestách s počtom obyvateľov od 20 001 do 10 000 (2009: 8,8%, 2019: 6,1%), od 10 001 do 50 000 (2009: 14,4%, 2019: 6,0%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 16,3%, 2019: 6,5%) klesol od roku 2009 počet opýtaných, ktorí súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy. Situácia sa nezmenila u respondentov pochádzajúcich z najmenších obcí (menej než 2 000: 2009: 6,4%, 2019: 6,4%) a z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 7,7%, 2019: 7,7%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie bol zistený výraznejší pokles počtu opýtaných, ktorí si osvojili myšlienku rasovej nadradenosti v mestách najmä u respondentov žijúcich mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a v najväčších mestách, pričom zvýšenie počtu oslovených žiakov, ktorí prezentovali tieto nesprávne názory, nebol evidovaný v žiadnych aglomeračných jednotkách.

Tabuľka 71

Bydlisko	2009	2016	2017	2018	2019
menej než 2 000	6,4	12,5	6,4	5,2	6,4
od 2001 do 10 000	8,8	9,5	8,2	5,0	6,1
od 10 001 do 50 000	14,4	13,6	8,8	7,8	6,0
od 50 001 do 100 000	7,7	12,1	7,7	7,5	7,7
viac ako 100 000	16,3	18,1	9,3	11,7	6,5

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Od roku 2009 zistený nižší počet opýtaných, ktorí prezentovali názor, že biela rasa je nadradená nad ostatnými v Bratislavskom (2009: 11,0%, 2019: 6,1%), Trnavskom (2009: 12,2%, 2019: 7,5%), Nitrianskom (2009: 10,3%, 2019: 4,2%) a v Prešovskom kraji (2009: 10,9%, 2019: 7,8%). Za sledované obdobie sa situácia nezmenila u žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z Trenčianskeho (2009: 6,5%, 2019: 5,8%) a zo Žilinského kraja (2009: 5,2%, 2019: 5,7%), pričom u respondentov s trvalým bydliskom v Banskobystrickom (2009: 2,6%, 2019: 7,4%) a v Košickom kraji (2009: 2,3%, 2019: 5,8%) stúpol počet respondentov, ktorí prezentovali tieto nesprávne názory. Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie sa výraznejšie zvýšil počet opýtaných, ktorí súhlasili s teóriou nadradenosti bielej rasy iba v Banskobystrickom a v Košickom kraji, pričom najvýraznejšie zníženie počtu týchto respondentov bolo evidované v Bratislavskom, Trnavskom a v Nitrianskom kraji. Je potrebné

venovať viac pozornosti danej téme najmä u žiakov základných a stredných škôl v týchto krajoch a podrobne im vysvetliť, aké nebezpečenstvo myšlienka rasovej neznášanlivosti pre celý svet predstavuje.

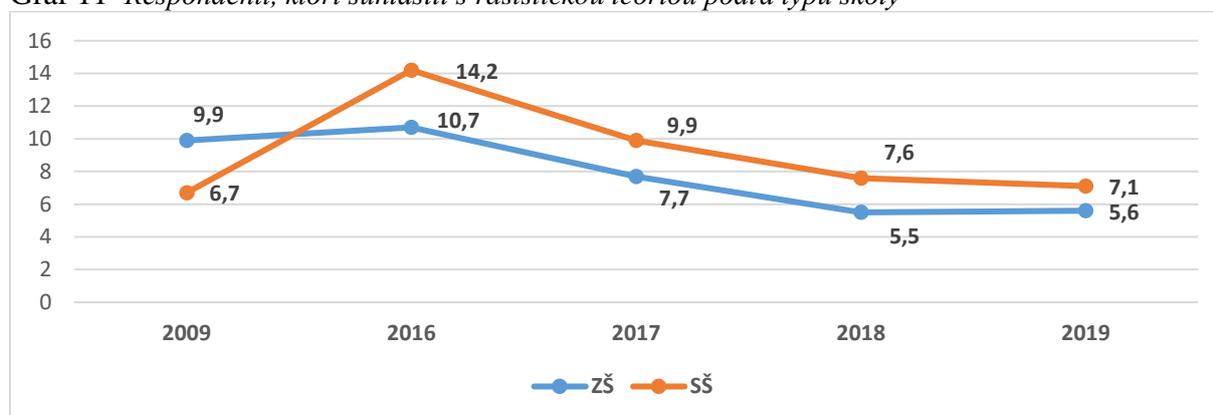
Tabuľka 72

Kraj	2009	2016	2017	2018	2019
BA	11,0	19,8	9,0	9,3	6,1
TT	12,2	7,0	5,3	7,9	7,5
TN	6,5	12,8	5,4	3,7	5,8
NR	10,3	16,3	6,0	3,4	4,2
ZA	5,2	6,8	6,7	5,7	5,7
BB	2,6	10,2	9,9	11,7	7,4
PO	10,9	12,0	12,7	6,3	7,8
KE	2,3	16,0	6,1	4,8	5,8

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Z prezentovaných zistení vyplynulo, že za celé sledované obdobie súhlasili stredoškooláci vo vyššom počte než žiaci základných škôl s myšlienkou nadradenosti bielej rasy. Od roku 2009 klesol počet žiakov základných škôl (2009: 9,9%, 2019: 5,6%), ktorí si osvojili tieto nebezpečné teórie, pričom u stredoškoolákov sa situácia za dané obdobie nezmenila (2009: 6,7%, 2019: 7,1%). Najvyšší počet opýtaných z oboch typov škôl, ktorí prezentovali tieto nesprávne názory bol evidovaný v roku 2016. Zistené údaje dokumentujú, aké je dôležité venovať pozornosť tejto závažnej téme v školách a v rodinách, s cieľom eliminovať u žiakov rôzne predsudky, ktoré ešte voči svojim rovesníkom s inou farbou pleti majú. Situáciu by pomohlo zlepšiť aj prezentovanie danej témy v médiách, napr. vysielaním programov, ktoré by poukázali na nebezpečenstvo fašizmu a šírenia rasistickej ideológie.

Graf 11 Respondenti, ktorí súhlasili s rasistickou teóriou podľa typu školy

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov.

7.3 Skupiny ľudí ohrozujúce Slovensko

V súvislosti s hodnotením vzťahov žiakov základných a stredných škôl s vybranými skupinami osôb, bola v dotazníku uvedená aj otázka zameraná na zistenie skupín ľudí, ktorí predstavujú pre Slovensko určitú hrozbu. Komparácia dát potvrdila, že od roku 2009 (32,1%, 2016: 48,8%, 2018: 23,8%, 2019: 25,1%) klesol počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že existujú skupiny osôb, ktoré predstavujú pre Slovensko určitú hrozbu. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí na otázku odpovedali záporne (2009: 16,7%, 2016: 15,4%, 2018: 17,2%, 2019: 16,2%) a stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor (2009: 51,2%, 2016: 36,0%, 2018: 59,0%, 2019: 58,7%). Prezentované zistenia ukázali, že v súčasnej dobe sa deti a mládež v nižšej miere obávajú o bezpečný život na Slovensku. Zaujímavé je zistenie, že najhoršia situácia bola zistená v roku 2016, kedy najvyšší počet opýtaných vyjadril určité obavy, pričom v rokoch 2009, 2018 a 2019 nevedelo

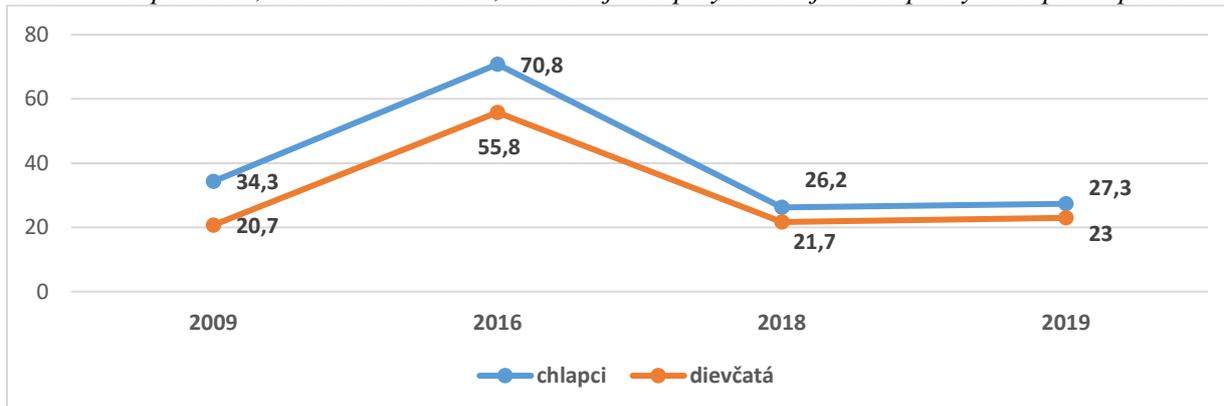
na túto otázku odpovedať najviac žiakov. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí sa na Slovensku necítili bezpečne a zvýšil sa počet respondentov, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Príčina týchto obáv môže byť podmienená celkovou celosvetovou situáciou a je zrejmé, že za posledné obdobie si deti a mladí ľudia na pokojnejšiu politickú situáciu na Slovensku už zvykli a chápu, že nebezpečenstvo, ktoré často vidia v médiách sa našej krajiny bezprostredne netýka.

Tabuľka 73

Existencia skupín, ktoré ohrozujú Slovensko	2009	2016	2018	2019
áno	28,2	48,8	23,8	25,1
nie	17,7	15,4	17,2	16,2
nevie posúdiť	54,1	36,0	59,0	58,7

Názor, že existujú skupiny osôb (národnostné, rasové, náboženské...), ktoré ohrozujú pokojný život obyvateľov Slovenska prezentovali častejšie chlapci než dievčatá. Od roku 2009 sa znížil počet chlapcov (2009: 34,3%, 2019: 27,3%), ktorí sa necítili bezpečne, pričom počet dievčat sa zvýšil (2009: 20,7%, 2019: 23,0%). V oboch skupinách opýtaných bol v roku 2016 zistený najvyšší počet žiakov, ktorí si mysleli, že na Slovensku je pokojný život ohrozený určitými skupinami osôb.

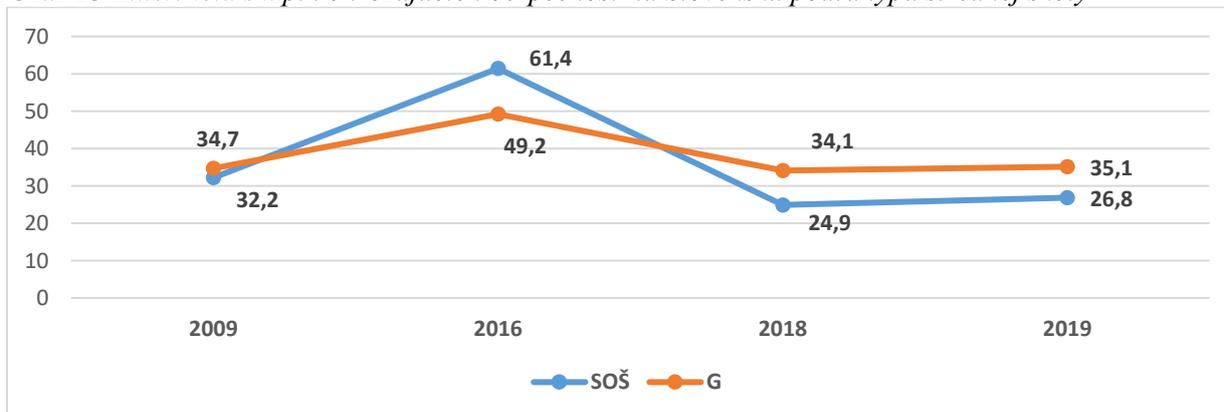
Graf 12 Respondenti, ktorí sa domnievali, že existujú skupiny ohrozujúce bezpečný život podľa pohlavia

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov.

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2009: 32,2%, 2019: 26,8%) sa znížil počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že existujú skupiny osôb, ktoré ohrozujú pokojný život na Slovensku, zatiaľ čo u gymnazistov (2009: 34,7%, 2019: 35,1%) zastával tento názor približne rovnaký počet žiakov než v roku 2009. V oboch skupinách žiakov stredných škôl bola najhoršia situácia zistená v roku 2016.

Graf 13 Existencia skupín ohrozujúcich bezpečnosť na Slovensku podľa typu strednej školy

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov.

Strach z ľudí ohrozujúcich bezpečný život na Slovensku deklarovali v roku 2019 častejšie žiaci 8. ročníkov základných škôl (2009: 23,8%, 2019: 25,1%), pričom v skupine siedmakov (2009: 18,9%, 2019: 16,6%), deviatakov (2009: 26,0%, 2019: 20,9%) a druhákov (2009: 39,7%, 2019: 23,6%) prezentoval tento názor nižší počet opýtaných. U žiakov prvých (2009: 30,0%, 2019: 30,4%) a tretích ročníkov stredných škôl (2009: 32,4%, 2019: 33,0%) sa situácia za sledované obdobie nezmenila. Porovnanie zistení ukázalo, že od roku 2009 výraznejšie klesol počet respondentov, ktorí sa obávali určitých skupín osôb (národnostné, rasové, náboženské...) ohrozujúcich pokojný život obyvateľov Slovenska u žiakov 2. ročníkov stredných škôl, zatiaľ čo tieto obavy vo vyššej miere deklarovali iba žiaci 8. ročníkov základných škôl.

Tabuľka 74

Ročník	2009	2016	2018	2019
7. ročník ZŠ	18,9	36,0	15,3	16,6
8. ročník ZŠ	23,8	40,5	25,6	25,1
9.ročník ZŠ	26,0	44,6	15,5	20,9
1.ročník SŠ	30,0	43,3	26,0	30,4
2. ročník SŠ	39,7	59,8	25,8	23,6
3.ročník SŠ	32,4	58,0	31,8	33,0

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Hrozbu v existencii národnostných, rasových či náboženských skupín videli vo vyššej miere iba respondenti pochádzajúci z najmenších obcí (menej než 2 000: 2009: 24,1%, 2019: 27,8%), zatiaľ čo v skupine opýtaných z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2009: 27,8%, 2019: 23,3%), z veľkých miest (od 50 001 do 100 000: 2009: 32,6%, 2019: 26,8%) a z veľkomiest (viac ako 100 000: 2009: 37,1%, 2019: 23,7%) bol evidovaný nižší počet oslovených žiakov. Rovnaká situácia ako bola v roku 2009 zaznamenaná u respondentov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 24,6%, 2019: 23,9%). Porovnanie zistení ukázalo, že za sledované obdobie bol zistený nárast počtu opýtaných, ktorí sa obávali určitých skupín osôb len u respondentov pochádzajúcich z najmenších obcí. Výraznejšie zníženie počtu oslovených žiakov, ktorí deklarovali tieto obavy, vykazovali najmä opýtaní s trvalým bydliskom v najväčších mestách.

Tabuľka 75

Bydlisko	2009	2016	2018	2019
menej než 2 000	24,1	47,5	22,7	27,8
od 2001 do 10 000	27,8	49,7	22,4	23,3
od 10 001 do 50 000	24,6	49,5	28,2	23,9
od 50 001 do 100 000	32,6	50,0	22,4	26,8
viac ako 100 000	37,1	46,1	19,7	23,7

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Strach z ľudí ohrozujúcich bezpečný život na Slovensku deklarovali v roku 2019 vo vyššej miere respondenti pochádzajúci z Trenčianskeho (2009: 16,8%, 2019: 30,2%) a z Banskobystrického kraja (2009: 17,2%, 2019: 23,3%). Nižší počet opýtaných, ktorí prezentovali tento názor, bol evidovaný v skupine žiakov základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v Bratislavskom (2009: 31,7%, 2019: 23,3%), Trnavskom (2009: 30,0%, 2019: 22,8%), Žilinskom (2009: 30,2%, 2019: 24,0%), Prešovskom (2009: 26,8%, 2019: 25,8%) a v Košickom kraji (2009: 42,8%, 2019: 23,5%). Iba v Nitrianskom kraji (2009: 27,5%, 2019: 27,5%) sa nezmenil počet opýtaných, ktorí sa obávali týchto skupín. Porovnanie zistení ukázalo, že od roku 2009 výraznejšie stúpol počet opýtaných, ktorí sa obávali určitých osôb (národnostné, rasové, náboženské...) ohrozujúcich pokojný život obyvateľov Slovenska u mladých obyvateľov Trenčianskeho a Banskobystrického kraja, zatiaľ čo tieto obavy v nižšej miere deklarovali najmä respondenti s trvalým bydliskom v Košickom kraji.

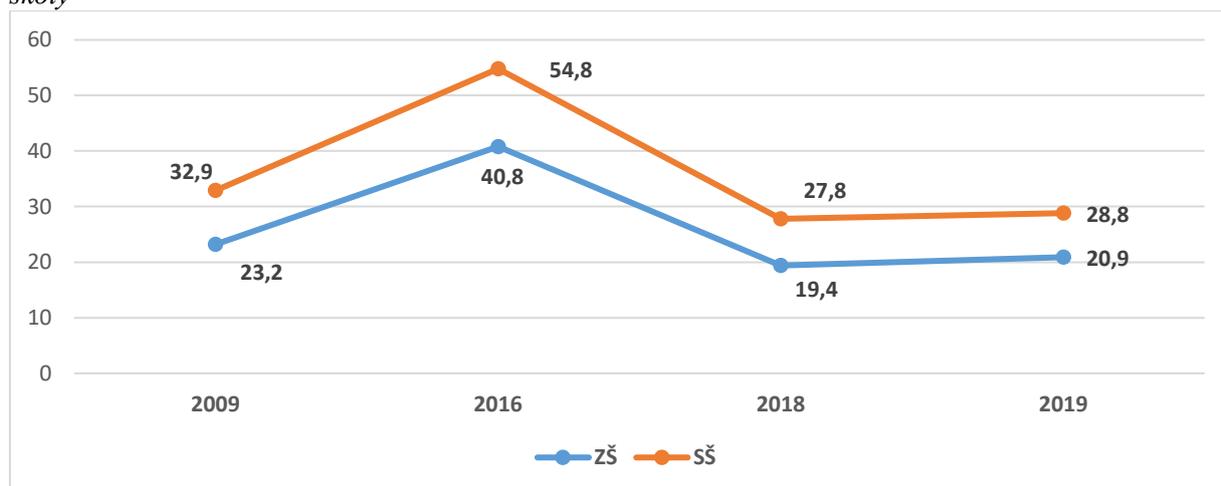
Tabuľka 76

Kraj	2009	2016	2018	2019
BA	31,7	45,9	23,6	23,3
TT	30,0	49,2	20,6	22,8
TN	16,8	53,5	26,6	30,2
NR	27,5	53,4	26,2	27,5
ZA	30,2	51,1	22,6	24,0
BB	17,2	47,6	25,2	23,3
PO	26,8	48,9	24,3	25,8
KE	42,8	40,0	21,8	23,5

Poznámka: V tabuľke sú uvedené kladné odpovede respondentov.

Od roku 2009 klesol nielen počet stredoškôľakov (2009: 32,9%, 2019: 28,8%), ale aj žiakov základných škôl (2009: 23,2%, 2019: 20,9%), ktorí zastávali názor, že existujú skupiny osôb, ktoré ohrozujú bezpečný život na Slovensku. V obidvoch podsúboroch opýtaných bol v roku 2016 zistený najvyšší počet respondentov, ktorí prezentovali tento názor. Za celé sledované obdobie ho deklarovali vo vyššom počte stredoškôľáci než žiaci základných škôl. Príčinou týchto zistení môže byť skutočnosť, že od roku 2015 otriasla Európou séria teroristických útokov, ktoré mali na svedomí rôzne džihádistské skupiny. V roku 2014 boli zaznamenané 2 teroristické útoky, v roku 2015 ich bolo 17, v roku 2016 asi 13, v roku 2017 až 33 a v roku 2018 klesol ich počet na 24. Miestom útoku bolo najmä Francúzsko (Paríž, Nice), Turecko (Istanbul), Nemecko (Berlín), Belgicko (Brusel), ale i Veľká Británia (Londýn, Manchester), Švédsko (Stockholm) a Španielsko (Barcelona). Podľa Europolu boli tieto útoky spáchané nielen skupinami teroristov, ktoré vykonal alebo inšpiroval islamský štát, ale aj tzv. osamelými vlkami, ktorí takto konali z vlastnej iniciatívy. Ich cieľom bolo zastrašovať civilné obyvateľstvo, neoprávnené naliehať na vládu alebo medzinárodnú organizáciu, aby vykonal alebo sa zdržala vykonania nejakého činu alebo snaha vážne destabilizovať a poškodiť základné politické, ústavné, hospodárske alebo sociálne štruktúry krajiny, prípadne nejakej medzinárodnej organizácie.¹⁶

Graf 14 Respondenti, ktorí sa domnievali, že existujú skupiny ohrozujúce bezpečný život podľa typu školy

Poznámka: V grafe sú znázornené kladné odpovede respondentov.

¹⁶ www.irozhlas.cz, www.europa.europol.eu

7.4 Vzťah k osobám, ktoré sa odlišujú farbou pleti, národnosťou, náboženstvom apod.

Na základe postoja majoritnej skupiny k prítomným menšinám rozlišujú niektorí odborníci spoločnosť s multikultúrnym a interkultúrnym charakterom. V multikultúrnej spoločnosti sú menšiny viac pasívne tolerované než oceňované a rovnoprávne akceptované. Viac než o interaktívnej komunikácii a vzájomnom preberaní skúsenosti sa hovorí o ich asimilácii a integrácii. Interkultúrna spoločnosť aktívne podporuje vzájomné vzťahy medzi majoritnou skupinou obyvateľstva a menšinami. Základom je rešpektovanie odlišností, vzájomná tolerancia, rovnosť, konštruktívne riešenie konfliktov a snaha vyvarovať sa negatívnym predsudkom a stereotypom.¹⁷

Rómovia

Od roku 2009 (17,2%, 2016: 21,2%, 2017: 30,6%, 2018: 32,0%, 2019: 34,8%) sa výrazne zvýšil počet opýtaných, ktorí si k Rómom vytvorili dobré vzťahy. Klesol počet respondentov, ktorí pociťovali voči tejto minoritnej skupine občanov nepriateľstvo (2009: 38,1%, 2016: 38,2%, 2017: 26,3%, 2018: 23,5%, 2019: 18,2%). Zároveň stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorým boli Rómovia ľahostajní (2009: 44,7%, 2016: 40,6%, 2017: 43,1%, 2018: 44,5%, 2019: 47,0%). Prezentované výsledky výskumu potvrdili, že za sledované obdobie sa vzťahy respondentov k Rómom výrazne zlepšili, pričom klesol počet opýtaných, ktorí voči nim cítili nepriateľstvo. Mierne sa zvýšil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí o tieto osoby nejavili žiadny záujem.

Tabuľka 77

Postoje respondentov k Rómom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	17,2	21,2	30,6	32,0	34,8
nepriateľský	38,1	38,2	26,3	23,5	18,2
žiadny	44,7	40,6	43,1	44,5	47,0

U chlapcov (2009: 14,2%, 2019: 33,6%) aj u dievčat (2009: 20,7%, 2019: 36,0%) sa od roku 2009 zvýšil počet opýtaných, ktorí si k Rómom vytvorili pozitívne vzťahy a zároveň klesol počet respondentov (chlapci: 2009: 39,4%, 2019: 22,6%, dievčatá: 2009: 25,6%, 2019: 14,1%), ktorí voči tejto minoritnej skupine pociťovali nepriateľstvo. Od roku 2009 sa znížil počet chlapcov (2009: 46,4%, 2019: 43,8%) aj dievčat (2009: 53,7%, 2019: 49,9%), ktorí sa o Rómov nezaujímal. Z uvedeného vyplynulo, že dievčatá za dané obdobie mali častejšie vytvorené priateľské vzťahy k príslušníkom Rómskeho etnika a vo výrazne nižšom počte nejavili o tieto osoby záujem. Chlapci na rozdiel od dievčat vo vyššej miere deklarovali voči týmto ľuďom negatívne postoje.

Tabuľka 78

Vzťah k Rómom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	14,2	20,7	45,0	52,6	26,5	34,6	29,9	33,8	33,6	36,0
nepriateľský	39,4	25,6	15,8	7,0	33,7	19,0	28,0	19,7	22,6	14,1
žiadny	46,4	53,7	39,2	40,4	39,8	46,4	42,1	46,5	43,8	49,9

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2009: 19,0%, 2019: 33,0%) aj gymnázií (2009: 12,5%, 2019: 27,6%) bol od roku 2009 zistený výraznejší nárast počtu opýtaných, ktorí mali k Rómom vytvorené priateľské vzťahy. Zároveň u oboch skupín opýtaných (SOŠ: 2009: 40,0%, 2019: 19,5%, G: 2009: 33,3%, 2019: 17,0%) klesol počet stredoškôľakov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo a zvýšil sa počet respondentov, ktorým boli členovia tejto minoritnej skupiny ľahostajní (SOŠ: 2009: 41,0%, 2019: 47,5%, G: 2009: 54,2%, 2019: 55,4%). Prezentované zistenia ukázali, že žiaci stredných odborných škôl za celé

¹⁷ Šišková, T a kol.: Výchova k toleranci a proti rasizmu. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8, s. 33

sledované obdobie vo vyššej miere deklarovali vo vzťahu k Rómom lepšie vzťahy a zároveň ich častejšie považovali za svojich nepriateľov. Gymnazisti sa po celý čas vo vyššom počte o ľudí patriacich k rómskemu etniku nezaujímali.

Tabuľka 79

Vzťah k Rómom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	19,0	12,5	40,9	48,4	28,8	23,9	29,1	26,6	33,0	27,6
nepriateľský	40,0	33,3	18,2	10,1	28,7	27,1	23,4	29,3	19,5	17,0
žiadny	41,0	54,2	40,9	41,5	42,5	49,0	47,5	44,1	47,5	55,4

Od roku 2009 bol vo všetkých sledovaných ročníkoch základných (7. ročník: 2009: 14,0%, 2019: 36,9%, 8. ročník: 2009: 17,9%, 2019: 33,9%, 9. ročník: 2009: 19,8%, 2019: 41,0%) a stredných škôl (1. ročník: 2009: 21,6%, 2019: 36,9%, 2. ročník: 2009: 16,3%, 2019: 28,8%, 3. ročník: 2009: 11,3%, 2019: 33,6%) evidovaný vyšší počet respondentov, ktorí si vo vzťahu k Rómom vybudovali pozitívne vzťahy. Zároveň všetci opýtaní (7. ročník: 2009: 38,0%, 2019: 16,8%, 8. ročník: 2009: 32,3%, 2019: 18,4%, 9. ročník: 2009: 36,2%, 2019: 16,7%, 1. ročník: 2009: 39,7%, 2019: 15,1%, 2. ročník: 2009: 37,3%, 2019: 18,5%, 3. ročník: 2009: 40,8%, 2019: 22,2%) v nižšej miere vnímali členov tejto minoritnej skupiny negatívne. Zaujímavé je zistenie, že u všetkých žiakov základných škôl (7. ročník: 2009: 48,0%, 2019: 46,3%, 8. ročník: 2009: 49,8%, 2019: 47,7%, 9. ročník: 2009: 44,0%, 2019: 42,3%) a u tretiačov (2009: 47,9%, 2019: 44,2%) bolo zistené zníženie počtu opýtaných, ktorí sa o Rómov nezaujímali, zatiaľ čo u prvákov (2009: 38,7%, 2019: 48,0%) a u druhákov (2009: 46,4%, 2019: 52,7%) ich počet stúpol. Z prezentovaných zistení vyplývalo, že všetky skupiny respondentov zmenili svoje postoje voči Rómom. Je zrejmé, že v skupine najstarších opýtaných stále existuje najvyšší počet žiakov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťujú nepriateľstvo.

Tabuľka 80

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	14,0	38,0	48,0	33,3	23,5	43,2	39,0	17,9	43,1	42,0	19,2	38,8	36,9	16,8	46,3
8. ročník ZŠ	17,9	32,3	49,8	26,8	29,1	44,1	34,6	26,3	39,1	34,0	23,5	42,5	33,9	18,4	47,7
9. ročník ZŠ	19,8	36,2	44,0	17,6	41,0	41,4	30,0	27,7	42,3	32,8	21,4	45,8	41,0	16,7	42,3
1.ročník SŠ	21,6	39,7	38,7	19,1	37,2	43,7	34,5	23,4	42,1	30,8	24,8	44,4	36,9	15,1	48,0
2.ročník SŠ	16,3	37,3	46,4	17,3	45,8	36,9	24,4	30,8	44,8	24,2	26,6	49,2	28,8	18,5	52,7
3.ročník SŠ	11,3	40,8	47,9	18,0	44,9	37,1	23,5	30,2	46,3	30,3	24,0	45,7	33,6	22,2	44,2

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U všetkých respondentov žijúcich v malých aglomeračných jednotkách (menej než 2 000: 2009: 21,2%, 2019: 36,2%, od 2 001 do 10 000: 2009: 18,8%, 2019: 35,2%, od 10 001 do 50 000: 2009: 17,5%, 2019: 33,6%, od 50 001 do 100 000: 2009: 11,6%, 2019: 27,9%, viac ako 100 000: 2009: 10,8%, 2019: 39,7%) sa od roku 2009 výraznejšie zvýšil počet opýtaných, ktorí mali k Rómom vytvorený pozitívny vzťah. Zároveň bolo u všetkých žiakov evidované zníženie počtu respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo (menej než 2 000: 2009: 33,3%, 2019: 17,9%, od 2 001 do 10 000: 2009: 34,4%, 2019: 17,4%, od 10 001 do 50 000: 2009: 35,4%, 2019: 18,3%, od 50 001 do 100 000: 2009: 32,6%, 2019: 22,9%, viac ako 100 000: 2009: 49,1%, 2019: 16,5%). V skupine opýtaných, ktorí sa o Rómov nezaujímali, bol od roku 2009 evidovaný nárast u žiakov pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 47,1%, 2019: 48,1%) a z najväčších miest (viac ako 100 000: 2009: 40,1%, 2019: 43,8%). Zníženie počtu týchto opýtaných bolo evidované u žiakov základných a stredných škôl žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 56,7%, 2019: 49,2%), pričom u respondentov s trvalým bydliskom v menších aglomeračných jednotkách (menej než 2 000: 2009: 45,8%, 2019: 45,9%, od 2 001 do 10 000: 2009: 46,8%,

2019: 47,4%) sa daná situácia nezmenila. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2009 sa vnímanie členov rómskeho etnika zlepšilo u opýtaných pochádzajúcich z obcí s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000. Zhoršenie vzťahov k Rómom bolo evidované najmä u žiakov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 a vo veľkomestách.

Tabuľka 81

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	21,2	33,0	45,8	42,6	11,5	45,9	37,8	21,0	41,2	36,0	21,5	42,5	36,2	17,9	45,9
od 2 001 do 10	18,8	34,4	46,8	49,4	8,4	42,2	32,5	29,3	38,2	30,3	22,5	47,2	35,2	17,4	47,4
od 10 001 do 50	17,5	35,4	47,1	48,4	11,5	40,1	27,1	27,3	45,6	29,9	25,2	44,9	33,6	18,3	48,1
od 50 001 do 100	11,6	32,6	55,8	56,7	13,0	30,3	25,6	23,9	50,5	31,3	22,9	45,8	27,9	22,9	49,2
viac ako 100 000	10,8	49,1	40,1	48,5	16,4	35,1	23,9	32,0	44,1	34,5	26,9	38,6	39,7	16,5	43,8

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov žijúcich v Bratislavskom (2009: 41,7%, 2019: 16,7%), Trnavskom (2009: 36,5%, 2019: 18,9%), Trenčianskom (2009: 24,0%, 2019: 15,2%), Nitrianskom (2009: 36,2%, 2019: 19,8%), Žilinskom (2009: 41,0%, 2019: 23,0%), Banskobystrickom (2009: 23,2%, 2019: 34,2%), Prešovskom (2009: 46,3%, 2019: 16,3%) a v Košickom kraji (2009: 54,4%, 2019: 15,6%) bol zistený vyšší počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí deklarovali priateľský vzťah k občanom patriacim k rómskemu etniku. V podsúbore všetkých žiakov základných a stredných škôl (Bratislavský kraj: 2009: 36,1%, 2019: 35,4%, Trnavský kraj: 2009: 36,5%, 2019: 18,9%, Trenčiansky kraj: 2009: 38,3%, 2019: 38,5%, Nitriansky kraj: 2009: 41,8%, 2019: 42,2%, Žilinský kraj: 2009: 36,6%, 2019: 28,7%, Banskobystrický kraj: 2009: 23,2%, 2019: 19,7%, Prešovský kraj: 2009: 46,3%, 2019: 16,3%, Košický kraj: 2009: 35,6%, 2019: 33,6%) bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí pocítovali voči Rómom nepriateľstvo. V skupine opýtaných z Bratislavského (2009: 47,1%, 2019: 42,3%), Trenčianskeho (2009: 63,2%, 2019: 52,6%) a z Banskobystrického kraja (2009: 55,0%, 2019: 46,1%) bol zistený nižší počet žiakov, ktorí o túto skupinu osôb nezaujímali, pričom v Trnavskom (2009: 47,1%, 2019: 43,8%), Nitrianskom (2009: 45,4%, 2019: 49,3%), Žilinskom (2009: 45,0%, 2019: 48,0%), Prešovskom (2009: 38,3%, 2019: 45,6%) a v Košickom kraji (2009: 30,6%, 2019: 51,4%) sa ich počet za sledované obdobie zvýšil. Prezentované zistenia ukázali, že najlepšia situácia týkajúca sa vnímania Rómov bola evidovaná v Bratislavskom, Trnavskom a v Trenčianskom kraji, pričom výraznejšie zhoršenie vzťahov k čelnom tejto etnicity bolo žiakov základných a stredných škôl evidované v Banskobystrickom kraji.

Tabuľka 82

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	11,2	41,7	47,1	45,9	14,9	39,2	27,7	29,0	43,3	41,8	20,8	37,4	41,0	16,7	42,3
TT	16,4	36,5	47,1	48,1	7,0	44,9	29,4	20,9	49,7	30,0	27,0	43,0	37,3	18,9	43,8
TN	12,8	24,0	63,2	38,8	12,8	48,4	23,7	27,5	48,8	23,0	18,4	58,6	32,2	15,2	52,6
NR	18,4	36,2	45,4	55,8	13,5	30,7	30,1	30,3	39,6	28,9	27,1	44,0	30,9	19,8	49,3
ZA	14,0	41,0	45,0	55,5	10,9	33,6	31,9	21,2	46,9	24,8	25,9	49,3	29,0	23,0	48,0
BB	21,8	23,2	55,0	47,6	11,0	41,4	32,5	27,9	39,6	34,7	24,5	40,8	34,2	19,7	46,1
PO	15,4	46,3	38,3	51,9	9,8	38,3	36,1	23,3	40,6	40,0	21,7	38,3	38,1	16,3	45,6
KE	15,0	54,4	30,6	44,4	12,7	42,9	32,3	31,1	36,6	31,9	22,4	45,7	33,0	15,6	51,4

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 stúpol počet žiakov základných (2009: 17,1%, 2019: 37,4%) aj stredných škôl (2009: 17,3%, 2019: 32,5%), ktorí mali k Rómom vytvorené priateľské vzťahy. Zároveň sa znížil počet opýtaných (ZŠ: 2009: 35,9%, 2019: 17,3%, SŠ: 2009: 38,1%, 2019: 19,1%), ktorí

voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo. Od roku 2009 klesol počet žiakov základných škôl (2009: 47,0%, 2019: 45,3%), ktorým boli členovia rómskeho etnika ľahostajní, pričom u stredoškolákov bolo zaznamenané ich zvýšenie (2009: 44,6%, 2019: 48,4%). Z uvedeného vyplynulo, že stredoškolační mali častejšie vybudované negatívne vzťahy k Rómom, pričom žiaci základných škôl ich vnímali pozitívnejšie.

Tabuľka 83

Vzťah k Rómom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	17,1	17,3	53,5	44,9	34,3	27,3	36,2	28,3	37,4	32,5
nepriateľský	35,9	38,1	8,8	13,8	24,3	28,2	21,5	25,3	17,3	19,1
žiadny	47,0	44,6	37,7	41,3	41,4	44,5	42,3	46,4	45,3	48,4

Černosi

Komparácia zistení potvrdila, že od roku 2009 (46,4%, 2016: 48,7%, 2017: 44,3%, 2018: 44,7%, 2019: 51,2%) stúpol počet respondentov, ktorí mali k černochoom vybudované dobré vzťahy. Zároveň sa nezmenil počet oslovených žiakov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo (2009: 5,7%, 2016: 11,6%, 2017: 6,6%, 2018: 6,0%, 2019: 5,8%) a klesol počet opýtaných, ktorí ich vnímali indiferentne (2009: 47,9%, 2016: 39,7%, 2017: 49,1%, 2018: 49,3%, 2019: 43,0%). Prezentované zistenia ukázali, že vzťahy žiakov základných a stredných škôl k černochoom sa od roku 2010 zlepšili.

Tabuľka 84

Postoje respondentov k Černochoom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	46,4	48,7	44,3	44,7	51,2
nepriateľský	5,7	11,6	6,6	6,0	5,8
žiadny	47,9	39,7	49,1	49,3	43,0

V skupine chlapcov (2009: 42,8%, 2019: 46,4%) aj dievčat (2009: 50,2%, 2019: 55,8%) bol od roku 2009 zistený vyšší počet opýtaných, ktorí si k černochoom vybudovali pozitívne vzťahy. U dievčat (2009: 2,8%, 2019: 3,7%) bol zistený vyšší počet žiačok, ktoré voči týmto osobám pociťovali nepriateľstvo, pričom u chlapcov (2009: 8,4%, 2019: 7,8%) sa situácia nezmenila. Od roku 2009 sa znížil počet chlapcov (2009: 48,8%, 2019: 45,8%) aj dievčat (2009: 47,0%, 2019: 40,5%), ktoré si k ľuďom s čiernou farbou pleti nevytvorili žiadny vzťah. Z uvedeného vyplynulo, že dievčatá mali za celé sledované obdobie častejšie vytvorené pozitívne vzťahy k černochoom, zatiaľ čo chlapci voči nim vo vyššej miere pociťovali nepriateľstvo, prípadne sa o nich nezaujímali.

Tabuľka 85

Vzťah k černochoom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	42,8	50,2	45,0	52,6	44,9	43,5	43,8	45,0	46,4	55,8
nepriateľský	8,4	2,8	15,8	7,0	8,0	6,7	7,7	4,5	7,8	3,7
žiadny	48,8	47,0	39,2	40,4	47,1	49,8	48,5	50,5	45,8	40,5

U žiakov stredných odborných škôl (2009: 43,1%, 2019: 52,0%) aj gymnázií (2009: 58,9%, 2019: 62,4%) bol od roku 2009 zistený výraznejší nárast počtu opýtaných, ktorí mali k černochoom vybudované dobré vzťahy. U žiakov stredných odborných škôl (2009: 7,6%, 2019: 6,7%) mierne klesol počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo, pričom u gymnazistov (2009: 2,4%, 2019: 4,3%) bolo zaznamenané ich zvýšenie. V oboch skupinách stredoškolákov klesol počet opýtaných (SOŠ: 2009: 49,3%, 2019: 41,3%, G: 2009: 38,7%, 2019: 33,3%), ktorým boli osoby s čiernou pletou ľahostajné. Prezentované údaje potvrdili, že gymnazistom boli černosi po celé sledované obdobie viac

sympatickí než žiakom stredných odborných škôl, ktorí voči nim vo vyššom počte pociťovali nepriateľstvo alebo nezáujem.

Tabuľka 86

Vzťah k černochoom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	43,1	58,9	40,9	48,4	43,2	54,5	42,2	53,3	52,0	62,4
nepriateľský	7,6	2,4	18,2	10,1	8,3	3,8	6,2	5,5	6,7	4,3
žiadny	49,3	38,7	40,9	41,5	48,5	41,7	51,6	41,2	41,3	33,3

Od roku 2009 bol u deviatakov (2009: 43,2%, 2019: 54,5%), prvákov (2009: 51,1%, 2019: 61,3%), druhákov (2009: 44,1%, 2019: 46,5%) a tretiakov (2009: 40,2%, 2019: 58,5%) evidovaný vyšší počet respondentov, ktorí vo vzťahu k černochoom deklarovali pozitívne vzťahy, zatiaľ čo u siedmakov (2009: 49,2%, 2019: 44,8%) a u ôsmakov (2009: 44,1%, 2019: 43,1%) bol evidovaný ich pokles. Vyšší počet žiakov, ktorí voči týmto osobám pociťovali nepriateľstvo, bol zaregistrovaný iba u najstarších respondentov (3. ročník: 2009: 6,0%, 2019: 8,2%), pričom u deviatakov (2009: 6,4%, 2019: 4,9%) a u prvákov (2009: 5,6%, 2019: 4,7%) bolo zistené ich zníženie. U najmladších žiakov (7. ročník: 2009: 6,4%, 2019: 5,8%, 8. ročník: 2009: 5,9%, 2019: 5,5%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Vyšší počet opýtaných, ktorí sa o černochoom nezaujímali, bol evidovaný u siedmakov (2009: 44,4%, 2019: 49,4%) a u ôsmakov (2009: 50,0%, 2019: 51,4%), zatiaľ čo u starších respondentov (9. ročník: 2009: 50,4%, 2019: 40,6%, 1. ročník: 2009: 43,3%, 2019: 34,0%, 2. ročník: 2009: 51,4%, 2019: 48,4%, 3. ročník: 2009: 53,8%, 2019: 33,3%) bolo zaznamenané ich zníženie. Z uvedeného je zrejmé, že najlepšia situácia bola evidovaná u deviatakov a u prvákov, kde bol zistený stúpajúci počet žiakov s priateľským postojom a klesajúci počet opýtaných, ktorí černochoom odmietali alebo im boli ľahostajní. Na druhej strane iba u tretiakov bol zistený vyšší počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo.

Tabuľka 87

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	49,2	6,4	44,4	58,0	8,0	34,0	38,4	7,0	54,6	41,0	6,6	52,4	44,8	5,8	49,4
8. ročník ZŠ	44,1	5,9	50,0	54,6	8,0	37,4	48,3	6,0	45,7	45,6	6,8	47,6	43,1	5,5	51,4
9. ročník ZŠ	43,2	6,4	50,4	48,8	10,4	40,8	38,9	5,6	55,5	43,5	4,4	52,1	54,5	4,9	40,6
1.ročník SŠ	51,1	5,6	43,2	46,0	12,5	41,5	50,7	4,6	44,7	53,3	5,2	41,5	61,3	4,7	34,0
2.ročník SŠ	44,1	4,5	51,4	48,2	13,2	38,6	46,2	6,7	47,1	37,6	8,6	53,8	46,5	5,1	48,4
3.ročník SŠ	40,2	6,0	53,8	41,2	15,4	43,4	44,1	9,0	46,9	46,8	3,3	49,9	58,5	8,2	33,3

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U opýtaných žijúcich v obciach (menej než 2 000: 2009: 43,4%, 2019: 53,4%, od 2 001 do 10 000: 2009: 39,2%, 2019: 48,8%) a v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 46,0%, 2019: 50,7%) sa od roku 2009 zvýšil počet opýtaných, ktorí mali k černochoom vytvorené pozitívne postoje. V skupine respondentov pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 54,7%, 2019: 46,5%) bolo evidované ich výrazné zníženie, zatiaľ čo u žiakov s trvalým bydliskom vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 56,9%, 2019: 56,9%) sa situácia od roku 2009 nezmenila. Zníženie počtu opýtaných, ktorí k osobám s čiernou farbou pleti pociťovali nepriateľstvo, bol zaregistrovaný u opýtaných pochádzajúcich z veľkých (od 50 001 do 100 000: 2009: 8,1%, 2019: 5,4%) a z najväčších miest (viac ako 100 000: 2009: 7,3%, 2019: 5,3%). V skupine respondentov žijúcich najmenších obciach (menej než 2 000: 2009: 5,9%, 2019: 5,2%) sa nezmenil počet žiakov, ktorí černochoom odmietali, zatiaľ čo u opýtaných s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 (2009: 5,7%, 2019: 7,4%) a v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 2,7%, 2019: 5,0%) bol evidovaný ich nárast. V skupine respondentov,

ktorí sa o osoby s čiernou farbou pleti nezaujímali, bol od roku 2009 zistený výrazný pokles u žiakov pochádzajúcich z obcí a miest s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (menej než 2 000: 2009: 50,7%, 2019: 41,4%, od 2 001 do 10 000: 2009: 55,1%, 2019: 43,8%, od 10 001 do 50 000: 2009: 51,3%, 2019: 44,3%), zatiaľ čo u respondentov pochádzajúcich z veľkých (od 50 001 do 100 000: 2009: 37,2%, 2019: 48,1%) a z najväčších miest (viac ako 100 000: 2009: 35,8%, 2019: 37,8%) bol zaznamenaný ich nárast. Z uvedených údajov vyplynulo, že vzťahy žiakov základných a stredných škôl k černochoom sa od roku 2009 zhoršili najmä u respondentov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, zatiaľ čo ich pozitívnejšie vnímanie bolo zaregistrované u opýtaných pochádzajúcich z obcí a miest s počtom obyvateľov od 2001 do 50 000.

Tabuľka 88

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	43,4	5,9	50,7	42,6	11,5	45,9	46,9	7,7	45,4	44,9	6,0	49,1	53,4	5,2	41,4
od 2 001 do 10 000	39,2	5,7	55,1	49,4	8,4	42,2	44,6	5,8	49,6	43,6	4,7	51,7	48,8	7,4	43,8
od 10 001 do 50 000	46,0	2,7	51,3	48,4	11,5	40,1	41,6	6,2	52,2	46,8	6,3	46,9	50,7	5,0	44,3
od 50 001 do 100 000	54,7	8,1	37,2	56,7	13,0	30,3	48,2	2,3	49,5	44,3	6,0	49,7	46,5	5,4	48,1
viac ako 100 000	56,9	7,3	35,8	48,5	16,4	35,1	40,0	8,7	51,3	42,6	9,4	48,0	56,9	5,3	37,8

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov v Bratislavskom (2009: 55,8%, 2019: 58,1%), Trnavskom (2009: 43,8%, 2019: 48,7%), Trenčianskom (2009: 41,3%, 2019: 54,5%), Nitrianskom (2009: 49,6%, 2019: 54,3%), Žilinskom (2009: 40,3%, 2019: 54,4%), Banskobystrickom (2009: 45,0%, 2019: 46,1%), Prešovskom (2009: 41,5%, 2019: 44,4%) a v Košickom kraji (2009: 47,6%, 2019: 50,3%) bol zistený vyšší počet žiakov s priateľským vzťahom k černochoom. V skupine opýtaných z Bratislavského (2009: 7,8%, 2019: 6,2%), Trnavského (2009: 8,1%, 2019: 7,3%), Prešovského (2009: 7,3%, 2019: 4,4%) a z Košického kraja (2009: 7,5%, 2019: 4,0%) bol zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí pocitovali voči osobám s čiernou farbou pleti nepriateľstvo, pričom u ich rovesníkov s trvalým bydliskom v Trenčianskom (2009: 2,4%, 2019: 6,8%), Nitrianskom (2009: 3,6%, 2019: 4,9%), Žilinskom (2009: 1,6%, 2019: 5,2%) a v Banskobystrickom kraji (2009: 6,0%, 2019: 7,1%) sa ich počet zvýšil. V skupine respondentov z Bratislavského (2009: 36,4%, 2019: 35,7%), Trnavského (2009: 36,4%, 2019: 35,7%), Trenčianskeho (2009: 56,3%, 2019: 38,7%), Nitrianskeho (2009: 46,8%, 2019: 40,8%), Žilinského (2009: 58,1%, 2019: 40,4%) a z Banskobystrického kraja (2009: 49,0%, 2019: 46,8%) bol zistený nižší počet opýtaných, ktorí o túto skupinu osôb nezaujímali, pričom v Prešovskom (2009: 51,2%, 2019: 51,2%) a v Košickom kraji (2009: 44,9%, 2019: 45,7%) sa ich počet za sledované obdobie nezmenil. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2009 sa vzťahy žiakov základných a stredných škôl k černochoom zhoršili najmä v Trenčianskom a v Žilinskom kraji, pričom ich zlepšenie bolo evidované v Bratislavskom a v Trnavskom kraji.

Tabuľka 89

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	55,8	7,8	36,4	45,9	14,9	39,2	43,5	7,5	49,0	49,5	5,1	45,4	58,1	6,2	35,7
TT	43,8	8,1	48,1	48,1	7,0	44,9	47,7	3,5	48,8	44,7	5,8	49,5	48,7	7,3	44,0
TN	41,3	2,4	56,3	38,8	12,8	48,4	53,7	6,1	40,2	52,0	3,4	44,6	54,5	6,8	38,7
NR	49,6	3,6	46,8	55,8	13,4	30,8	48,6	6,9	44,5	49,5	5,2	45,3	54,3	4,9	40,8
ZA	40,3	1,6	58,1	55,5	10,9	33,6	45,9	6,4	47,7	48,8	6,5	44,7	54,4	5,2	40,4
BB	45,0	6,0	49,0	47,5	11,0	41,5	40,9	9,2	49,9	38,6	8,0	53,4	46,1	7,1	46,8
PO	41,5	7,3	51,2	51,9	9,8	38,3	39,3	5,7	55,0	37,3	6,6	56,1	44,4	4,4	51,2
KE	47,6	7,5	44,9	44,4	12,7	42,9	37,6	7,0	55,4	37,9	7,1	55,0	50,3	4,0	45,7

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 stúpol počet žiakov základných (2009: 45,2%, 2019: 47,7%) aj stredných škôl (2009: 47,4%, 2019: 54,5%), ktorí mali k černochoom vytvorené priateľské postoje. Zároveň sa v obidvoch podsúboroch nezmenil počet opýtaných (ZŠ: 2009: 5,2%, 2019: 5,3%, SŠ: 2009: 6,2%, 2019: 6,1%), ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo. Od roku 2009 klesol počet žiakov základných (2009: 49,6%, 2019: 47,0%) aj stredných škôl (2009: 46,4%, 2019: 39,4%), ktorým boli osoby s čiernou farbou pleti ľahostajné. Z uvedeného vyplynulo, že stredoškôláci si častejšie vytvorili k černochoom lepšie vzťahy než žiaci základných škôl, ktorí sa o tieto osoby vo vyššej miere nezaujímal.

Tabuľka 90

Vzťah k černochoom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	45,2	47,4	53,5	44,9	41,7	46,9	43,6	45,7	47,7	54,5
nepriateľský	5,2	6,2	8,8	13,8	6,3	6,8	6,0	5,9	5,3	6,1
žiadny	49,6	46,4	37,7	41,3	52,0	46,3	50,4	48,4	47,0	39,4

Aziati

Komparácia zistení potvrdila, že od roku 2009 (34,7%, 2016: 42,5%, 2017: 36,1%, 2018: 37,5%, 2019: 44,1%) sa zvýšil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí si vybudovali k Aziatom priateľské vzťahy. Zároveň mierne klesol počet respondentov, ktorí vnímali túto skupinu osôb negatívne (2009: 7,2%, 2016: 9,4%, 2017: 7,9%, 2018: 6,1%, 2019: 5,5%) a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí si k nim nevytvorili žiadny vzťah (2009: 58,1%, 2016: 48,1%, 2017: 56,0%, 2018: 56,4%, 2019: 50,4%). Na základe zistených údajov je možné konštatovanie, že vzťahy žiakov základných a stredných škôl k Aziatom sa od roku 2010 výrazne zlepšili.

Tabuľka 91

Postoje respondentov k Aziatom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	34,7	42,5	36,1	37,5	44,1
nepriateľský	7,2	9,4	7,9	6,1	5,5
žiadny	58,1	48,1	56,0	56,4	50,4

Počet opýtaných, ktorí si vytvorili dobré vzťahy k Aziatom sa od roku 2009 zvýšil nielen u chlapcov (2009: 35,0%, 2019: 43,0%), ale aj u dievčat (2009: 34,4%, 2019: 45,1%). U chlapcov (2009: 10,0%, 2019: 6,9%) klesol počet respondentov, ktorí voči tejto minoritnej skupine pociťovali nepriateľstvo, pričom u dievčat (2009: 3,8%, 2019: 4,0%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Od roku 2009 bol v obidvoch skupinách opýtaných zistený nižší počet respondentov (chlapci: 2009: 55,0%, 2019: 50,1%, dievčatá: 2009: 61,8%, 2019: 50,0%), ktorí o Aziatom nejavili žiadny záujem. Z uvedeného vyplynulo, že dievčatá mali častejšie vytvorené dobré vzťahy k osobám so žltou farbou pleti, zatiaľ čo chlapci vo vyššom počte deklarovali voči Aziatom negatívne postoje.

Tabuľka 92

Vzťah k Aziatom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	35,0	34,4	43,0	41,9	37,9	34,5	39,1	36,0	43,0	45,1
nepriateľský	10,0	3,8	10,4	8,2	9,4	6,2	7,4	5,0	6,9	4,0
žiadny	55,0	61,8	46,6	49,9	52,7	59,3	53,5	59,0	50,1	50,9

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2009: 33,6%, 2019: 47,2%) aj gymnázií (2009: 48,8%, 2019: 59,2%) bol od roku 2009 zistený veľmi výrazný nárast počtu opýtaných, ktorí mali k Aziatom vybudované pozitívne vzťahy. U žiakov stredných odborných škôl (2009: 8,5%, 2019: 6,2%) klesol počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo, pričom u gymnazistov (2009: 2,4%, 2019: 3,7%) bolo zistené ich mierne

zvýšenie. V obidvoch podsúboroch stredoškolákov (SOŠ: 2009: 57,9%, 2019: 46,6%, G: 2009: 48,8%, 2019: 37,1%) bol evidovaný výrazný pokles počtu opýtaných, ktorým boli členovia tejto minoritnej skupiny ľahostajní. Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti mali po celé sledované obdobie vybudované lepšie vzťahy k Aziatom než žiaci stredných odborných škôl, ktorí túto skupinu osôb považovali častejšie za svojich nepriateľov, prípadne sa o nich nezaujímal.

Tabuľka 93

Vzťah k Aziatom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	33,6	48,8	39,2	45,8	35,0	50,3	36,8	47,6	47,2	59,2
nepriateľský	8,5	2,4	13,2	6,0	9,4	5,5	5,9	4,4	6,2	3,7
žiadny	57,9	48,8	47,6	48,2	55,6	44,2	57,3	48,0	46,6	37,1

Od roku 2009 bol vo všetkých sledovaných ročníkoch základných (8. ročník: 2009: 27,7%, 2019: 34,8%, 9. ročník: 2009: 32,0%, 2019: 44,3%) a stredných škôl (1. ročník: 2009: 33,9%, 2019: 52,0%, 2. ročník: 2009: 39,9%, 2019: 46,5%, 3. ročník: 2009: 39,3%, 2019: 52,6%) okrem siedmakov (7. ročník: 2009: 35,8%, 2019: 32,3%) evidovaný vyšší počet respondentov, ktorí vnímali Aziatov pozitívne. Žiaci ôsmych (2009: 9,4%, 2019: 6,1%), deviatych (2009: 5,0%, 2019: 3,2%) a prvých ročníkov (2009: 7,7%, 2019: 4,4%) pociťovali vo vzťahu k osobám so žltou farbou pleti v nižšej miere nepriateľstvo, zatiaľ čo u siedmakov (2009: 6,7%, 2019: 6,7%), druhákov (2009: 6,5%, 2019: 5,9%) a u tretiakov (2009: 6,8%, 2019: 6,1%) zostala situácia rovnaká. Zaujímavé je zistenie, že u ôsmakov (2009: 62,9%, 2019: 59,1%), deviatakov (2009: 63,0%, 2019: 52,5%) a u všetkých žiakov stredných škôl (1. ročník: 2009: 58,4%, 2019: 43,6%, 2. ročník: 2009: 53,6%, 2019: 47,6%, 3. ročník: 2009: 53,9%, 2019: 41,3%) bolo zistené zníženie počtu opýtaných, ktorí sa o Aziatov nezaujímal, zatiaľ čo u siedmakov (2009: 57,5%, 2019: 61,0%) ich počet stúpol. Z uvedeného je zrejmé, osoby so žltou farbou pleti najhoršie vnímali siedmáci, pričom priateľské vzťahy k Aziatom uvádzali najmä deviataci a prváci.

Tabuľka 94

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	35,8	6,7	57,5	45,1	12,3	42,6	31,2	8,0	60,8	32,4	7,4	60,2	32,3	6,7	61,0
8. ročník ZŠ	27,7	9,4	62,9	41,7	7,7	50,6	37,3	7,4	55,3	36,7	8,5	54,8	34,8	6,1	59,1
9. ročník ZŠ	32,0	5,0	63,0	40,8	10,4	48,8	29,2	7,1	63,7	33,7	4,4	61,9	44,3	3,2	52,5
1.ročník SŠ	33,9	7,7	58,4	42,7	9,7	47,6	39,7	5,2	55,1	43,3	4,8	51,9	52,0	4,4	43,6
2.ročník SŠ	39,9	6,5	53,6	44,1	8,4	47,5	46,3	7,3	46,4	35,8	7,3	56,9	46,5	5,9	47,6
3.ročník SŠ	39,3	6,8	53,9	41,0	10,2	48,8	35,1	9,8	55,1	41,6	3,8	54,6	52,6	6,1	41,3

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov žijúcich v obciach (menej než 2 000: 2009: 31,8%, 2019: 42,6%, od 2 001 do 10 000: 2009: 32,7%, 2019: 39,9%), mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 32,7%, 2019: 46,7%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 38,8%, 2019: 49,7%) sa od roku 2009 výraznejšie zvýšil počet opýtaných, ktorí mali k Aziatom vybudovaný pozitívny vzťah, pričom iba u žiakov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 47,7%, 2019: 43,1%) bolo evidované ich zníženie. Zároveň bol u opýtaných z obcí (menej než 2 000: 2009: 7,8%, 2019: 3,5%, od 2 001 do 10 000: 2009: 7,0%, 2019: 5,7%) a z najväčších miest (viac ako 100 000: 2009: 8,6%, 2019: 6,8%) zaznamenaný nižší počet žiakov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo. U respondentov v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 5,8%, 2019: 8,8%) sa počet opýtaných s negatívnym postojom k osobám so žltou farbou pleti zvýšil, zatiaľ čo u žiakov pochádzajúcich z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 4,7%, 2019: 5,4%) sa situácia nezmenila. V skupine respondentov, ktorí sa o Aziatov nezaujímal, bolo evidované

zvýšenie u žiakov s trvalým bydliskom v obciach a v mestách s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (menej než 2 000: 2009: 60,4%, 2019: 53,9%, od 2 001 do 10 000: 2009: 60,3%, 2019: 54,4%, od 10 001 do 50 000: 2009: 61,5%, 2019: 44,5%) a v najväčších mestách (viac ako 100 000: 2009: 52,6%, 2019: 43,5%), pričom iba v podsúbore respondentov žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 47,6%, 2019: 51,5%) bolo zistené ich navýšenie. Z uvedených zistení vyplynulo, že Aziatom pozitívne vnímali opýtaní z obcí s počtom obyvateľov nižším než 10 000 a z najväčších miest. Osoby so žltou farbou pleti najnegatívnejšie prijali žiaci žijúci vo veľkých mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000.

Tabuľka 95

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	31,8	7,8	60,4	37,1	11,3	51,6	35,4	9,9	54,7	35,5	5,0	59,5	42,6	3,5	53,9
od 2 001 do 10 000	32,7	7,0	60,3	38,3	8,4	53,3	34,1	7,1	58,8	33,6	6,9	59,5	39,9	5,7	54,4
od 10 001 do 50 000	32,7	5,8	61,5	43,2	8,3	48,5	36,6	7,6	55,8	43,3	5,4	51,3	46,7	8,8	44,5
od 50 001 do 100 000	47,7	4,7	47,6	51,6	7,8	40,6	37,9	5,5	56,6	36,3	6,5	57,2	43,1	5,4	51,5
viac ako 100 000	38,8	8,6	52,6	46,7	13,3	40,0	40,0	8,7	51,3	42,2	8,5	49,3	49,7	6,8	43,5

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov v Bratislavskom (2009: 37,9%, 2019: 50,0%), Trnavskom (2009: 35,6%, 2019: 43,3%), Trenčianskom (2009: 38,9%, 2019: 44,6%), Nitrianskom (2009: 38,6%, 2019: 54,7%), Žilinskom (2009: 27,9%, 2019: 39,2%), Banskobystrickom (2009: 31,8%, 2019: 44,7%), Prešovskom (2009: 29,3%, 2019: 36,9%) a v Košickom kraji (2009: 36,1%, 2019: 40,4%) bol zistený vyšší počet žiakov, ktorí si vytvorili priateľské vzťahy k Aziatom. V podsúbore opýtaných z Trnavského (2009: 37,9%, 2019: 50,0%), Nitrianskeho (2009: 37,9%, 2019: 50,0%), Prešovského (2009: 37,9%, 2019: 50,0%) a z Košického kraja (2009: 37,9%, 2019: 50,0%) bol zaznamenaný nižší počet respondentov, ktorí pociťovali voči osobám so žltou farbou pleti nepriateľstvo. U žiakov žijúcich v Bratislavskom (2009: 37,9%, 2019: 50,0%), Trenčianskom (2009: 37,9%, 2019: 50,0%) a v Banskobystrickom kraji (2009: 37,9%, 2019: 50,0%) sa počet týchto opýtaných za dané obdobie nezmenil, pričom iba v Žilinskom kraji (2009: 37,9%, 2019: 50,0%) bol zaznamenaný ich nárast. Nižší počet respondentov, ktorým boli Aziati ľahostajní, bol evidovaný u všetkých respondentov (Bratislavský kraj: 2009: 55,3%, 2019: 42,8%, Trnavský kraj: 2009: 53,8%, 2019: 51,3%, Trenčiansky kraj: 2009: 56,3%, 2019: 49,8%, Nitriansky kraj: 2009: 53,5%, 2019: 41,6%, Žilinský kraj: 2009: 68,2%, 2019: 54,5%, Banskobystrický kraj: 2009: 62,2%, 2019: 49,5%, Prešovský kraj: 2009: 63,4%, 2019: 59,4%, Košický kraj: 2009: 55,1%, 2019: 52,9%). Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2009 sa vzťahy opýtaných k osobám so žltou farbou pleti zhoršili najmä v Žilinskom kraji, zatiaľ čo ich zlepšenie bolo evidované u oslovených žiakov žijúcich v Nitrianskom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 96

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	37,9	6,8	55,3	43,7	10,8	45,5	40,1	7,6	52,3	45,1	5,1	49,8	50,0	7,2	42,8
TT	35,6	10,6	53,8	42,2	8,6	49,2	39,3	4,7	56,0	39,4	4,5	56,1	43,3	5,4	51,3
TN	38,9	4,8	56,3	37,8	6,9	55,3	40,3	6,4	53,3	43,1	3,7	53,2	44,6	5,6	49,8
NR	38,6	7,9	53,5	49,5	11,6	38,9	44,6	8,1	47,3	43,7	5,5	50,8	54,7	3,7	41,6
ZA	27,9	3,9	68,2	46,4	5,9	47,7	26,7	9,3	64,0	39,1	6,8	54,1	39,2	6,3	54,5
BB	31,8	6,0	62,2	44,9	6,9	48,2	35,1	10,8	54,1	30,4	10,1	59,5	44,7	5,8	49,5
PO	29,3	7,3	63,4	39,3	11,5	49,2	34,8	6,0	59,2	28,9	7,1	64,0	36,9	3,7	59,4
KE	36,1	8,8	55,1	35,1	13,2	51,7	30,1	8,7	61,2	32,7	6,1	61,2	40,4	6,7	52,9

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 klesol počet žiakov základných škôl (2009: 41,4%, 2019: 37,3%) ktorí mali k Aziatom vybudované priateľské vzťahy, pričom u stredoškôľakov (2009: 43,0%, 2019: 50,1%) bol zistený ich nárast. V obidvoch skupinách opýtaných sa znížil počet respondentov (ZŠ: 2009: 8,8%, 2019: 5,3%, SŠ: 2009: 6,8%, 2019: 5,6%), ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo. Od roku 2009 stúpol počet žiakov základných škôl (2009: 49,8%, 2019: 57,4%), ktorým boli Aziati ľahostajní, zatiaľ čo u stredoškôľakov (2009: 50,2%, 2019: 44,3%) bolo zaznamenané ich zníženie. Z uvedeného vyplynulo, že stredoškôľáci si vo vyššej miere vybuďovali k Aziatom pozitívne vzťahy, pričom žiaci základných škôl ich vnímali negatívnejšie.

Tabuľka 97

Vzťah k Aziatom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	41,4	43,0	40,2	42,7	32,3	39,9	34,5	40,2	37,3	50,1
nepriateľský	8,8	6,8	11,6	9,3	7,5	8,2	6,9	5,4	5,3	5,6
žiadny	49,8	50,2	48,2	48,0	60,2	51,9	58,6	54,4	57,4	44,3

Arabi

Zistené údaje ukázali, že od roku 2009 (28,2%, 2016: 21,2%, 2017: 18,0%, 2018: 23,8%, 2019: 26,6%) mierne klesol počet respondentov, ktorí si vytvorili voči Arabom priateľský vzťah a stúpol počet opýtaných, ktorí ich vnímali negatívne (2009: 9,5%, 2016: 28,2%, 2017: 19,2%, 2018: 14,1%, 2019: 14,8%). Za sledované obdobie sa znížil aj počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí o túto skupinu osôb neprejavovali žiadny záujem (2009: 62,3%, 2016: 50,6%, 2017: 62,8%, 2018: 62,1%, 2019: 58,6%). Prezentované výsledky potvrdili, že vzťahy respondentov voči Arabom sa od roku 2009 zhoršili, pričom ich mierne zlepšenie je zaznamenané až od roku 2018. Domnievame sa, že príčinou týchto negatívnych zistení môže byť súčasná politická situácia vo svete, množstvo teroristických a samovražedných útokov, ktoré ľudia v danom období zažili a je zrejme, že Arabi predstavujú v očiach detí a mládeže pre Európanov pomerne veľkú hrozbu.

Tabuľka 98

Postoje respondentov k Arabom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	28,2	21,2	18,0	23,8	26,6
nepriateľský	9,5	28,2	19,2	14,1	14,8
žiadny	62,3	50,6	62,8	62,1	58,6

V skupine chlapcov (2009: 27,6%, 2019: 26,6%) aj dievčat (2009: 28,7%, 2019: 26,6%) bol od roku 2009 zistený nižší počet opýtaných, ktorí si k Arabom vytvorili pozitívne vzťahy. V obidvoch podsúboroch bol zaznamenaný výrazne vyšší počet respondentov (chlapci: 2009: 13,6%, 2019: 17,3%, dievčatá: 2009: 6,1%, 2019: 12,4%), ktorí voči týmto osobám pociťovali nepriateľstvo. Od roku 2009 klesol počet chlapcov (2009: 58,8%, 2019: 56,1%) aj dievčat (2009: 65,2%, 2019: 61,0%), ktoré si k Arabom nevytvorili žiadny vzťah. Z uvedeného vyplynulo, že chlapci mali za celé sledované obdobie k týmto osobám častejšie vytvorené negatívne vzťahy, zatiaľ čo dievčatám boli Arabi skôr ľahostajní.

Tabuľka 99

Vzťah k Arabom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	27,6	28,7	20,8	21,5	18,6	18,4	25,1	22,8	26,6	26,6
nepriateľský	13,6	6,1	34,0	22,0	23,5	14,7	16,9	11,6	17,3	12,4
žiadny	58,8	65,2	45,2	56,5	57,9	66,9	58,0	65,6	56,1	61,0

U gymnazistov (2009: 36,3%, 2019: 39,9%) bol od roku 2009 zaznamenaný nárast počtu opýtaných, ktorí Arabov vnímali pozitívne, zatiaľ čo u žiakov stredných odborných škôl (2009:

26,6%, 2019: 27,1%) bola evidovaná rovnaká situácia. Zároveň bol v oboch skupinách opýtaných (SOŠ: 2009: 13,4%, 2019: 17,2%, G: 2009: 7,7%, 2019: 11,2%) zistený vyšší počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo a klesol počet stredoškóľakov, ktorí sa o Arabov nezaujímali (SOŠ: 2009: 60,0%, 2019: 55,7%, G: 2009: 56,0%, 2019: 48,9%). Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti za dané obdobie vo vyššej miere k Arabom vybudované pozitívne vzťahy, pričom žiaci stredných odborných škôl častejšie považovali túto skupinu osôb za svojich nepriateľov, prípadne im boli ľahostajní.

Tabuľka 100

Vzťah k Arabom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	26,6	36,3	15,7	23,7	17,4	20,9	23,3	27,8	27,1	39,9
nepriateľský	13,4	7,7	40,0	24,7	22,9	20,3	14,1	14,2	17,2	11,2
žiadny	60,0	56,0	44,3	51,6	59,7	58,8	62,6	58,0	55,7	48,9

Od roku 2009 bol u žiakov základných škôl (7. ročník: 2009: 31,8%, 2019: 19,8%, 8. ročník: 2009: 23,8%, 2019: 19,8%, 9. ročník: 2009: 30,0%, 2019: 27,9%) evidovaný nižší počet respondentov, ktorí vnímali Arabom pozitívne, zatiaľ čo u všetkých stredoškóľakov (1. ročník: 2009: 29,3%, 2019: 32,6%, 2. ročník: 2009: 20,7%, 2019: 26,4%, 3. ročník: 2009: 30,1%, 2019: 32,8%) bol zaznamenaný ich nárast. U všetkých opýtaných bol zistený vyšší počet žiakov, ktorí voči týmto osobám pociťovali nepriateľstvo (7. ročník: 2009: 10,1%, 2019: 14,2%, 8. ročník: 2009: 9,4%, 2019: 14,3%, 9. ročník: 2009: 9,6%, 2019: 12,7%, 1. ročník: 2009: 10,3%, 2019: 13,4%, 2. ročník: 2009: 12,5%, 2019: 15,7%, 3. ročník: 2009: 9,5%, 2019: 17,2%). Vyšší počet žiakov, ktorí sa o Arabov nezaujímali, bol evidovaný iba u siedmakov (2009: 58,1%, 2019: 66,0%), zatiaľ čo u starších respondentov (8. ročník: 2009: 66,8%, 2019: 65,9%, 9. ročník: 2009: 60,4%, 2019: 59,4%, 1. ročník: 2009: 60,4%, 2019: 54,0%, 2. ročník: 2009: 66,8%, 2019: 57,9%, 3. ročník: 2009: 60,4%, 2019: 50,0%) bolo zistené ich výraznejšie zníženie. Z uvedeného je zrejme, že stredoškóľáci vnímali Arabov pozitívnejšie než žiaci základných škôl. Zníženie počtu opýtaných, ktorí mali vybudované priateľské vzťahy k Arabom bol evidovaný u všetkých respondentov zo základných škôl, pričom u všetkých stredoškóľakov bolo zaznamenané ich zvýšenie. Taktiež u všetkých žiakov základných škôl bol zistený nárast počtu opýtaných s nepriateľským postojom, pričom u stredoškóľakov bol zaregistrovaný ich pokles. Príčinou týchto zistení mohla byť určitá xenofóbia, ktorú pociťovali voči Arabom mladší žiaci, pričom predpokladáme, že starší respondenti mali z televízie a z internetu viac poznatkov o tejto skupine osôb a o páchatel'och teroristických útokov, ktoré sa im pripisovali.

Tabuľka 101

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	31,8	10,1	58,1	21,4	25,4	53,2	16,5	16,7	66,8	21,6	14,5	63,9	19,8	14,2	66,0
8. ročník ZŠ	23,8	9,4	66,8	22,1	32,4	45,5	22,3	17,2	60,5	24,8	15,0	60,2	19,8	14,3	65,9
9. ročník ZŠ	30,0	9,6	60,4	16,9	35,8	47,3	15,7	14,7	69,6	21,5	12,2	66,3	27,9	12,7	59,4
1.ročník SŠ	29,3	10,3	60,4	19,8	24,7	55,5	17,4	17,4	65,2	23,3	15,1	61,6	32,6	13,4	54,0
2.ročník SŠ	20,7	12,5	66,8	25,6	23,1	51,3	20,8	24,1	55,1	24,4	14,5	61,1	26,4	15,7	57,9
3.ročník SŠ	30,1	9,5	60,4	19,6	24,6	55,8	17,8	24,8	57,4	26,5	12,2	61,3	32,8	17,2	50,0

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U opýtaných žijúcich v malých (menej než 2 000: 2009: 24,0%, 2019: 25,0%) a väčších obciach (od 2 001 do 10 000: 2009: 21,4%, 2019: 22,9%) sa od roku 2009 zvýšil počet opýtaných, ktorí mali k Arabom vybudované pozitívne vzťahy, pričom u respondentov s trvalým bydliskom v menších (od 10 001 do 50 000: 2009: 32,7%, 2019: 28,4%) aj vo veľkých mestách (od 50 001 do 100 000: 2009: 37,2%, 2019: 27,6%, viac ako 100 000: 2009:

35,1%, 2019: 32,1%) bol zaznamenaný ich pokles. V skupine žiakov z obcí a miest s počtom obyvateľov vyšším než 2 001 (od 2001 do 10 000: 2009: 10,3%, 2019: 15,1%, od 10 001 do 50 000: 2009: 5,4%, 2019: 16,3%, od 50 001 do 100 000: 2009: 8,3%, 2019: 14,5%, viac ako 100 000: 2009: 10,4%, 2019: 15,9%) bolo evidované výrazné zvýšenie počtu opýtaných, ktorí považovali Arabov za nepriateľov, zatiaľ čo u žiakov pochádzajúcich z najmenších obcí (menej než 2 000: 2009: 12,8%, 2019: 12,5%) sa situácia od roku 2009 nezmenila. V podsúbore opýtaných, ktorí sa o tieto osoby nezaujímal, bol zistený výrazný pokles u respondentov žijúcich v obciach a mestách s počtom obyvateľov nižším než 50 000 (menej než 2 000: 2009: 63,2%, 2019: 2,5%, od 2 001 do 10 000: 2009: 68,3%, 2019: 62,0%, od 10 001 do 50 000: 2009: 61,9%, 2019: 55,3%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 54,5%, 2019: 52,0%). Iba u žiakov pochádzajúcich z veľkých miest (od 50 001 do 100 000: 2009: 54,5%, 2019: 57,9%) bol zaznamenaný ich nárast. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že za celé sledované obdobie vnímali Arabov najhoršie respondenti s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov vyšším než 10 000, pričom najlepšia situácia bola evidovaná u opýtaných žijúcich v najmenších obciach s počtom obyvateľov nižším než 2 000.

Tabuľka 102

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	24,0	12,8	63,2	18,8	36,3	44,9	18,2	17,9	63,9	22,8	12,0	65,2	25,0	12,5	62,5
od 2 001 do 10 000	21,4	10,3	68,3	20,4	24,6	55,0	15,2	24,6	60,2	20,4	15,6	64,0	22,9	15,1	62,0
od 10 001 do 50 000	32,7	5,4	61,9	21,9	27,0	51,1	18,2	17,7	64,1	27,2	13,8	59,0	28,4	16,3	55,3
od 50 001 do 100 000	37,2	8,3	54,5	21,8	30,0	48,2	19,1	14,6	66,3	24,5	12,5	63,0	27,6	14,5	57,9
viac ako 100 000	35,1	10,4	54,5	24,9	31,9	43,2	22,2	22,5	55,3	31,6	14,1	54,3	32,1	15,9	52,0

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov s trvalým bydliskom v Bratislavskom (2009: 32,2%, 2019: 30,6%), Trnavskom (2009: 29,4%, 2019: 26,2%), Nitrianskom (2009: 30,9%, 2019: 28,5%), Prešovskom (2009: 27,6%, 2019: 24,4%) a v Košickom kraji (2009: 28,6%, 2019: 22,8%) bol zistený nižší počet žiakov základných a stredných škôl s priateľským postojom k Arabom. V Žilinskom (2009: 21,7%, 2019: 25,5%) a v Banskobystrickom kraji (2009: 25,3%, 2019: 27,1%) bolo evidované ich navýšenie, zatiaľ čo v skupine respondentov s trvalým bydliskom v Trenčianskom kraji (2009: 26,4%, 2019: 26,9%) zostala rovnaká situácia. V podsúbore žiakov z Bratislavského (2009: 12,2%, 2019: 16,2%), Trnavského (2009: 12,5%, 2019: 15,1%), Trenčianskeho (2009: 7,2%, 2019: 17,3%), Nitrianskeho (2009: 5,8%, 2019: 16,1%), Žilinského (2009: 8,5%, 2019: 15,1%), Banskobystrického (2009: 9,3%, 2019: 15,9%) a z Košického kraja (2009: 12,9%, 2019: 14,3%) bol zaznamenaný výrazne vyšší počet opýtaných, ktorí Arabov odmietali, pričom u ich rovesníkov v Prešovskom kraji (2009: 10,6%, 2019: 9,8%) sa situácia od roku 2009 nezmenila. Nezáujem o Arabov vo vyššej miere deklarovali najmä mladí obyvatelia Prešovského (2009: 61,8%, 2019: 65,8%) a Košického kraja (2009: 58,5%, 2019: 62,9%), zatiaľ čo v Bratislavskom (2009: 55,6%, 2019: 53,2%), Trenčianskom (2009: 66,4%, 2019: 55,8%), Nitrianskom (2009: 63,3%, 2019: 55,4%), Žilinskom (2009: 69,8%, 2019: 59,4%) a v Banskobystrickom kraji (2009: 65,4%, 2019: 57,0%) bol zistený nižší počet žiakov, ktorým bola táto skupina osôb ľahostajná. Rovnaký nezáujem prezentovali iba opýtaní z Trnavského kraja (2009: 58,1%, 2019: 58,7%). Uvedené údaje ukázali, že od roku 2009 sa vzťahy respondentov k Arabom zhoršili najmä v Bratislavskom a v Nitrianskom kraji, pričom ich zlepšenie bolo evidované u žiakov pochádzajúcich zo Žilinského a z Banskobystrického kraja.

Tabuľka 103

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	32,2	12,2	55,6	19,4	33,3	47,3	19,3	23,2	57,5	28,1	13,7	58,2	30,6	16,2	53,2
TT	29,4	12,5	58,1	22,2	23,2	54,6	15,8	14,3	69,9	24,1	13,3	62,6	26,2	15,1	58,7
TN	26,4	7,2	66,4	23,4	30,3	46,3	23,0	17,9	59,1	27,2	10,4	62,4	26,9	17,3	55,8
NR	30,9	5,8	63,3	23,6	35,1	41,3	17,3	21,8	60,9	24,6	15,1	60,3	28,5	16,1	55,4
ZA	21,7	8,5	69,8	18,2	25,9	55,9	16,5	18,5	65,0	26,0	16,1	57,9	25,5	15,1	59,4
BB	25,3	9,3	65,4	21,1	24,3	54,6	16,7	23,3	60,0	20,6	16,6	62,8	27,1	15,9	57,0
PO	27,6	10,6	61,8	21,3	28,5	50,2	19,9	16,2	63,9	19,1	16,6	64,3	24,4	9,8	65,8
KE	28,6	12,9	58,5	24,4	25,4	50,2	15,7	17,5	66,8	21,8	9,6	68,6	22,8	14,3	62,9

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 klesol počet žiakov základných škôl (2009: 26,9%, 2019: 22,6%) ktorí mali k Arabom vybudované priateľské vzťahy, pričom u stredoškôľakov (2009: 29,3%, 2019: 30,2%) bolo zistené ich zvýšenie. V obidvoch skupinách respondentov výrazne stúpol počet opýtaných (ZŠ: 2009: 8,2%, 2019: 13,7%, SŠ: 2009: 11,9%, 2019: 13,8%), ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo. Od roku 2009 klesol počet žiakov z obidvoch typov škôl (ZŠ: 2009: 64,9%, 2019: 63,7%, SŠ: 2009: 58,8%, 2019: 56,0%), ktorým boli Arabi ľahostajní. Z prezentovaných zistení je zrejmé, že stredoškôľáci si vo vyššej miere vybuďovali k tejto skupine osôb dobré vzťahy, pričom žiaci základných škôl vnímali Arabov nielen omnoho negatívnejšie, ale častejšie sa o nich vôbec nezaujímali.

Tabuľka 104

Vzťah k Arabom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	26,9	29,3	22,4	20,1	18,4	18,5	22,8	24,7	22,6	30,2
nepriateľský	8,2	11,9	23,9	31,7	15,1	22,1	14,0	14,2	13,7	13,8
žiadny	64,9	58,8	53,7	48,2	66,5	59,4	63,2	61,1	63,7	56,0

Židia

Zistené výsledky ukázali, že od roku 2009 (27,2%, 2016: 29,9%, 2017: 26,7%, 2018: 29,8%, 2019: 36,1%) sa zvýšil počet žiakov, ktorí si vybuďovali k Židom priateľské vzťahy. Zároveň klesol počet respondentov, ktorí pociťovali voči tejto skupine osôb nevraživosť (2009: 10,5%, 2016: 16,7%, 2017: 9,9%, 2018: 7,2%, 2019: 7,1%) a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí si k Židom nevytvorili žiadny vzťah (2009: 62,3%, 2016: 53,4%, 2017: 63,4%, 2018: 63,0%, 2019: 56,8%). Z uvedeného je zrejmé, že vzťahy žiakov základných a stredných škôl k Židom sa od roku 2010 zlepšili, pričom ich pozitívnejšie vnímanie bolo evidované už od roku 2018.

Tabuľka 105

Postoje respondentov k Židom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	27,2	29,9	26,7	29,8	36,1
nepriateľský	10,5	16,7	9,9	7,2	7,1
žiadny	62,3	53,4	63,4	63,0	56,8

V obidvoch skupinách respondentov bol zistený vyšší počet opýtaných (chlapci: 2009: 26,1%, 2019: 34,4%, dievčatá: 2009: 28,1%, 2019: 37,8%), ktorí vnímali Židov pozitívne. U chlapcov (2009: 14,5%, 2019: 8,6%) výrazne klesol počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo, pričom u dievčat (2009: 5,9%, 2019: 5,7%) sa situácia od roku 2009 nezmenila. Zároveň sa u chlapcov (2009: 59,4%, 2019: 57,0%) aj u dievčat (2009: 66,0%, 2019: 56,5%) znížil počet respondentov, ktorým boli Židia ľahostajní. Z prezentovaných zistení vyplynulo, že dievčatá mali častejšie vytvorené priateľské vzťahy k Židom, zatiaľ čo chlapci vo vyššom počte pociťovali voči týmto osobám nepriateľstvo.

Tabuľka 106

Vzťah k Židom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	26,1	28,1	29,2	30,5	26,1	27,0	29,1	28,7	34,4	37,8
nepriateľský	14,5	5,9	20,6	12,5	12,7	7,2	9,4	5,3	8,6	5,7
žiadny	59,4	66,0	50,2	57,0	61,2	65,8	61,5	66,0	57,0	56,5

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2009: 25,6%, 2019: 36,4%) aj gymnázií (2009: 44,6%, 2019: 48,3%) bol od roku 2009 zistený veľmi výrazný nárast počtu opýtaných, ktorí vnímali Židov pozitívne. U žiakov stredných odborných škôl (2009: 13,4%, 2019: 9,6%) klesol počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo, pričom u gymnazistov (2009: 4,2%, 2019: 4,3%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. V obidvoch podsúboroch stredoškôlkov (SOŠ: 2009: 61,0%, 2019: 54,0%, G: 2009: 51,2%, 2019: 47,4%) bol zistený pokles počtu opýtaných, ktorí sa o Židov nezaujímali. Uvedené údaje potvrdili, že gymnazisti mali za od roku 2009 vytvorené lepšie vzťahy k Židom než žiaci stredných odborných škôl, ktorí túto skupinu osôb častejšie považovali za nepriateľov, prípadne im boli ľahostajní.

Tabuľka 107

Vzťah k Židom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	25,6	44,6	21,1	32,1	23,8	36,0	28,0	39,7	36,4	48,3
nepriateľský	13,4	4,2	26,8	13,0	14,3	7,4	6,9	5,2	9,6	4,3
žiadny	61,0	51,2	52,1	54,9	61,9	56,6	65,1	55,1	54,0	47,4

Od roku 2009 bol vo všetkých ročníkoch základných (7. ročník: 2009: 28,1%, 2019: 30,0%, 8. ročník: 25,4%, 2019: 29,8%, 9. ročník: 2009: 24,9%, 2019: 37,6%) a stredných škôl (1. ročník: 2009: 28,8%, 2019: 43,9%, 2. ročník: 2009: 20,1%, 2019: 35,5%, 3. ročník: 2009: 32,0%, 2019: 40,4%) zaznamenaný vyšší počet respondentov, ktorí považovali Židov za svojich priateľov. Žiaci základných škôl (7. ročník: 2009: 8,4%, 2019: 6,7%, 8. ročník: 2009: 13,9%, 2019: 5,5%, 9. ročník: 2009: 17,1%, 2019: 5,2%), prváci (2009: 11,2%, 2019: 5,0%) a druháci (2009: 12,4%, 2019: 8,4%) pociťovali vo vzťahu k týmto osobám vo výrazne nižšej miere nepriateľstvo, zatiaľ čo u tretiačov (2009: 6,8%, 2019: 6,1%) sa situácia od roku 2009 nezmenila. U všetkých žiakov stredných škôl (1. ročník: 2009: 60,0%, 2019: 51,1%, 2. ročník: 2009: 67,5%, 2019: 56,1%, 3. ročník: 2009: 58,0%, 2019: 49,2%) bol zistený výraznejší pokles počtu opýtaných, ktorí sa o Židov nezaujímali, zatiaľ čo u ôsmakov (2009: 60,7%, 2019: 64,7%) bolo evidované ich zvýšenie. U siedmakov (2009: 63,5%, 2019: 63,3%) a u deviatkov (2009: 58,0%, 2019: 57,2%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Z uvedeného vyplynulo, že u prvákov a u druhákov bol evidovaný výrazne vyšší počet sympatizantov a nižší počet opýtaných, ktorí Židov odmietali, prípadne im boli ľahostajní. Zaujímavé je zistenie, že Židov negatívne vnímali najmä najstarší respondenti.

Tabuľka 108

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	28,1	8,4	63,5	31,1	17,4	51,5	24,5	7,0	68,5	23,8	8,6	67,6	30,0	6,7	63,3
8. ročník ZŠ	25,4	13,9	60,7	35,9	10,3	53,8	28,1	8,9	63,0	29,7	9,6	60,7	29,8	5,5	64,7
9. ročník ZŠ	24,9	17,1	58,0	31,4	15,5	53,1	24,5	6,6	68,9	29,1	6,0	64,9	37,6	5,2	57,2
1.ročník SŠ	28,8	11,2	60,0	28,2	16,1	55,7	29,3	6,9	63,8	30,3	5,7	64,0	43,9	5,0	51,1
2.ročník SŠ	20,1	12,4	67,5	29,9	18,7	51,4	30,8	14,1	55,1	30,5	7,7	61,8	35,5	8,4	56,1
3.ročník SŠ	32,0	10,0	58,0	22,7	22,7	54,6	23,4	15,3	61,3	34,3	5,1	60,6	40,4	10,4	49,2

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov žijúcich v obciach (menej než 2 000: 2009: 24,3%, 2019: 34,5%, od 2 001 do 10 000: 2009: 22,6%, 2019: 34,9%), mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (2009: 25,2%, 2019: 38,1%) a vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 32,0%, 2019: 39,2%) stúpol od roku 2009 počet žiakov, ktorí si k Židom vytvorili pozitívny vzťah, pričom iba u opýtaných s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 45,3%, 2019: 34,0%) bolo evidované ich zníženie. Zároveň bol u žiakov pochádzajúcich z obcí (menej než 2 000: 2009: 9,3%, 2019: 6,9%, od 2 001 do 10 000: 2009: 11,7%, 2019: 6,0%), menších miest (od 10 001 do 50 000: 2009: 9,0%, 2019: 6,2%) a z veľkomiest (viac ako 100 000: 2009: 13,9%, 2019: 9,4%) zistený nižší počet respondentov, ktorí túto skupinu osôb odmietali. Iba u respondentov s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 5,8%, 2019: 9,8%) sa počet opýtaných s negatívnym postojom voči Židom zvýšil. V skupine respondentov, ktorí sa o Židov nezaujímal, bolo evidované zvýšenie len u žiakov žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 (2009: 48,9%, 2019: 56,2%), pričom u ostatných respondentov bol zaznamenaný ich pokles (menej než 2 000: 2009: 66,4%, 2019: 58,6%, od 2 001 do 10 000: 2009: 65,7%, 2019: 59,1%, od 10 001 do 50 000: 2009: 65,8%, 2019: 55,7%, viac ako 100 000: 2009: 54,1%, 2019: 51,4%). Z uvedených zistení vyplynulo, že Židov najhoršie vnímali žiaci základných a stredných škôl s trvalým bydliskom v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, pričom najlepšia situácia bola zistená u respondentov žijúcich v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a vo veľkomestách.

Tabuľka 109

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	24,3	9,3	66,4	26,1	24,3	49,6	28,9	11,1	60,0	28,3	6,2	65,5	34,5	6,9	58,6
od 2 001 do 10 000	22,6	11,7	65,7	26,5	15,4	58,1	23,6	11,0	65,4	26,4	8,0	65,6	34,9	6,0	59,1
od 10 001 do 50 000	25,2	9,0	65,8	31,6	14,6	53,8	25,4	9,2	65,4	34,4	5,9	59,7	38,1	6,2	55,7
od 50 001 do 100 000	45,3	5,8	48,9	33,9	15,6	50,5	27,4	5,5	67,1	29,5	9,5	61,0	34,0	9,8	56,2
viac ako 100 000	32,0	13,9	54,1	33,5	21,3	45,2	30,9	10,4	58,7	34,5	7,6	57,9	39,2	9,4	51,4

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

V skupine opýtaných žijúcich v Bratislavskom (2009: 32,2%, 2019: 36,6%), Trnavskom (2009: 28,7%, 2019: 32,7%), Trenčianskom (2009: 19,8%, 2019: 39,2%), Nitrianskom (2009: 30,7%, 2019: 41,4%), Žilinskom (2009: 20,2%, 2019: 33,1%), Banskobystrickom (2009: 26,0%, 2019: 36,9%), Prešovskom (2009: 22,8%, 2019: 33,6%) a v Košickom kraji (2009: 31,3%, 2019: 37,9%) bol zistený vyšší počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí si k Židom vytvorili priateľský vzťah. V podsúbore respondentov pochádzajúcich z Bratislavského (2009: 11,7%, 2019: 10,3%), Trnavského (2009: 14,4%, 2019: 7,5%), Trenčianskeho (2009: 7,9%, 2019: 6,2%), Nitrianskeho (2009: 7,9%, 2019: 4,9%), Banskobystrického (2009: 8,0%, 2019: 5,5%), Prešovského (2009: 8,1%, 2019: 4,8%) a z Košického kraja (2009: 15,6%, 2019: 7,6%) bol zaznamenaný nižší počet opýtaných, ktorí pociťovali voči Židom nepriateľstvo, pričom iba v Žilinskom kraji (2009: 8,2%, 2019: 9,9%) bol zaznamenaný ich nárast. U respondentov žijúcich v Bratislavskom (2009: 56,1%, 2019: 53,1%), Trenčianskom (2009: 72,3%, 2019: 54,4%), Nitrianskom (2009: 61,4%, 2019: 53,7%), Žilinskom (2009: 71,6%, 2019: 57,0%), Banskobystrickom (2009: 66,0%, 2019: 57,6%) a v Prešovskom kraji (2009: 69,1%, 2019: 61,6%) bol evidovaný výrazne nižší počet žiakov, ktorým boli Židia ľahostajní. Vyšší nezaujem o tieto osoby deklarovali najmä respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom (2009: 56,9%, 2019: 59,8%) a v Košickom kraji (2009: 53,1%, 2019: 54,5%). Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2009 sa vzťahy žiakov základných a stredných škôl k Židom zhoršili najmä v skupine opýtaných pochádzajúcich zo Žilinského kraja, zatiaľ čo ich zlepšenie bolo evidované u mladých obyvateľov Nitrianskeho a Prešovského kraja.

Tabuľka 110

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	32,2	11,7	56,1	32,6	18,1	49,3	27,0	11,8	61,2	31,4	6,7	61,9	36,6	10,3	53,1
TT	28,7	14,4	56,9	31,0	13,0	56,0	24,6	7,9	67,5	29,4	4,8	65,8	32,7	7,5	59,8
TN	19,8	7,9	72,3	29,2	14,4	56,4	32,8	7,8	59,4	33,4	5,2	61,4	39,4	6,2	54,4
NR	30,7	7,9	61,4	26,9	24,5	48,6	33,5	7,2	59,3	35,7	9,0	55,3	41,4	4,9	53,7
ZA	20,2	8,2	71,6	27,8	15,1	57,1	22,4	10,1	67,5	33,2	8,2	58,6	33,1	9,9	57,0
BB	26,0	8,0	66,0	33,5	13,7	52,8	27,1	13,6	59,3	25,5	8,3	66,2	36,9	5,5	57,6
PO	22,8	8,1	69,1	27,7	17,0	55,3	25,1	7,6	67,3	25,4	9,5	65,1	33,6	4,8	61,6
KE	31,3	15,6	53,1	29,8	18,0	52,2	24,6	24,5	50,9	25,1	5,5	69,4	37,9	7,6	54,5

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 výrazne stúpol počet žiakov základných (2009: 23,1%, 2019: 32,7%) aj stredných škôl (2009: 30,8%, 2019: 39,3%), ktorí mali k Židom vybudované dobré vzťahy. V obidvoch skupinách opýtaných sa znížil počet respondentov (ZŠ: 2009: 10,1%, 2019: 5,8%, SŠ: 2009: 10,9%, 2019: 8,3%), ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo a zároveň klesol aj počet opýtaných (ZŠ: 2009: 66,8%, 2019: 61,5%, SŠ: 2009: 58,3%, 2019: 52,4%), ktorým boli Židia ľahostajní. Z uvedených zistení vyplynulo, že stredoškôlaci si vo vyššej miere vybuďovali k Židom pozitívne vzťahy, pričom žiakom základných škôl boli častejšie tieto osoby ľahostajné. Prezentované údaje ukázali, že sprístupnenie informácií o transportoch spojených s vyvražďovaním Židov v celej Európe, snaha o elimináciu predsudkov, ktoré si respondenti voči tejto skupine osôb vytvorili a návšteva miest, kde je ťažký osud židovského národa zdokumentovaný (múzeum židovskej kultúry v Bratislave a v Seredi, návšteva koncentračného tábora v Osvienčime a pod) prispeli k vytvoreniu pozitívnejšieho vzťahu žiakov voči Židom.

Tabuľka 111

Vzťah k Židom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	23,1	30,8	33,4	27,0	25,7	27,7	27,7	31,7	32,7	39,3
nepriateľský	10,1	10,9	13,4	19,4	7,5	12,1	8,2	6,3	5,8	8,3
žiadny	66,8	58,3	53,2	53,6	66,8	60,2	64,1	62,0	61,5	52,4

Maďari

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2009 sa výrazne zvýšil počet respondentov, ktorí si vytvorili k Maďarom priateľský vzťah (2009: 31,7%, 2016: 49,6%, 2017: 47,8%, 2018: 48,4%, 2019: 52,4%). Výrazne klesol počet opýtaných, ktorí pociťovali voči tejto skupine osôb nepriateľstvo (2009: 24,8%, 2016: 15,1%, 2017: 10,9%, 2018: 9,5%, 2019: 9,8%) a znížil sa aj počet žiakov základných a stredných škôl (2009: 43,5%, 2016: 35,3%, 2017: 41,3%, 2018: 42,1%, 2019: 37,8%) s indiferentným postojom voči tejto pomerne veľkej národnostnej menšine žijúcej na Slovensku. Prezentované zistenia ukázali, že vzťahy respondentov k Maďarom sa od roku 2010 výrazne zlepšili, pričom pozitívny postoj voči nim bol zaznamenaný najmä v tomto roku.

Tabuľka 112

Postoje respondentov k Maďarom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	31,7	49,6	47,8	48,4	52,4
nepriateľský	24,8	15,1	10,9	9,5	9,8
žiadny	43,5	35,3	41,3	42,1	37,8

U chlapcov (2009: 27,2%, 2019: 46,7%) aj u dievčat (2009: 36,7%, 2019: 57,9%) bol zistený výrazne vyšší počet respondentov, ktorí považovali Maďarov za svojich priateľov. Zároveň bol

v oboch skupinách (chlapci: 2009: 33,1%, 2019: 13,9%, dievčatá: 2009: 14,7%, 2019: 5,9%) evidovaný výrazne nižší počet žiakov, ktorí voči tejto národnostnej menšine pociťovali nepriateľstvo. V skupine respondentov, ktorí sa o Maďarov nezaujímali, bola u chlapcov (2009: 39,7%, 2019: 39,4%) zaznamenaná rovnaká situácia, zatiaľ čo u dievčat (2009: 48,6%, 2019: 36,2%) bolo zistené výraznejšie zníženie. Z uvedeného vyplynulo, že dievčatá mali častejšie vytvorené pozitívne vzťahy k osobám s maďarskou národnosťou, pričom chlapci vo vyššom vnímali Maďarov negatívne.

Tabuľka 113

Vzťah k Maďarom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	27,2	36,7	47,2	52,2	44,7	50,4	44,3	51,9	46,7	57,9
nepriateľský	33,1	14,7	17,9	12,0	14,8	7,1	13,6	5,9	13,9	5,9
žiadny	39,7	48,6	34,9	35,8	40,5	42,5	42,1	42,2	39,4	36,2

V skupine žiakov stredných odborných škôl (2009: 31,7%, 2019: 51,9%) aj gymnázií (2009: 33,3%, 2019: 60,1%) bol od roku 2009 zistený veľmi výrazný nárast počtu opýtaných, ktorí mali k Maďarom vytvorené pozitívne vzťahy. V oboch skupinách stredoškolákov (SOŠ: 2009: 30,8%, 2019: 12,9%, G: 2009: 23,8%, 2019: 7,5%) klesol vo veľkej miere počet respondentov, ktorí voči tejto skupine osôb pociťovali nepriateľstvo. U gymnazistov (2009: 42,9%, 2019: 32,4%) aj u žiakov stredných odborných škôl (2009: 37,5%, 2019: 35,2%) bolo zistené zníženie počtu opýtaných, ktorí o osoby patriace k maďarskej menšine nejavili záujem. Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti mali vybudované lepšie vzťahy k Maďarom než žiaci stredných odborných škôl, ktorí túto skupinu osôb vo vyššej miere považovali za svojich nepriateľov.

Tabuľka 114

Vzťah k Maďarom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	31,7	33,3	51,1	41,1	46,0	46,7	44,0	58,3	51,9	60,1
nepriateľský	30,8	23,8	17,0	19,3	15,0	11,0	10,6	10,9	12,9	7,5
žiadny	37,5	42,9	31,9	39,6	39,0	42,3	45,4	30,8	35,2	32,4

Od roku 2009 bol vo všetkých sledovaných ročníkoch základných (7. ročník: 2009: 36,3%, 2019: 50,7%, 8. ročník: 2009: 29,7%, 2019: 44,5%, 9. ročník: 25,8%, 2019: 56,7%) aj stredných škôl (1. ročník: 2009: 33,9%, 2019: 59,0%, 2. ročník: 2009: 24,3%, 2019: 52,1%, 3. ročník: 35,2%, 2019: 52,4%) zaznamenaný výrazný pokles počtu žiakov, ktorí považovali Maďarov za priateľov. U všetkých opýtaných bol zároveň zaznamenaný výrazne nižší počet respondentov (7. ročník: 2009: 20,7%, 2019: 6,0%, 8. ročník: 2009: 21,3%, 2019: 10,7%, 9. ročník: 19,3%, 2019: 6,9%, 1. ročník: 2009: 28,3%, 2019: 9,0%, 2. ročník: 2009: 33,6%, 2019: 10,5%, 3. ročník: 26,5%, 2019: 14,4%), ktorí sa odmietli kamarátiť s osobami patriacimi k maďarskej menšine. Zaujímavé je zistenie, že u ôsmakov (2009: 49,0%, 2019: 44,8%), deviatakov (2009: 54,9%, 2019: 36,4%) a u všetkých žiakov stredných škôl (1. ročník: 2009: 37,8%, 2019: 32,0%, 2. ročník: 42,1%, 2019: 37,4%, 3. ročník: 2009: 38,3%, 2019: 33,2%) bolo zistené zníženie počtu opýtaných, ktorým boli Maďari ľahostajní, zatiaľ čo u siedmakov (2009: 43,0%, 2019: 43,3%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Z uvedených zistení vyplynulo, Maďarov pozitívne vnímali najmä deviataci, pričom najhoršia situácia bola evidovaná u žiakov siedmich ročníkov základných škôl.

Tabuľka 115

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	36,3	20,7	43,0	60,9	7,5	31,6	54,0	4,4	41,6	48,4	8,4	43,2	50,7	6,0	43,3
8. ročník ZŠ	29,7	21,3	49,0	52,7	11,4	35,9	45,8	12,1	42,1	48,1	10,5	41,4	44,5	10,7	44,8
9. ročník ZŠ	25,8	19,3	54,9	52,9	13,3	33,8	49,2	6,8	44,0	48,4	4,9	46,7	56,7	6,9	36,4
1.ročník SŠ	33,9	28,3	37,8	42,7	18,5	38,8	47,0	12,0	41,0	52,8	9,1	38,1	59,0	9,0	32,0
2.ročník SŠ	24,3	33,6	42,1	48,3	19,6	32,1	47,9	11,7	40,4	44,4	10,0	45,6	52,1	10,5	37,4
3.ročník SŠ	35,2	26,5	38,3	44,8	16,6	38,6	42,0	16,9	41,1	48,8	10,7	40,5	52,4	14,4	33,2

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U všetkých respondentov (menej než 2 000: 2009: 30,2%, 2019: 57,0%, od 2 001 do 10 000: 2009: 30,6%, 2019: 49,2%, od 10 001 do 50 000: 2009: 29,9%, 2019: 51,1%, od 50 001 do 100 000: 2009: 26,7%, 2019: 55,9%, viac ako 100 000: 2009: 38,4%, 2019: 55,0%) sa od roku 2009 vo väčšej miere zvýšil počet opýtaných, ktorí prijali Maďarov pozitívne. Zároveň bol v celom výberovom súbore (menej než 2 000: 2009: 22,4%, 2019: 9,5%, od 2 001 do 10 000: 2009: 25,5%, 2019: 9,6%, od 10 001 do 50 000: 2009: 23,7%, 2019: 8,7%, od 50 001 do 100 000: 2009: 25,6%, 2019: 11,8%, viac ako 100 000: 2009: 27,6%, 2019: 11,8%) evidovaný výrazne nižší počet respondentov, ktorí osoby patriace k maďarskej národnostnej menšine nemali radi. V skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa o Maďarov nezaujímali, bol evidovaný pokles počtu opýtaných žijúcich v obciach a mestách s počtom obyvateľov nižším než 100 000 (menej než 2 000: 2009: 47,4%, 2019: 33,5%, od 2 001 do 10 000: 2009: 43,9%, 2019: 41,2%, od 10 001 do 50 000: 2009: 46,4%, 2019: 40,2%, od 50 001 do 100 000: 2009: 47,7%, 2019: 32,3%). Iba v podsúbore respondentov s trvalým bydliskom vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 34,0%, 2019: 33,2%) sa situácia nezmenila. Z uvedených zistení vyplynulo, že Maďarov priateľsky prijali najmä žiaci žijúci v najmenších obciach a v mestách s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000, zatiaľ čo najhoršia situácia bola zaznamenaná u mladých obyvateľov veľkomiest.

Tabuľka 116

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	30,2	22,4	47,4	52,1	12,8	35,1	48,3	13,4	38,3	50,1	10,4	39,5	57,0	9,5	33,5
od 2 001 do 10 000	30,6	25,5	43,9	47,2	16,5	36,3	49,8	9,7	40,5	45,3	7,5	47,2	49,2	9,6	41,2
od 10 001 do 50 000	29,9	23,7	46,4	45,9	17,4	36,7	45,8	10,7	43,5	53,5	7,1	39,4	51,1	8,7	40,2
od 50 001 do 100 000	26,7	25,6	47,7	49,2	15,6	35,2	45,8	8,8	45,4	53,2	8,0	38,8	55,9	11,8	32,3
viac ako 100 000	38,4	27,6	34,0	60,0	10,9	29,1	47,9	11,3	40,8	45,3	13,9	40,8	55,0	11,8	33,2

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

V skupine opýtaných žijúcich v Bratislavskom (2009: 35,4%, 2019: 53,8%), Trnavskom (2009: 31,3%, 2019: 43,0%), Trenčianskom (2009: 18,3%, 2019: 39,9%), Nitrianskom (2009: 40,0%, 2019: 71,6%), Žilinskom (2009: 16,3%, 2019: 47,8%), Banskobystrickom (2009: 40,4%, 2019: 54,8%), Prešovskom (2009: 26,8%, 2019: 51,1%) a v Košickom kraji (2009: 38,8%, 2019: 63,4%) bol zistený výrazne vyšší počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí pocítovali voči Maďarom priateľstvo. Zároveň bol u všetkých respondentov (Bratislavský kraj: 2009: 29,1%, 2019: 13,3%, Trnavský kraj: 2009: 29,4%, 2019: 13,0%, Trenčiansky kraj: 2009: 18,3%, 2019: 12,7%, Nitriansky kraj: 2009: 25,7%, 2019: 7,4%, Žilinský kraj: 2009: 25,6%, 2019: 12,4%, Banskobystrický kraj: 2009: 18,5%, 2019: 6,8%, Prešovský kraj: 2009: 23,6%, 2019: 5,2%, Košický kraj: 2009: 24,5%, 2019: 6,7%) zaznamenaný omnoho nižší počet žiakov, ktorí sa k osobám s maďarskou národnosťou stavali odmietavo. Nižší počet opýtaných, ktorým boli Maďari ľahostajní, bol evidovaný u všetkých respondentov (Bratislavský kraj: 2009: 35,5%, 2019: 32,9%, Trenčiansky kraj: 2009: 63,4%, 2019: 47,4%, Nitriansky kraj:

2009: 34,3%, 2019: 21,0%, Žilinský kraj: 2009: 58,1%, 2019: 39,8%, Banskobystrický kraj: 2009: 41,1%, 2019: 38,4%, Prešovský kraj: 2009: 49,6%, 2019: 43,7%, Košický kraj: 2009: 36,7%, 2019: 29,9%) okrem opýtaných pochádzajúcich z Trnavského kraja (2009: 39,3%, 2019: 44,0%), kde bol zistený ich nárast. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2009 sa vzťahy žiakov k osobám s maďarskou národnosťou zhoršili najmä v Trnavskom kraji, zatiaľ čo ich zlepšenie bolo evidované v Nitrianskom kraji. Zistené dáta tak potvrdili, že pozitívny vzťah k príslušníkom maďarskej menšiny deklarovali najmä respondenti žijúci na národnostne zmiešanom území. Je zaujímavé, že negatívne postoje voči týmto osobám prezentovali žiaci, ktorí s Maďarmi prichádzajú do osobného kontaktu len v malej miere a je zrejmé, že u týchto opýtaných stále pretrvávajú rôzne predsudky. Vytvorenie pozitívneho postoja mladých ľudí s osobám patriacim k národnostným menšinám býva často podmienené nielen informáciami z oblasti multikultúrnej výchovy, ktoré získajú v škole a postojom rodičov, ale najmä charakterom osobných skúseností a mierou tolerancie voči odlišným rovesníkom.

Tabuľka 117

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	35,4	29,1	35,5	55,4	12,2	32,4	49,4	12,2	38,4	52,6	11,2	36,2	53,8	13,3	32,9
TT	31,3	29,4	39,3	36,3	17,8	45,9	47,1	10,2	42,7	40,8	10,6	48,6	43,0	13,0	44,0
TN	18,3	18,3	63,4	38,3	23,4	38,3	45,3	9,1	45,6	49,5	7,0	43,5	39,9	12,7	47,4
NR	40,0	25,7	34,3	55,3	17,3	27,4	63,1	9,4	27,5	63,7	7,1	29,2	71,6	7,4	21,0
ZA	16,3	25,6	58,1	41,8	12,3	45,9	38,8	10,9	50,3	46,3	7,6	46,1	47,8	12,4	39,8
BB	40,4	18,5	41,1	53,6	16,5	29,9	44,6	14,5	40,9	43,4	13,2	43,4	54,8	6,8	38,4
PO	26,8	23,6	49,6	46,2	9,8	44,0	42,4	8,7	48,9	45,4	9,5	45,1	51,1	5,2	43,7
KE	38,8	24,5	36,7	67,6	13,2	19,2	53,0	11,4	35,6	48,1	9,6	42,3	63,4	6,7	29,9

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 výrazne stúpol počet žiakov základných (2009: 31,1%, 2019: 50,8%) a stredných škôl (2009: 32,1%, 2019: 50,9%), ktorí mali k Maďarom vybudované priateľské vzťahy. V obidvoch skupinách respondentov sa znížil počet opýtaných (ZŠ: 2009: 20,3%, 2019: 7,9%, SŠ: 2009: 28,9%, 2019: 11,6%), ktorí voči skupine osôb patriacich k maďarskej národnostnej menšine pociťovali nepriateľstvo a zároveň klesol počet žiakov základných (2009: 48,6%, 2019: 41,3%) a stredných škôl (2009: 39,0%, 2019: 37,5%), ktorým boli Maďari ľahostajní. Z uvedených zistení vyplynulo, že u obidvoch skupín žiakov bol evidovaný nárast počtu opýtaných s priateľským vzťahom voči týmto osobám. Stredoškólači si vo vyššej miere vybudovali k Maďarom negatívne postoje, pričom žiaci základných škôl sa o nich častejšie nezaujímal.

Tabuľka 118

Vzťah k Maďarom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	31,1	32,1	54,4	45,8	49,4	46,3	48,3	48,5	50,8	50,9
nepriateľský	20,3	28,9	11,2	18,2	7,8	13,7	8,2	10,7	7,9	11,6
žiadny	48,6	39,0	34,4	36,0	42,8	40,0	43,5	40,8	41,3	37,5

Česi

Komparácia zistení ukázala, že od roku 2009 (79,7%, 2016: 81,7%, 2017: 78,8%, 2018: 75,4%, 2019: 78,4%) len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí si k Čechom vytvorili dobré vzťahy. Zároveň zostal na rovnakej úrovni počet respondentov, ktorí pociťovali voči tejto skupine osôb nepriateľstvo (2009: 3,7%, 2016: 5,1%, 2017: 4,6%, 2018: 4,2%, 2019: 3,8%). Mierne sa zvýšil počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí si k osobám s českou národnosťou nevybudovali žiadny vzťah (2009: 16,6%, 2016: 13,2%, 2017: 16,6%, 2018:

20,4%, 2019: 17,8%). Zistené údaje ukázali, že vzťahy opýtaných k Čechom sa od roku 2009 v podstate nezmenili.

Tabuľka 119

Postoje respondentov k Čechom	2009	2016	2017	2018	2019
priateľský	79,7	81,7	78,8	75,4	78,4
nepriateľský	3,7	5,1	4,6	4,2	3,8
žiadny	16,6	13,2	16,6	20,4	17,8

V skupine respondentov, ktorí deklarovali dobré vzťahy k Čechom, bolo u dievčat (2009: 77,9%, 2019: 80,6%) zaznamenané zvýšenie, pričom u chlapcov (2009: 81,3%, 2019: 76,1%) ich počet klesol. Od roku 2009 sa nezmenila situácia u respondentov (chlapci: 2009: 4,3%, 2019: 4,7%, dievčatá: 2009: 2,9%, 2019: 2,8%), ktorí si osoby s českou národnosťou neoblúbili. V skupine opýtaných, ktorým boli Česi ľahostajní, sa zvýšil počet chlapcov (2009: 14,4%, 2019: 19,2%) a klesol počet dievčat (2009: 19,2%, 2019: 16,6%). Z uvedeného vyplynulo, že dievčatá vnímali osoby s českou národnosťou pozitívnejšie, zatiaľ čo chlapci k nim mali vo vyššom počte vytvorené negatívne vzťahy.

Tabuľka 120

Vzťah k Čechom	2009		2016		2017		2018		2019	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D
priateľský	81,3	77,9	81,2	82,2	76,2	81,4	78,5	71,8	76,1	80,6
nepriateľský	4,3	2,9	6,3	4,8	6,1	3,1	6,3	2,3	4,7	2,8
žiadny	14,4	19,2	12,5	13,0	17,7	15,5	15,2	25,9	19,2	16,6

U žiakov stredných odborných škôl (2009: 79,7%, 2019: 75,8%) aj gymnázií (2009: 83,9%, 2019: 82,8%) bol od roku 2009 zistený pokles počtu opýtaných, ktorí si k Čechom vytvorili priateľské vzťahy. V skupine respondentov, ktorí pociťovali voči týmto osobám nepriateľstvo, sa situácia nezmenila (SOŠ: 2009: 3,6%, 2019: 3,8%, G: 2009: 4,2%, 2019: 4,3%). Zároveň bol v oboch podskupinách (SOŠ: 2009: 16,7%, 2019: 20,4%, G: 2009: 11,9%, 2019: 12,9%) zistený vyšší počet opýtaných, ktorým boli členovia tohto národa ľahostajní. Prezentované zistenia ukázali, že gymnazisti mali po celé sledované obdobie vybudované k Čechom lepšie vzťahy než žiaci stredných odborných škôl, ktorí sa túto skupinu osôb nezaujímali.

Tabuľka 121

Vzťah k Čechom	2009		2016		2017		2018		2019	
	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G	SOŠ	G
priateľský	79,7	83,9	79,8	81,1	76,1	79,1	72,4	82,1	75,8	82,8
nepriateľský	3,6	4,2	4,5	5,3	5,8	4,5	3,6	3,3	3,8	4,3
žiadny	16,7	11,9	15,7	13,6	18,1	16,4	24,0	14,6	20,4	12,9

Od roku 2009 bol u siedmakov (2009: 82,7%, 2019: 79,6%), ôsmakov (2009: 78,1%, 2019: 75,7%) a u druhákov (2009: 80,4%, 2019: 72,6%) evidovaný nižší počet respondentov, ktorí Čechov vnímali pozitívne. U deviatakov (2009: 73,7%, 2019: 82,9%) stúpil počet sympatizantov, pričom u prvákov (2009: 83,3%, 2019: 82,6%) a u tretiakov (2009: 78,4%, 2019: 79,3%) sa situácia za sledované obdobie nezmenila. Žiaci siedmich (2009: 2,2%, 2019: 3,1%) a ôsmich ročníkov (2009: 3,0%, 2019: 4,0%) pociťovali vo vzťahu k osobám s českou národnosťou vo vyššej miere nepriateľstvo, zatiaľ čo u deviatakov (2009: 6,1%, 2019: 4,1%) sa ich počet znížil. U všetkých stredoškôľakov (1. ročník: 2009: 3,9%, 2019: 4,1%, 2. ročník: 3,3%, 2019: 2,6%, 3. ročník: 2009: 4,1%, 2019: 4,6%) bola evidovaná rovnaká situácia ako v roku 2009. V skupine opýtaných, ktorí sa o Čechov nezaujímali, bolo u siedmakov (2009: 15,1%, 2019: 17,3%), ôsmakov (2009: 18,9%, 2019: 20,3%) a u druhákov (2009: 16,3%, 2019: 24,8%) zistené navýšenie, zatiaľ čo u deviatakov (2009: 20,2%, 2019: 13,0%) a u tretiakov (2009: 17,5%, 2019: 16,1%) sa ich počet znížil. Iba prváci (2009: 12,8%, 2019: 13,3%)

odpovedali na túto otázku rovnako ako v roku 2009. Z uvedeného je zrejmé, že osoby s českou národnosťou najhoršie vnímali siedmci a druháci, pričom vyšší počet opýtaných s priateľským postojom a menej žiakov, ktorí Čechov nemali radi, prípadne sa o nich nezaujímali, bolo evidovaných u deviatakov.

Tabuľka 122

Ročník	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
7. ročník ZŠ	82,7	2,2	15,1	83,3	6,2	10,5	80,7	3,6	15,7	76,9	4,7	18,4	79,6	3,1	17,3
8. ročník ZŠ	78,1	3,0	18,9	84,3	4,0	11,7	82,9	3,3	13,8	78,2	5,4	16,4	75,7	4,0	20,3
9. ročník ZŠ	73,7	6,1	20,2	81,3	6,7	12,0	79,0	4,2	16,8	69,6	4,7	25,7	82,9	4,1	13,0
1.ročník SŠ	83,3	3,9	12,8	79,8	6,1	14,1	81,0	4,0	15,0	80,3	3,6	16,1	82,6	4,1	13,3
2.ročník SŠ	80,4	3,3	16,3	83,8	4,5	11,7	75,8	6,1	18,1	71,6	3,4	25,0	72,6	2,6	24,8
3.ročník SŠ	78,4	4,1	17,5	77,4	4,6	18,0	75,2	6,0	18,8	75,1	3,3	21,6	79,3	4,6	16,1

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

U respondentov žijúcich v obciach s počtom obyvateľov nižším než 10 000 (menej než 2 000: 2009: 79,0%, 2019: 80,8%, od 2 001 do 10 000: 2009: 76,7%, 2019: 78,1%) sa od roku 2009 zvýšil počet opýtaných, ktorí považovali Čechov za svojich priateľov, pričom u žiakov s trvalým bydliskom vo väčších aglomeračných jednotkách (od 10 001 do 50 000: 2009: 83,4%, 2019: 80,0%, od 50 001 do 100 000: 2009: 77,9%, 2019: 76,8%, viac než 100 000: 2009: 81,9%, 2019: 71,8%) bolo evidované ich zníženie. V skupine respondentov, ktorí voči osobám s českou národnosťou pociťovali nepriateľstvo, bola u žiakov pochádzajúcich z obcí a miest s počtom obyvateľov nižším než 100 000 (menej než 2 000: 2009: 3,4%, 2019: 2,6%, od 2 001 do 10 000: 2009: 4,2%, 2019: 4,2%, od 10 001 do 50 000: 2009: 2,7%, 2019: 2,8%, od 50 001 do 100 000: 2009: 5,8%, 2019: 5,4%) zistená rovnaká situácia ako v roku 2009. Iba u opýtaných s trvalým bydliskom vo veľkomestách (viac ako 100 000: 2009: 3,4%, 2019: 6,9%) bolo zistené zvýšenie. V podsúbore žiakov, ktorým boli Česi ľahostajní, bolo u respondentov z obcí s počtom obyvateľov nižším než 10 000 (menej než 2 000: 2009: 17,6%, 2019: 16,6%, od 2 001 do 10 000: 2009: 19,1%, 2019: 17,7%) zaregistrované zníženie, pričom iba v skupine opýtaných v mestách s vyšším počtom obyvateľov (od 10 001 do 50 000 (2009: 13,9%, 2019: 17,2%, od 50 001 do 100 000: 2009: 16,3%, 2019: 17,8%, viac ako 100 000: 2009: 14,7%, 2019: 21,3%) ich počet stúpol. Z uvedených zistení vyplynulo, že Čechov najpozitívnejšie vnímali respondenti žijúci v obciach s počtom obyvateľov nižším než 10 000, zatiaľ čo najhoršia situácia bola zistená u žiakov základných a stredných škôl pochádzajúcich z najväčších miest.

Tabuľka 123

Bydlisko	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
menej než 2 000	79,0	3,4	17,6	78,8	5,8	15,4	82,6	4,4	13,0	78,5	3,9	17,6	80,8	2,6	16,6
od 2 001 do 10 000	76,7	4,2	19,1	79,8	4,8	15,4	83,9	5,7	10,4	75,7	4,1	20,2	78,1	4,2	17,7
od 10 001 do 50 000	83,4	2,7	13,9	85,4	4,4	10,2	75,4	4,4	20,2	75,5	4,1	20,4	80,0	2,8	17,2
od 50 001 do 100 000	77,9	5,8	16,3	83,7	5,2	11,1	74,1	3,2	22,7	74,1	3,5	22,4	76,8	5,4	17,8
viac ako 100 000	81,9	3,4	14,7	78,2	6,1	15,7	71,4	7,1	21,5	66,4	5,4	28,2	71,8	6,9	21,3

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

V skupine mladých obyvateľov Trnavského (2009: 71,9%, 2019: 77,2%) a Nitrianskeho kraja (2009: 75,7%, 2019: 84,9%) bol zistený vyšší počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí si k Čechom vybudovali priateľský postoj. V nižšej miere sa o nich pozitívne vyjadrili opýtaní žijúci v Trenčianskom (2009: 80,0%, 2019: 73,7%), Žilinskom (2009: 83,7%, 2019: 78,1%), Banskobystrickom (2009: 83,3%, 2019: 81,3%) a v Košickom kraji (2009: 87,0%, 2019: 75,4%), pričom v Bratislavskom (2009: 77,7%, 2019: 76,9%) a v Prešovskom kraji (2009:

80,3%, 2019: 79,1%) sa situácia za dané obdobie nezmenila. Vyšší počet opýtaných, ktorí pociťovali voči osobám českou národnosťou nepriateľstvo, bol evidovaný v podsúbore respondentov pochádzajúcich z Bratislavského (2009: 3,9%, 2019: 5,6%), Trenčianskeho (2009: 2,4%, 2019: 5,3%) a zo Žilinského kraja (2009: 2,3%, 2019: 4,1%). U žiakov s trvalým bydliskom v Banskobystrickom (2009: 4,0%, 2019: 4,5%) a v Košickom kraji (2009: 2,7%, 2019: 2,7%) sa počet týchto opýtaných nezmenil, pričom iba v Trnavskom (2009: 6,3%, 2019: 3,6%), Nitrianskom (2009: 3,6%, 2019: 1,5%) a v Prešovskom kraji (2009: 3,3%, 2019: 2,4%) bol zaznamenaný ich pokles. Nižší počet oslovených žiakov, ktorým boli Česi ľahostajní, bol evidovaný u opýtaných z Bratislavského (2009: 18,4%, 2019: 17,5%), Trnavského (2009: 21,8%, 2019: 19,2%) a z Nitrianskeho kraja (2009: 20,7%, 2019: 13,6%). V Trenčianskom (2009: 56,3%, 2019: 49,8%), Žilinskom (2009: 68,2%, 2019: 54,5%), Banskobystrickom (2009: 62,2%, 2019: 49,5%), Prešovskom (2009: 63,4%, 2019: 59,4%) a v Košickom kraji (2009: 55,1%, 2019: 52,9%) a zvýšil počet respondentov, ktorí o osoby s českou národnosťou neprejavili záujem. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2009 sa vzťahy k Čechom zhoršili najmä v skupine respondentov žijúcich v Trenčianskom kraji, zatiaľ čo ich zlepšenie bolo evidované u opýtaných pochádzajúcich z Trnavského a z Nitrianskeho kraja.

Tabuľka 124

Kraj	2009			2016			2017			2018			2019		
	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž	P	N	Ž
BA	77,7	3,9	18,4	80,2	5,8	14,0	77,7	3,9	18,4	75,6	3,8	20,6	76,9	5,6	17,5
TT	71,9	6,3	21,8	79,9	3,8	16,3	81,6	3,2	15,2	66,0	4,0	30,0	77,2	3,6	19,2
TN	80,0	2,4	17,6	80,3	5,3	14,4	75,3	6,4	18,3	77,1	4,9	18,0	73,7	5,3	21,0
NR	75,7	3,6	20,7	83,7	6,3	10,0	82,6	2,7	14,7	73,5	2,8	23,7	84,9	1,5	13,6
ZA	83,7	2,3	14,0	84,1	5,0	10,9	75,8	6,4	17,8	78,7	5,4	15,9	78,1	4,1	17,8
BB	83,3	4,0	12,7	84,7	4,4	10,9	80,8	5,2	14,0	76,7	4,3	19,0	81,3	4,5	14,2
PO	80,3	3,3	16,4	81,3	3,8	14,9	77,3	3,9	18,8	80,0	4,4	15,6	79,1	2,4	18,5
KE	87,0	2,7	10,3	78,5	6,8	14,7	79,1	4,6	16,3	72,8	3,2	24,0	75,4	2,7	21,9

Poznámka: P-priateľský, N-nepriateľský, Ž-žiadny

Od roku 2009 stúpol počet žiakov základných škôl (2009: 78,4%, 2019: 79,5%) ktorí mali vybudované priateľské vzťahy k Čechom, pričom u stredoškôľakov (2009: 80,9%, 2019: 77,4%) bolo zistené ich zníženie. V skupine opýtaných, ktorí nemali osoby s českou národnosťou radi, bola od roku 2009 zistená rovnaká situácia, a to nielen u žiakov základných (2009: 3,6%, 2019: 3,8%), ale aj stredných škôl (2009: 3,7%, 2019: 3,7%). V podsúbore respondentov, ktorým boli Česi ľahostajní, bolo u žiakov základných škôl (2009: 18,0%, 2019: 16,7%) zaznamenané zníženie, zatiaľ čo u stredoškôľakov bol evidovaný ich nárast (2009: 15,4%, 2019: 18,9%). Z uvedeného vyplynulo, že žiaci základných škôl si vo vyššej miere vybuďovali k Čechom pozitívne vzťahy, pričom stredoškôľáci sa vo vyššom počte o nich nezaujímal.

Tabuľka 125

Vzťah k Čechom	2009		2016		2017		2018		2019	
	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ	ZŠ	SŠ
priateľský	78,4	80,9	83,1	80,5	80,6	77,1	75,2	75,5	79,5	77,4
nepriateľský	3,6	3,7	5,3	4,9	3,8	5,4	4,9	3,5	3,8	3,7
žiadny	18,0	15,4	11,6	14,6	15,6	17,5	19,9	21,0	16,7	18,9

Prezentované zistenia potvrdili, že za sledované obdobie sa zlepšili vzťahy respondentov k Rómom, Aziatom a k Židom, pričom najvýraznejšie zlepšenie bolo evidované u Maďarov. Klesol počet žiakov, ktorí uvádzali priateľské postoje k černochoom a k Arabom a na rovnakej úrovni zostali tieto pozitívne vzťahy k Čechom. Na druhej strane bol zistený vzostup nepriateľských postojov voči Arabom. Klesol počet opýtaných, ktorí negatívne vnímali

Rómov, Aziatov, Židov a Maďarov, avšak nezmenil sa počet opýtaných, ktorí si vybudovali nepriateľské postoje k černochoom a k Čechom. V skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí zastávali **indiferentné postoje** voči daným skupinám osôb, bolo zistené zvýšenie počtu opýtaných vo vzťahu k Rómom a k Čechom. Znížil sa počet žiakov, ktorým boli ľahostajní černosí, Aziati, Arabi, Židia a Maďari. Na základe týchto údajov je možné konštatovanie, že od roku 2009 respondenti v globále omnoho lepšie hodnotili vzťahy k Maďarom a pozitívnejšie vnímali aj Rómov, černochoov, Aziatov a Židov. Mierne sa zhoršili ich vzťahy voči Arabom a na približne rovnakej úrovni zostali vzťahy opýtaných k Čechom. Pozitívne je hodnotené zistenie, že v tomto roku nebol zistený výraznejší vzostup nepriateľských postojov mladých Slovákov voči Arabom, čo v predchádzajúcich rokoch zapríčinil najmä strach z teroristických útokov. Skutočnosť, že slovenská verejnosť má väčšinou neutrálny vzťah k cudzincom, konštatovali na základe výskumných zistení aj Križovský a Mesároš (2017), pričom sa domnievali, že ak by v mieste bydliska respondentov pribudlo viac cudzincov, ich postoje by boli negatívnejšie. K vyššej miere odmietania cudzincov prispievajú najmä predsudky a strach, ktorý súvisí s nedostatočnými informáciami o cudzincoch prichádzajúcich na Slovensko. Divinský (2005) sa domnieva, že medzi majoritnou spoločnosťou existujú okrem prejavov diskriminácie a xenofóbie aj určité prejavy rasizmu. Táto skutočnosť podľa medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM 2001) súvisí s rôznymi faktormi, medzi ktoré patria najmä vek, úroveň vzdelania, miera nezamestnanosti v danom regióne, skúsenosti s pobytmi v zahraničí, veľkosť obce, mesta, počet cudzincov v regióne a osobné skúsenosti s nimi.¹⁸

Tabuľka 126

Skupiny	Roky				
	2010	2016	2017	2018	2019
Rómovia					
priateľský	17,2	21,2	30,6	32,0	34,8
nepriateľský	38,1	38,2	26,3	23,5	18,2
žiadny	44,7	40,6	43,1	44,5	47,0
Černosí					
priateľský	46,4	48,7	44,3	44,7	51,2
nepriateľský	5,7	11,6	6,6	6,0	5,8
žiadny	47,9	39,7	49,1	49,3	43,0
Aziati					
priateľský	34,7	42,5	36,1	37,5	44,1
nepriateľský	7,2	9,4	7,9	6,1	5,5
žiadny	58,1	48,1	56,0	56,4	50,4
Arabi					
priateľský	28,2	21,2	18,0	23,8	26,6
nepriateľský	10,1	28,2	19,2	14,1	14,8
žiadny	61,7	50,6	62,8	62,1	58,6
Židia					
priateľský	27,2	29,9	26,7	29,8	36,1
nepriateľský	10,5	16,7	9,9	7,2	7,1
žiadny	62,3	53,4	63,4	63,0	56,8
Maďari					
priateľský	31,7	49,6	47,8	48,4	52,4
nepriateľský	24,8	15,1	10,9	9,5	9,8
žiadny	43,5	35,3	41,3	42,1	37,8

¹⁸ Plavnická, J.-Šlosár, D.: Extrémistické postoje slovenskej spoločnosti voči cudzincom. In: Tóthová, L.-Šlosár, D.: Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8251-640-4, s. 40-42

Česi	2010	2016	2017	2018	2019
priateľský	79,7	81,7	78,8	75,4	78,4
nepriateľský	3,7	5,1	4,6	4,2	3,8
žiadny	16,6	13,2	16,6	20,4	17,8

ZÁVERY

Na základe výsledkov výskumu môžeme konštatovať, že:

Charakteristika rodinného prostredia

- Od roku 2009 klesol počet opýtaných, ktorí **žili v úplných rodinách**. Výraznejšie stúpol počet žiakov, ktorých vychovával nevlastný otec alebo matka, pričom sa nezmenil počet respondentov, ktorí vyrastali v neúplných rodinách. Za sledované obdobie sa výraznejšie znížil počet opýtaných, ktorí žili v náhradných rodinách. Zistené údaje poukazujú na súčasný negatívny trend, ktorý je charakterizovaný vyšším rozpadom rodín než kedysi. Táto skutočnosť spôsobuje zvyšovanie počtu detí, ktoré vyrastajú v neúplných alebo v doplnených rodinách, čo v môže niektorých prípadoch negatívne ovplyvňovať ich psychický vývoj.
- Za celé sledované obdobie bola najlepšia situácia zaznamenaná v Prešovskom kraji, kde najviac opýtaných žilo v úplných rodinách a najmenej respondentov pochádzalo z neúplných a z doplnených rodín. V Bratislavskom kraji bol od roku 2009 zistený najnižší počet respondentov vyrastajúcich v úplných rodinách a najvyšší počet žiakov, ktorí pochádzali z neúplných rodín.
- Od roku 2009 minimálne stúpol počet opýtaných, ktorí hodnotili **rodinné vzťahy** kladne a len veľmi mierne sa zvýšil počet žiakov, ktorí si s otcom a matkou nerozumeli. Pozitívne je hodnotené zistenie, že výrazná väčšina žiakov základných a stredných škôl hodnotila vzťahy v rodine ako dobré, pretože kvalita vzťahov medzi rodičmi a deťmi je považovaná za významný faktor ovplyvňujúci vývoj osobnosti dieťaťa, ktoré v tejto rodine žije.
- Vzťahy v rodine od roku 2009 pozitívnejšie hodnotili najmä žiaci 9. ročníkov základných škôl, opýtaní s trvalým bydliskom v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000, gymnazisti, mladí obyvatelia Trenčianskeho a Nitrianskeho a žiaci základných škôl. Zhoršené medziľudské vzťahy v rodinách boli vo vyššej miere zistené u žiakov 7. a 8. ročníkov základných škôl, respondentov žijúcich vo veľkomestách, u žiakov stredných odborných škôl, opýtaných pochádzajúcich zo Žilinského kraja a u stredoškolákov.

Kamaráti, ktorí patria k extrémistom

- Približne každý tretí žiak základnej a strednej školy udržiaval priateľské kontakty s osobami, ktoré si osvojili nebezpečné extrémistické názory a mohli tak negatívne ovplyvňovať aj postoje svojich kamarátov. Od roku 2016 mierne stúpol počet respondentov, ktorí sa **s extrémistami kamarátili** a klesol počet opýtaných, ktorí priateľov s týmito nebezpečnými názormi nemali. Z prezentovaných dát je zrejmé, že najlepšia situácia bola zistená v roku 2018.
- Za sledované obdobie sa zvýšil počet opýtaných, ktorí sa priatelili s extrémistami najmä u dievčat, gymnazistov, žiakov 8. ročníkov základných škôl a 3. ročníkov stredných škôl, respondentov pochádzajúcich z najmenších obcí, opýtaných žijúcich v Trnavskom, Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji. Nižší počet kamarátov s extrémistickými

názormi mali skôr chlapci, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, respondenti žijúci v najväčších mestách, mladí obyvatelia Nitrianskeho kraja a žiaci stredných škôl.

Prejavy extrémizmu vyskytujúce sa v školskom prostredí

- Od roku 2016 výrazne stúpol počet respondentov, ktorí počuli od spolužiakov negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách, stretli sa s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom, zaznamenali rôzne prejavy nenávisť voči určitým skupinám osôb, videli u rovesníkov oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus, stretli sa s propagovaním ich tlačovín a aktivít. Zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí v triednom kolektíve videli u spolužiakov rôzne nebezpečné veci, symboly propagujúce extrémistické hnutie a zaznamenali aj ich účasť na aktivitách, ktoré tieto skupiny organizovali. Prezentované zistenia potvrdili, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa v triednom kolektíve stretli so všetkými uvedenými extrémistickými prejavmi, čo je hodnotené negatívne a bolo by potrebné túto situáciu zmeniť.
- Od roku 2016 stúpol počet chlapcov, ktorí počuli od spolužiakov negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách, stretli sa s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom, videli, že ich rovesníci nosili oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus, mali pri sebe rôzne nebezpečné veci a symboly propagujúce toto hnutie. Znížil sa počet chlapcov, ktorí sa v triednych kolektívoch stretli s propagáciou extrémistických tlačovín, aktivít a s priamou účasťou rovesníkov na týchto podujatiach. Na rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí zaznamenali v triedach rôzne prejavy nenávisť voči niektorým skupinám osôb. U dievčat bolo evidované zvýšenie počtu všetkých uvedených prejavov extrémizmu. Príčinou týchto zistení môže byť skutočnosť, že dievčatá mali viac poznatkov o extrémizme a skôr zaznamenali tieto prejavy než chlapci, ktorí mohli byť voči nim tolerantnejší a nepripisovali im potrebnú dôležitosť.
- V skupine žiakov základných škôl sa od roku 2016 zvýšil počet respondentov, ktorí u svojich spolužiakov stretli s negatívnymi výrokmi o rase, národe a etnických skupinách, s prejavmi nenávisť voči určitým skupinám osôb, videli u rovesníkov oblečenie zviditeľňujúce extrémizmus, stretli sa s propagovaním ich tlačovín a aktivít. Stúpol aj počet žiakov základných škôl, ktorí videli u spolužiakov rôzne nebezpečné veci a zaznamenali ich účasť na aktivitách, ktoré extrémisti organizovali. V nižšom počte sa stretli iba s agresívnym správaním s extrémistickým charakterom, pričom v rovnakej miere videli symboly propagujúce extrémizmus. U stredoškolákov bolo zistené zvýšenie počtu všetkých prejavov extrémizmu, preto považujeme za potrebné venovať sa daným témam najmä v tomto type škôl. Je dôležité venovať pozornosť najmä realizácií preventívnych opatrení, ale aj rozhovorom so žiakmi na triednických hodinách a v rámci iných predmetov, aby mali pedagógovia prehľad o názoroch, vyjadreniach a postojoch detí a mládeže k extrémizmu a v prípade potreby ich mohli spoločne s rodičmi korigovať.
- Oproti zisteniam z roku 2016 stúpol počet opýtaných, ktorí videli v škole **časté prejavy extrémizmu**. Výraznejšie klesol počet respondentov, ktorí sa s nimi stretli občas a zvýšil sa počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí ich nezažili vôbec. Zaujímavé je zistenie, že v rokoch 2016, 2017 a 2019 prevládal počet respondentov, ktorí prejavy extrémizmu zažili občas, zatiaľ čo v roku 2017 viac ako 60,0% opýtaných tieto negatívne skúsenosti nemalo. Eliminovať výskyt extrémizmu by pomohla lepšia informovanosť detí a mladých ľudí o tomto negatívnom jave, jeho ideológii a prejavoch, čo by prispelo k ich väčšej ochrane.

- Časté aj občasné prejavy extrémizmu za celé sledované obdobie zažili v triedach vo vyššej miere žiaci stredných odborných škôl. Stúpajúci nárast prejavov extrémizmu v triedach bol od roku 2016 evidovaný najmä na gymnáziách, preto je potrebné venovať prevencii tohto negatívneho javu pozornosť najmä na tomto type strednej školy.
- U respondentov z Trnavského, Trenčianskeho, Žilinského a z Banskobystrického kraja bol zistený výrazne vyšší počet žiakov, ktorí sa v triednych kolektívoch stretli s častými prejavmi extrémizmu. Zníženie počtu opýtaných, ktorí zažili v triedach časté aj s občasné extrémistické prejavy a nárast počtu žiakov, ktorí tieto negatívne skúsenosti nemali, bol evidovaný iba v Nitrianskom kraji.
- V obidvoch typoch škôl za sledované obdobie stúpol počet opýtaných, ktorí mali skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu, prípadne ich nezažili vôbec a klesol aj počet žiakov, ktorí sa s nimi stretli len občas. Najvyšší počet respondentov zo základných aj zo stredných škôl, ktorí mali skúsenosti s častými prejavmi extrémizmu, bol zaznamenaný v roku 2019, zatiaľ čo najlepšia situácia bola evidovaná v roku 2016. Túto negatívnu situáciu by mohla eliminovať lepšia informovanosť detí a mladých ľudí o extrémizme, jeho ideológii a prejavoch, čo by prispelo k ich väčšej ochrane pred týmto nebezpečným javom.
- Od roku 2016 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí o **extrémistické prejavy nezaujímal**. Výrazne sa znížil počet respondentov, ktorí s nimi súhlasili. Okrem toho mierne klesol aj počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí s prejavmi extrémizmu nesúhlasili. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že situácia sa od roku 2016 zlepšila, pretože bol zaznamenaný výrazne nižší počet respondentov, ktorí s prejavmi extrémizmu súhlasili a znížil sa aj počet opýtaných, ktorí sa k týmto negatívnym prejavom stavali kriticky. Zároveň vo vyššej miere stúpol počet žiakov, ktorí sa o prejavy extrémizmu vo svojom okolí nezaujímal.
- Najvyšší počet chlapcov aj dievčat s pozitívnym postojom k prejavom extrémizmu bol zaznamenaný v roku 2016, zatiaľ čo najviac respondentov, ktorí s nimi nesúhlasili, bolo evidovaných v roku 2017. V roku 2018 a 2019 sa viac než polovica oslovených žiakov v obidvoch skupinách o tieto negatívne prejavy nezaujímal. Dievčatá za sledované obdobie častejšie nesúhlasili s prejavmi extrémizmu, pričom v nižšej miere vyjadrovali svoje kladné postoje. Zaujímavé je zistenie, že približne rovnaký počet opýtaných sa o tieto negatívne prejavy nezaujímal.
- Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí nemali žiadne skúsenosti s prejavmi extrémizmu a stúpol počet respondentov, ktorí sa na tieto situácie nepamätali. Znížil sa počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí **zažili extrémistické prejavy** v rovesníckej skupine, doma, na ulici alebo ich videli v televíznom vysielaní. Veľmi výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí sa s prejavmi extrémizmu stretli na internete a na sociálnych sieťach a na približne rovnakej úrovni zostal počet opýtaných, ktorí videli tieto negatívne javy v škole. Z uvedených zistení vyplynulo, že od roku 2016 klesol počet žiakov, ktorí zažili prejavy extrémizmu v najbližšom prostredí – doma, v rovesníckej skupine a na ulici, avšak výrazne stúpol počet respondentov, ktorí sa s týmto negatívnym javom stretli na internete a na sociálnych sieťach.
- Žiaci stredných škôl zažili prejavy extrémizmu vo vyššej miere v škole, v partii rovesníkov, doma, na ulici a najmä na internete a na sociálnych sieťach. Žiaci základných škôl ich častejšie videli prostredníctvom televízneho vysielania. Prezentované zistenia potvrdili, že viac skúseností s týmito negatívnymi prejavmi mali stredoškooláci, ktorí si zároveň častejšie nevedeli na tieto nepríjemné situácie spomenúť.

Informovanosť žiakov základných a stredných škôl o extrémizme

- Od roku 2016 len veľmi mierne klesol počet opýtaných, ktorí boli s **mierou informovanosti o extrémizme** spokojní. Zároveň sa znížil aj počet respondentov, ktorí pociťovali v tejto oblasti určitý deficit a mierne stúpol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí sa o extrémizmus nezaujímal. Zistené údaje potvrdili, že oproti roku 2016 sa situácia zmenila len vo veľmi malej miere, pričom sa zvýšil počet respondentov ktorí sa o tento negatívny jav nezaujímal. V tejto oblasti majú pomerne veľké rezervy pedagógovia, ktorí by sa mohli danej problematike venovať v rámci vyučovania. Dôležité je, aby vedeli žiakov zaujať, spestrili výučbu rôznymi novými formami, ktoré by si vyžadovali ich aktívnu účasť. Len takto je možné adolescentom, ktorí sa o extrémizmus nezaujímajú vysvetliť nebezpečenstvo, ktoré tento negatívny jav predstavuje.
- Informovanosť o extrémizme sa od roku 2016 zvýšila najmä u najmä u dievčat, gymnazistov, žiakov 7. a 9. ročníkov základných škôl, opýtaných žijúcich v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000, u respondentov s trvalým bydliskom v Prešovskom, Trnavskom a v Banskobystrickom kraji a u žiakov základných škôl. Nedostatok poznatkov o tomto negatívnom spoločenskom jave viac pociťovali chlapci, žiaci 1. ročníkov stredných škôl, respondenti pochádzajúci z veľkých a z najväčších miest, opýtaní žijúci v Žilinskom kraji a žiaci stredných odborných škôl.
- Od roku 2016 výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí sa o **extrémizmus nezaujímal**. Klesol počet respondentov, ktorí potrebné informácie získali z televízie a z rozhlasu, z internetu alebo z rôznych alternatívnych médií. Výrazne stúpol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorým poznatky o extrémizme odovzdali učitelia a zvýšil sa aj počet opýtaných, ktorým ich sprostredkovali rodičia, kamaráti, prečítali si ich v novinách a v časopisoch alebo použili iné zdroje. Zo zistených výsledkov výskumu vyplynulo, že od roku 2016 sa záujem žiakov základných a stredných škôl o extrémizmus výrazne znížil, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorým potrebné poznatky odovzdali učitelia. Toto zistenie je pozitívne, pretože predpokladáme, že informácie, ktoré žiaci získali od svojich pedagógov, sú omnoho pravdivejšie a objektívnejšie než tie, ktoré si prečítali na internete alebo im ich sprostredkovali kamaráti.
- Od roku 2016 sa výrazne znížil záujem chlapcov aj dievčat o extrémizmus, pričom najviac stúpol počet opýtaných, ktorým tieto poznatky odovzdali učitelia. Zaujímavé je zistenie, že chlapci za sledované obdobie najčastejšie čerpali potrebné informácie z internetu, pričom dievčatá výrazne preferovali poznatky sprostredkované televíziou a rozhlasom.
- U žiakov základných škôl sa výrazne zvýšil počet opýtaných, ktorým potrebné poznatky odovzdali učitelia. Títo respondenti čerpali informácie o extrémizme najmä z televízie a z rozhlasu, pričom stredoškoláci výrazne preferovali poznatky, ktoré si vyhľadali na internete.
- Od roku 2016 klesol počet častých **návštevníkov extrémistických internetových stránok**, avšak mierne stúpol počet opýtaných, ktorí ich navštevovali občas. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí portály zamerané na extrémizmus nesledovali. Najhoršia situácia bola zaznamenaná v roku 2017, pričom v roku 2019 bol zistený výrazne nižší počet častých návštevníkov týchto stránok a najvyšší počet oslovených žiakov, ktorí na tieto extrémistické webové portály nikdy nechodili.
- U chlapcov sa výrazne znížil počet častých návštevníkov extrémistických internetových stránok, nezmenil sa počet opýtaných, ktorí ich navštevovali občas a zvýšil sa počet

opýtaných, ktorí ich nesledovali vôbec. U dievčat bol evidovaný vyšší počet žiačok, ktoré tieto portály sledovali občas a nižší počet opýtaných, ktoré ich vôbec nenavštevovali, pričom počet častých návštevníčok zostal rovnaký.

- U gymnazistov bol od roku 2016 evidovaný vyšší počet opýtaných, ktorí patrili k občasným návštevníkom internetových extrémistických portálov. Domnievame sa, že na tomto type strednej školy je potrebné venovať zvýšenú pozornosť prevencii zameranej na elimináciu tohto negatívneho javu.
- Z prezentovaných zistení vyplynulo, že za dané obdobie bol u opýtaných z Trenčianskeho, Nitrianskeho a z Banskobystrického kraja zistený nižší počet častých aj občasných návštevníkov extrémistických webových portálov a vyšší počet žiakov, ktorí ich nesledovali. Omnoho horšia situácia bola zaznamenaná u mladých obyvateľov Žilinského a Prešovského kraja, kde síce klesol počet opýtaných, ktorí tieto stránky sledovali často, avšak stúpol počet opýtaných, ktorí na ne chodili niekedy a na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí extrémistické nikdy portály nenavštevovali.
- U žiakov stredných škôl sa znížil počet častých návštevníkov a nezmenil sa počet opýtaných, ktorí tieto portály sledovali občas. Zároveň stúpol počet stredoškolákov, ktorí ich nesledovali vôbec. U žiakov základných škôl bolo evidované zvýšenie počtu opýtaných, ktorí na extrémistické internetové stránky chodili občas. Je zrejmé, že je potrebné venovať pozornosť týmto respondentom, pretože v ich veku sú ľahko ovplyvniteľní a často majú sklony preberať cudzie názory bez toho, že by nad nimi porozmýšľali a overili si pravdivosť informácií, ktoré si na internete prečítali.

Dôvody prít'azlivosti extrémistických hnutí pre deti a mládež

- V roku 2016 oslovení žiaci pripisovali omnoho väčší význam negatívnym osobným zážitkom detí a mládeže, nedôvere občanov voči politickým stranám a dlhodobému zanedbávaniu problémov chudoby obyvateľstva. V roku 2019 považovali za dôležitejšie zlé rodinné vzťahy, nevhodný spôsob výchovy detí ako aj nedostatočné vedomosti z histórie. Je zrejmé, že kým v roku 2016 prevládali u opýtaných dôvody, ktoré sa týkali spoločenskej situácie, v roku 2019 mali výraznú prevahu motívy zamerané na rodinu a získanie poznatkov o historickom vývoji našej krajiny.
- Chlapci aj dievčatá za celé sledované obdobie považovali za najfrekvencovanejší dôvod nárastu prejavov extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete. Od roku 2016 klesol počet respondentov, ktorí pripisovali význam nielen tomuto dôvodu, ale i negatívnym dôsledkom sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, strate ideálov a frustrácii detí a mládeže, akceptovaniu násilia v médiách, negatívnym osobným zážitkom, nedôvere voči politickým stranám, dlhodobému zanedbávaniu chudoby a segregácie obyvateľstva a nedostatku času u učiteľov venovať sa individuálne svojim žiakom. Zvýšil sa počet chlapcov aj dievčat, ktoré považovali za dôležité nedostatočné vedomosti mladých ľudí z oblasti histórie a stúpol počet opýtaných, ktorí kritizovali nevhodný spôsob výchovy detí v rodine. Chlapci na rozdiel od dievčat považovali za dôležitejší dôvod zlé vzťahy v rodine. Dievčatá venovali menej pozornosti strachu detí a mládeže zo sociálneho vylúčenia, pričom chlapci mu pripisovali rovnakú dôležitosť ako v roku 2016. V obidvoch skupinách opýtaných stúpol počet respondentov, ktorí nevedeli na danú otázku odpovedať. Toto zistenie korešponduje s údajmi získanými v predchádzajúcej otázke, z ktorej vyplynulo, že žiaci základných a stredných škôl sa o extrémizmus zaujímajú v omnoho nižšej miere než v roku 2016. Bolo by potrebné, aby títo respondenti získali viac pravdivých a objektívnych poznatkov o tomto negatívnom jave a na ich základe si vedeli vytvoriť a obhájiť vlastný názor.

- V roku 2016 a 2017 považovali opýtaní za **najdôležitejšiu príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami** túžbu získať si rešpekt okolia, zatiaľ čo v roku 2018 a 2019 preferovali najmä nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania. V roku 2016 pripisovali žiaci väčší význam neschopnosti mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom a snahe vybiť si zlosť a agresivitu, zatiaľ čo v tomto roku považovali za dôležité predsudky získané v rodine a potrebu byť členom rovesníckej skupiny.
- Od roku 2016 klesol počet chlapcov aj dievčat, ktoré považovali za príčinu sympatizovania mládeže s extrémistami potrebu byť členom rovesníckej skupiny, snahu oplatiť zlú skúsenosť, potrebu vzbudiť pozornosť dospelých, snahu vybiť si zlosť a agresivitu a neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom. U chlapcov sa nezmenil počet respondentov, ktorí považovali za dôležité nedostatočné poznatky o dôsledkoch správania sa extrémistov, ktorým však dievčatá pripisovali omnoho väčší význam. Chlapci zároveň rovnako hodnotili túžbu získať si rešpekt okolia, pričom dievčatám sa tento dôvod zdal menej dôležitý. Dievčatá kritickejšie hodnotili skutočnosť, že mnohí mladí ľudia majú predsudky voči niektorým skupinám osôb, ktoré získali vo vlastnej rodine. V oboch skupinách respondentov však výrazne stúpol počet oslovených žiakov, ktorí na túto otázku nemali vytvorený vlastný názor. Porovnanie zistení ukázalo, že chlapci pripisovali väčšine príčin nižší význam, prípadne niektoré hodnotili rovnako ako v roku 2016. U dievčat bolo evidované zvýšenie dôležitosti len pri nedostatku poznatkov o dôsledkoch správania sa extrémistov a pri existencii predsudkov voči niektorým skupinám osôb. Negatívne je hodnotený fakt, že u respondentov sa výraznejšie zvýšil počet respondentov, ktorí i napriek skutočnosti, že majú viac možnosti dozvedieť sa o extrémistických skupinách v škole alebo na internete, nevedeli na danú otázku odpovedať.
- Žiaci základných škôl považovali za dôležitejší motív nárastu sympatií mladých ľudí k extrémistom iba nedostatok poznatkov o dôsledkoch ich správania. U stredoškolákov bolo zistené zvýšenie dôležitosti nielen pri tomto motíve, ale stúpol aj počet opýtaných, ktorí kriticky označili predsudky voči niektorým skupinám osôb a túžbu mladých ľudí získať si rešpekt okolia. Aj v tomto prípade je negatívne hodnotený výrazný nárast počtu žiakov základných a stredných škôl, ktorí k tomuto závažnému problému nemali vytvorený vlastný postoj. Z praktického života je zrejmé, že mladá generácia má často tendencie riešiť svoje problémy nekonvenčným spôsobom. Práve z týchto dôvodov sa extrémistické skupiny snažia získať mladých ľudí a s cieľom ovplyvniť ich názory a postoje svojimi myšlienkami. Zastaviť nárast sympatizantov extrémistických zoskupení u tejto vekovej skupiny môže pomôcť len efektívna a systematická prevencia.

Názory a postoje žiakov základných a stredných škôl k skupinám ľudí odlišujúcich sa od ostatných

- Od roku 2009 mierne stúpol počet opýtaných, ktorí si našli **kamarátov patriacich k inej rase alebo etnickej skupine**. Znížil sa počet respondentov, ktorí by sa s osobou odlišujúcou sa od ostatných priatelili, avšak nepoznali ju a klesol aj počet oslovených žiakov, ktorí neboli ochotní nadviazať s týmito osobami kamarátske vzťahy. Prezentované zistenia potvrdili, že i keď si viac než polovica opýtaných už vybudovala priateľské kontakty s osobami odlišujúcimi sa od majoritnej skupiny ľudí na Slovensku, približne každý ôsmy oslovený žiak základných a stredných škôl mal určité výhrady voči osobám patriacim k inej rase a etniku. Z uvedeného je zrejmé, že za sledované obdobie postupne stúpol počet respondentov, ktorí mali priateľov odlišujúcich sa od väčšiny ľudí farbou pleti a mierne sa znížil počet opýtaných, ktorí sa k osobám patriacim k minoritným skupinám stavali odmietavo, i keď najhoršia situácia bola zistená v roku 2016.

- Kamarátov inej rasy a etnického pôvodu si od roku 2009 častejšie našli chlapci, žiaci 3. ročníkov stredných škôl, žiaci stredných odborných škôl, respondenti žijúci v malých obciach a mestách s počtom obyvateľov nižším než 50 001 a opýtaní s trvalým bydliskom v Trnavskom kraji. Neochotu nadviazať kamarátstvo s osobou, ktorá sa od ostatných odlišuje farbou pleti, prezentovali v roku 2019 vo vyššej miere gymnazisti, žiaci 8. ročníkov základných škôl, respondenti pochádzajúci z miest s počtom obyvateľov od 50 001 do 100 000 a mladí obyvatelia Prešovského kraja.
- Od roku 2009 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí **súhlasili s myšlienkou nadradenosti bielej rasy** a veľmi sa zvýšil počet respondentov, ktorí na túto otázku odpovedali záporne. Vo veľkej miere klesol aj počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí nemali na tento problém vytvorený vlastný názor. Zistené údaje ukázali, že výrazná väčšina respondentov si osvojila správny názor. Z uvedených údajov zároveň vyplynulo, že situácia týkajúca sa rasovej nadradenosti je v súčasnej dobe omnoho lepšia než v roku 2009. Je zrejmé, že prezentovanie tohto páľčivého problému v médiách a poskytovanie potrebných poznatkov žiakom v škole a v rodine prispelo k výraznému zníženiu počtu opýtaných, ktorí si osvojili nesprávny názor. Bolo by však potrebné, aby respondenti tieto názory uplatňovali aj v praktickom živote a vzdali sa predsudkov, ktorí mnohí ešte vo vzťahu k rovesníkom s inou farbou pleti majú.
- S myšlienkou nadradenosti bielej rasy súhlasili za dané obdobie vo vyššom počte chlapci, žiaci 2. ročníkov stredných škôl, gymnazisti, respondenti pochádzajúci z Banskobystrického a z Košického kraja a stredoškooláci. Prezentované zistenia ukázali, že závažná problematika rasovej neznášanlivosti si vyžaduje omnoho viac pozornosti, než sa jej venovalo doteraz, pričom je potrebné klásť dôraz najmä na efektívnu a účinnú prevenciu. Situáciu by pomohlo zlepšiť aj prezentovanie danej témy v médiách, napr. vysielaním programov, ktoré by poukázali na nebezpečenstvo fašizmu a šírenia rasistickej ideológie.
- Od roku 2009 klesol počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že **existujú skupiny osôb, ktoré predstavujú pre Slovensko určitú hrozbu**. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí na otázku odpovedali záporne a stúpol počet žiakov základných a stredných škôl, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Prezentované zistenia ukázali, že v súčasnej dobe sa deti a mládež menej obávajú o bezpečný život na Slovensku než predtým. Prezentované zistenia ukázali, že od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí sa na Slovensku necítili bezpečne a mali strach z určitých skupín ľudí a zvýšil sa počet respondentov, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Príčina týchto obáv môže byť podmienená celkovou celosvetovou situáciou a je zrejmé, že za posledné obdobie si deti a mladí ľudia na pokojnejšiu politickú situáciu na Slovensku už zvykli a chápu, že nebezpečenstvo, ktoré často vidia v médiách sa našej krajiny až tak bezprostredne netýka.
- Názor, že niektoré skupiny osôb ohrozujú Slovákov, deklarovali od roku 2009 častejšie chlapci, gymnazisti, žiaci 8. ročníkov základných škôl, opýtaní pochádzajúci z najmenších obcí a respondenti s trvalým bydliskom v Trenčianskom a v Banskobystrickom kraji.
- Prezentované zistenia potvrdili, že za sledované obdobie sa **zlepšili vzťahy** respondentov k Rómom, Aziatom a k Židom, pričom najvýraznejšie zlepšenie bolo evidované u Maďarov. Klesol počet oslovených žiakov základných a stredných škôl, ktorí uvádzali priateľské postoje k černochoom a k Arabom a na rovnakej úrovni zostali tieto pozitívne vzťahy

k Čechom. Na druhej strane bol zistený vzostup **nepriateľských postojov** voči Arabom. Klesol počet opýtaných, ktorí negatívne vnímali Rómov, Aziatov, Židov a Maďarov, avšak nezmenil sa počet opýtaných, ktorí si vybudovali nepriateľské vzťahy k černochoch a k Čechom. V skupine žiakov základných a stredných škôl, ktorí zastávali **indiferentné postoje** voči daným skupinám osôb, bolo zistené zvýšenie počtu opýtaných vo vzťahu k Rómom a k Čechom. Znížil sa počet oslovených žiakov, ktorým boli ľahostajní černosí, Aziati, Arabi, Židia a Maďari. Na základe týchto údajov je možné konštatovanie, že od roku 2009 žiaci základných a stredných škôl v globále omnoho lepšie hodnotili vzťahy k Maďarom a pozitívnejšie vnímali aj Rómov, černochoch, Aziatov a Židov. Mierne sa zhoršili ich vzťahy voči Arabom a na približne rovnakej úrovni zostali vzťahy žiakov základných a stredných škôl k Čechom. Pozitívne je hodnotené zistenie, že v tomto roku nebol zistený výraznejší vzostup nepriateľských postojov mladých Slovákov voči Arabom, čo v predchádzajúcich rokoch zapríčinil najmä strach z teroristických útokov.

- Z prezentovaných zistení vyplynulo, že k osobám s odlišnou národnosťou a farbou pleti si od roku 2009 vytvorili pozitívnejšie vzťahy dievčatá, gymnazisti, žiaci 9. ročníkov základných škôl a stredoškólači.

ODPORÚČANIA PRE PRAX:

Výsledky výskumov potvrdili, že extrémizmus patrí v školskom prostredí k závažným sociálno-patologickým javom. Pre zníženie jeho výskytu v základných a v stredných školách odporúčame:

- Venovať pozornosť účinnej a efektívnej prevencii extrémizmu a radikalizmu, výrazne zvýšiť informovanosť mladých ľudí a snažiť sa eliminovať faktory, ktoré tieto negatívne javy podmieňujú.
- V rámci multikultúrnej výchovy poskytnúť žiakom poznatky o demokracii, tolerancii, rešpektovaní iných kultúr a naučiť ich dodržiavať ľudské práva.
- Venovať viac pozornosti problematike holokaustu a antisemitizmu, pretože niektorí žiaci majú voči Židom vytvorené neodôvodnené predsudky.
- Zvyšovať povedomie verejnosti a najmä mladých ľudí o nebezpečenstve, ktoré extrémizmus predstavuje.
- Zvyšovať právne vedomie žiakov, poskytnúť im poznatky prejavoch extrémizmu, o ich trestnej činnosti a upozorniť ich na nutnosť niesť zodpovednosť za svoje konanie.
- V rámci využívania nových moderných komunikačných technológií zamerať v školách pozornosť na digitálne vzdelávanie a optimálne využívanie informačno-komunikačných technológií.
- Naučiť žiakov menej dôverovať neovereným zdrojom poznatkov, naučiť ich vyhľadávať si informácie na spoľahlivých stránkach a vedieť ich overiť.
- Všímať si správanie, oblečenie, vyjadrovanie a správanie žiakov s cieľom identifikovať prejavy extrémizmu a spoločne s rodičmi a odborníkmi ich prostredníctvom účinných výchovných opatrení eliminovať.
- Poskytnúť deťom veku primeraným spôsobom dostatok informácií o extrémizme, pričom treba dať jasne najavo negatívny postoj dospelých voči týmto závažným protispoločenským javom.

LITERATÚRA

FISCHER, S. - ŠKODA, J.: *Sociální patologie*. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3

HLAVÁČOVÁ, S.: *Skúsenosti z dobrej praxe s dysfunkčnými rodinami bez domova s využitím modelu stretnutia rodinného kruhu*. In: Človek na periférii spoločnosti. Ružomberok : Verbum, 2016. ISBN 978-80-89232-56-7

KOL. AUTOROV: *Symbolika využívaná extrémistickými a radikálnymi skupinami*. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR, 2016. Publikácia vydaná v rámci programu Európskej komisie "Predchádzanie a boj proti trestnej činnosti" – in www.minv.sk

MILO, D.: *Nenávistné prejavy na internete ako nástroj radikalizácie a ich prevencia*. In: Sociálna prevencia č. 1/2014, Bratislava : NOC. ISSN 1336-9679

PLAVNICKÁ, J. - ŠLOSÁR, D.: *Extrémistické postoje slovenskej spoločnosti voči cudzincom*. In: Tóthová, L. - Šlosár, D.: *Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch*. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8251-640-4

PILIAROVÁ, M. - LOVAŠOVÁ, S.: *Extrémizmus a jeho podoby*. In: Tóthová, L. - Šlosár, D.: *Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch*. Košice : UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4

PÉTIOVÁ, M.: *Názory žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a ich pohľad na terorizmus*. Záverečná správa z výskumu. Bratislava : CVTI SR, 2019

PROCHÁZKA, M.: *Sociální pedagogika*. Praha : Grada publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5

ŠIŠKOVÁ, T a kol.: *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8

ŠPROCHA, B.-BLEHA, B.-VAŇO, B.-BUČEK, J.: *Perspektívy, riziká a výzvy demografického vývoja najväčších miest Slovenska*. Bratislava : Infostat, 2017. Dostupné na www.infostat.sk

ŠTEFANČÍK, R.: *Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku*. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN: 978-80-263-0516-3

TÓTHOVÁ, L.: *Extrémizmus a online prostredie*. In: Tóthová, L. - Šlosár, D.: *Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch*. Košice : UJPS, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4

VEGRICHTOVÁ, B.: *Extremismus a společnost*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2013. ISBN 978-80-7380-427-5

VYKOPALOVÁ, H.: *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc : Právnická fakulta, Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4

ZÁBRODSKÁ, Z.: *Volný čas a rodina*. In: Mládež a volný čas. Sociália, Hradec Králové : Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-760-9

Internetové zdroje:

www.diskriminacia.sk

www.irozhlas.cz

www.europa.europol.eu

Názov: Analýza údajov z výskumov zameraných na zistenie skúseností, názorov a postojov žiakov základných a stredných škôl na extrémizmus a rasizmus

Autor: PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

Technická spolupráca: Mgr. Tomáš Runa

Vydal: Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave

Rok: 2020

Počet kusov: 5